

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

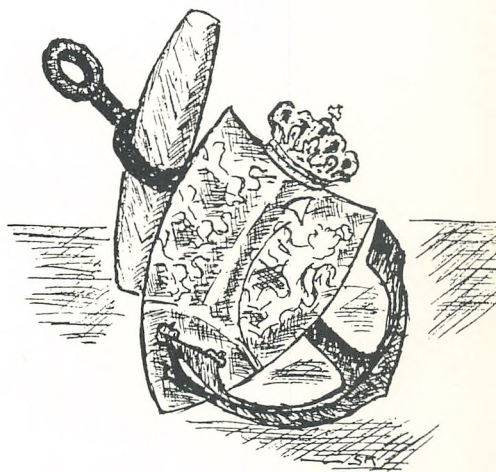
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SEIER MICHELSEN

FAMILIEN HOLSTEN

DANSKE SØOFFICERER OG
DIPLOMATER I 17- OG 1800TALLET

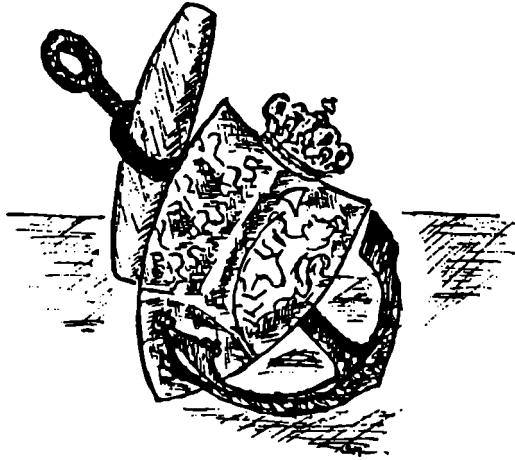
FAMILIEN HOLSTEN

VELUX FONDEN af 1981
*takkes hjerteligt for
produktionsstøtte
til udgivelsen*

Seier Michelsen

FAMILIEN HOLSTEN

*Danske søofficerer og diplomater
i 17-og 1800tallet*

Dansk Historisk Håndbogsforlag

ISBN 87 88742 68 7 (hft.)

Seier Michelsen:

Familien Holsten. Danske søofficerer
og diplomater i 17-og 1800tallet.

© Copyright 1992: Forfatteren og
Dansk Historisk Håndbogsforlag.

Alle rettigheder forbeholdes. Enhver form for fotokopiering eller anden mangfoldigelse af denne bog - helt eller delvist - i et eller flere eksemplarer, til pædagogisk, merkantilt eller andet formål, forbydes i henhold til gældende danske ophavsretslove. Værket kan frit citeres i forbindelse med en anmeldelse eller omtale, jfr. presselovens bestemmelser herom.

DBK-bogdistribution nr. 88742687.

Udgivet af:

Dansk Historisk Håndbogsforlag,
Tordenskjold Forlag ApS
Buddingevej 87 A, Klintevej 25
DK-2800 Lyngby
Tlf. 45 93 48 00

Sats, repro og tryk: Tordenskjold ApS i samarbejde med A/S Buch's Bogtrykkeri A/S, Randers.

INDHOLD

Indledning	6
Christian Holsten	8
Tre løjtnantsbrødre	29
Frederik Holsten i Gøteborg	53
Anna Holsten	58
Norge og den nye statholder	61
Hæren, matroserne og Frederik Holsten	65
Nederlaget og freden	75
Prins Christian Frederik i Norge, statholder - regent - konge	77
Frederik Holsten, adjutant hos Norges konge	81
Danmark og Wienerkongressen	92
Mathilde og Mathias Irgens-Bergh	96
Frederik Holsten i Tunis	101
Andreas Holsten i Algier	112
Christian Frederik Hugh Holsten	129
Familieskemaer	135
Litteratur og andre kilder	139
Illustrationer	143
Appendix I: Især om kilderne	145
Appendix II: Om anvendelse af fiktion	147
Navneregister	148

INDLEDNING

I midten af syttenhundredtallet havde Danmark levet i fred med sine omgivelser i henved tredive år.

Nok havde hverken den skånske krig eller den store nordiske bragt os de tabte Skånelande tilbage; men den enevældige Frederik V's helstat, dobbeltmonarkiet Danmark-Norge og Hertugdømmerne, var fremdeles en betydende, europæisk magt med skibsfart og handel ikke blot i vor egen verdensdel, men i Middelhavet med Nærorienten og på Kinakysten, og med kolonier i Indien, på Afrikas vestkyst og i Vestindien mellem de to amerikanske kontinenter kunne Dannebrog ses overalt, hvor verdenshavene besejledes.

Den dansk-norske flåde, med ry efter Juel, Hvidtfeldt og Tordenskjold, besad ikke kun traditionerne, men også en betragtelig størrelse og styrke. Hertil kom et ikke betydningsløst særkende - dansk kommandosprog. Ingen selvfølgelighed i en tid, hvor sproget ved hoffet, i statsadministrationen og i hæren var tysk.

Men sammen med det danske kirkesprog var flådens dansk med til at befæste en dansk fælleskultur, før nationalfølelsen blev statens bærende princip frem for loyaliteten overfor enevoldsherskeren.

Flådens menige mandskab skaffedes ved hvervning. Rundt i rigets havnebyer var der hvervningsofficerer. "Presning", som det er kendt fra England, altså tvang, forekom givetvis, sart var tiden ikke. Og så var der "Holmens faste stok", de faste matroser og underofficerer, som med deres familier boede i Christian IV's Nyboder. Hvem skulle tro, når man idag ser de gule husrækker, som står tilbage, at Nyboder i sine velmagtsdage husede op mod 15 000 sjæle.

Flådens chefer for eskadrer såvel som for de enkelte skibe udtoges i Renæssancen og tiden derefter blandt landtroppernes officerer. Til navi-

gation og manøvrering havde man skippere og styrmænd med uddannelse til søs, men uden rang af officer.

En egentlig søofficersuddannelse tog først sin begyndelse tidligt i syttenhundredtallet med oprettelsen af Søkadetakademiet. Her undervistes i alle søkrigens discipliner, men også i de mere landfaste som engelsk, fransk og endog dans (det sidste uden k).

I mange år havde søkadetterne hjemme på hjørnet af Fredericiagade og Bredgade - dengang Akademigaden og Norgesgade, hvor nu Østre Landsret er placeret. 1788 flyttede Søkadetakademiet for de næste fyrretyve år til det Brockdorffske palæ, det Amalienborgpalæ, som siden blev Frederik IX's residens.

Enhver egnet dreng, uafhængigt af rang og stand, kunne optages, helt ned til 11-12-årsalderen.

Men som det ofte er gået: som faderen så sønnen. Vi kender det fra præster, bønder, jurister og læger i flere slægtled. Men altså også søofficerer.

Lader man blikket løbe gennem Generallisten for Officerer i Søkrigetsetaten for sytten- og begyndelsen af attenhundredtallet, støder man igen og igen på de samme efternavne. Man kan virkelig tale om familier, hvori tilknytningen til flåden var om ikke en livsstil så et gennemgående mønster i generationerne. En sådan var familien Holsten, om hvilken der her skal berettes.

Tidsrummet for begivenhederne i denne beretning går i det væsentlige fra ca. 1750 og hundrede år frem. Det falder sammen med en periode i Europas historie med voldsomme og betydningsfulde hændelser og omvæltninger politisk, militært, socialt og åndshistorisk. Oplysningstiden eller rationalismen forud for den store franske revolution, efterfulgt af Napoleonkrigenes rasen og den samtidigt i litteraturen frembrydende romantik, alt dannede baggrund for den nationalisme, som satte sit præg på periodens slutning.

Familien Holstens medlemmer gik lige så lidt som tidens øvrige danske rundt med synlige afstemplinger af dette skiftende Europa. Men Europa var deres baggrund. Og ikke mange havde flere og bredere berøringsflader udadtil end de vågne blandt flådens officerer.

CHRISTIAN HOLSTEN

1.

På Sødring kirkegård på Kattegatkysten lige nord for udløbet af Randers fjord står der lænet op mod stendiget en tynd marmorplade fra en sløjftet grav. Trods mos og alger kan man dog læse følgende:

Hans Henrik Holsten

Født på Sødringholm 8. September 1856

Død i Aalborg 23. Januar 1926

Slægtens sidste mand.

Denne sidste Holsten havde været landmand. Den først kendte i slægten havde heller ikke forbindelse med sønen. Han var ved syttenhundredtallets begyndelse kaptajn i Ingeniørkorpset. Noget tyder på, at han oprindeligt hed Holst, så familieskab med den fynske adelsslægt Holsten endsige oprindelse i hertugdømmet af samme navn er der ikke.

I 1707 fik ingeniørkaptajnen en søn, Christian Friderich Holsten, der femogtyve år gammel blev sekundløjtnant i søetaten. Som det allerede på den tid var almindeligt, fik han kort efter udnævnelsen orlov, således at han i årene 1733-35 kunne dygtiggøre sig i den britiske flåde. Han deltog i togter til Portugal på denne og New Foundland på den anden side af Atlanten. Formentlig har han også i den danske flåde gjort tjeneste på årelange togter og er derfor blevet sent gift. Han var fyrrer, da hans kone Agathe Bex nedkom med den første søn. Det følgende år fødtes søn nummer to.

Christian Friderich havde nået at blive kaptajn, inden han døde 54 år gammel.

Drengene var da henholdsvis fjorten og tolv år, og i al fald Christian, den ældste, var nok allerede i gang som søkadet, og Diderich er fulgt hurtigt efter.^{*)} Jeg forestiller mig, at Holstens som mange andre officersfamilier har boet i Nyboder, hvor endelejlighederne i de lange husrækker netop var forbeholdt officererne. Efter at Agathe Holsten blev enke, er hun flyttet ud i byen, og drengene har så boet på akademiet.

Undervisningen af kadetterne var på den tid kun beskedent struktureret. Mens Christian Holsten gik på akademiet, indførtes dog eksamen for eleverne af den daværende skolechef de Fontenay. De specielle skoletogter med såkaldte kadetskibe kendtes ikke, så kadetternes praktiske oplæring måtte foregå på ordinære togter, hvor de blot halvstore drenge tidligt lærte sølivets hårde realiteter.

I sommeren 1766 var Christian sekundløjtnant med skoletiden bag sig. Hvordan ville hans maritime karriere udfolde sig? Nu var der fred. Men blot få år tidligere havde den nærmest gale zar Peter III raslet med våbnene over for Danmark; men med hans hustru Katarinas magtovertagelse ved et statskup drev faren over.

I fredstid udstationerede flåden vagtskibe i de danske farvande inklusive Elbmundingen, ligesom der permanent var mindre orlogsfartøjer ved Trankebar og de vestindiske øer. Hertil kom så behovet for lejlighedsvis togter til Middelhavet og vore fjerne kolonier.

Hvad Christians første løjtnantstid gik med, fortæller sig; men ligesom faderen i sin ungdom fik Christian snart mulighed for at komme ud i verden.

2.

Katarina IIs Rusland havde et spændt forhold til Tyrkiet, som foruden hovedparten af Balkan besad udstrakte områder i Kaukasus og det sydlige Rusland med halvøen Krim. Spændingen udløstes, da sultanen

^{*)} Diderich Holsten, 1749-95. Sek.løjtnant 1770. Kapt. i søetaten 1790. G.m. Petronella Behagen. Søn: Joachim Petronius Diderich Holsten, f. 1790, død 1817 som søløjtnant i orlogsbrig ud for Sct. Croix.

i efteråret 1768 erklærede Rusland krig efter en vistnok ret beskeden grænseepisode. En kosakeskadron var under forfølgelse af grænseoverløbere selv kommet på den gale side. Realiteten var nok snarere Tyrkiets frygt for angreb på dets besiddelse af Donaumundingen.

Rusland havde udmærkede landstyrker med dygtige generaler, og siden Peter den Store også en flåde, som var under udrustning på Østersøværfterne.

Men bemanningen af flåden var et problem, som Katarina måtte løse ved bøn om hjælp i Vesteuropa.

England stillede med et stort kontingent søfolk og ikke mindst et antal særdeles dygtige officerer. Også Holland ydede hjælp med personel.

Katarina IIs plan, at føre den russiske flåde rundt om Europa til det østlige Middelhav for at angribe tyrkerne der, var dristig og gav anledning til betydelig undren og en del skepsis ude i Europa.

Den første eskadre viste sig i september 1769 på Københavns red på vej ud af Østersøen, og kun en måned senere stod eskadre nummer to nord ud ad Sundet under kommando af englænderen Elfinstone.

Katarina pressede nu også for dansk hjælp, og ved årets udgang undertegnedes en aftale om dansk afgivelse af "frivillige", både officerer og mandskab.

Det blev dog tidligt forår i 1770, før nogle hundrede danske søfolk, heraf en lille snes officerer, drog til Sankt Petersborg.

Den danske admiral Arff fik kommandoen over den tredie russiske eskadre ombord i linieskibet Sct. Georgii Pobedonosiz eller Pobeda, mens kommandørkaptajn Basballe blev chef for orlogsskibet Voevolod. Herudover deltog fem kaptajner og syv-otte løjtnanter.

De sidste forsattes i begyndelsen til et antal troppetransportskibe under britisk kommando.

En af disse løjtnanter var Christian Holsten.

Den tredie russiske eskadre lagde ind ved København en af de sidste dage i juli. Her blev den i flere uger. En del af fartøjerne havde allerede udbedring behov. Yderligere forsyninger og transportskibe hertil skulle skaffes, og et hospitalsskib skulle lejes. Også et antal danske styrmænd og skibskirurger stødte til.

Før den lange sørejse sendtes besætningen i land for at få så mange måltider med friske fødevarer som muligt, mens tid var. De mange udenlandske matrosers tilstedeværelse i den trods alt lille bys gader gik ikke stille af. Englænderne foranstaltede optøjer i protest mod at skulle sejle under russisk flag. To engelske købmænd, som havde etableret sig i København, Elfinstone og Brown, fik dog mæglet, således at gemytterne dæmpedes.

Selv om meget skulle nåes, fik officererne dog tid til at deltage i stadens selskabsliv. Blandt andre gav grev Adam Gottlob Moltke en glimrende middag i sit Københavnspalæ, idag hedder det ikke Moltkes, men Christian VII's palæ.

Endelig hen mod midten af august kunne eskadren lette for cirka fire uger senere at passere Kanalen.

Den nittende oktober nåede styrken Port Mahon på Minorca. Denne havn og Livorno i Italien var den russiske flådes støttepunkter i det vestlige Middelhav. Flere fartøjer måtte efterlades for reparation på Minorca.

Endelig, juledag 1770 stødte eskadren til hovedstyrken ud for øen Paros i det ægæiske hav.

Havde Christian Holsten og de øvrige danske regnet med at vinde laurbær i kampen mod den tyrkiske flåde, så blev de skuffet. Deres skibe var i en elendig forfatning. Forsyningslasten var svundet stærkt ind. Det samme gjaldt i ikke mindre grad eskadrekassen.

Og een ting til: de to flådestyrker, som var ankommet til området forud, havde forlængst løst de primære opgaver. Det stærke tyrkiske fort ved havnebyen Pylos på den sydvestlige pynt af Peleponnes var uskadeliggjort, sprængt i luften. Den 24. juni 1770 var de to fjendtlige flåder stødt sammen ud for øen Chios ved Lilleasiens kyst med det resultat, at tyrkerne trak sig ind i strædet mellem øen og fastlandet, Tjermessstrædet hedder det. Det lykkedes de britiske admiraler Elfinstone og Greig med god hjælp af løjtnant Dugdale, som lodsede de forreste skibe, at lukke adgangsvejene, så tyrkerne sad i en fælde. Den følgende dag kunne hele flåden skydes i brand. Kun én dansk søofficer deltog i denne stærkt berømmede operation. Det var løjtnant Munthe af Morgenstjerne, som for øvrigt var norsk. Den videre plan omfattede et hurtigt fremstød

gennem Dardanellerne, men den russiske øverstkommanderende nølede, og tidspunktet blev forpasset. Tyrkerne nåede at forstærke befæstningen af strædet.

I den resterende del af den meget lange krig havde flådestridskræfterne kun patruljeringsopgaver i Ægæerhavet. I begyndelsen sejlede de danske skibe sammen dernede, men utilfredsheden med den russiske ledelse voksede og måske også kedsomheden. Admiral Arff og flere andre af de danske rejste hjem via Livorno. Christian Holsten var overflyttet til Pobeda, på hvilket skib han tjente længe med Basballe som chef.

Efter fredsslutningen i efteråret 1774 *) begyndte de sidste danske hjemturen med lineskibet Rotislav, som hen på foråret måtte søge nødhavn i Portsmouth. København nåedes dog midt på sommeren inden ankomsten til Kronstadt den 19. august 1775. Der var da gået fem år. Sammen med flere danske fortsatte Christian Holsten fredstjeneste for russerne endnu et stykke tid med tjenestested i Reval i Estland. Ved udgangen af 1776 fik han orlov og marts det følgende år endelig afsked, så han kunne melde sig tilbage til den danske flåde, nu som premierløjtnant.

3.

Under Holstens lange fravær var meget hændt i landet. Christian VII's tyske livlæge dr. Johan Struensee havde foruden dronningens hjerte også tilvundet sig magten i Danmark, som han styrede med en diktators faste hånd og iøvrigt med mange udmærkede beslutninger og tilløb til reformer. Fra efteråret 1770 til udgangen af 71 varede det, indtil kongens halvbroder, arveprins Frederik, og Høegh-Guldberg med flere fik dronningen sendt i eksil og Struensee halshugget.

*) Beskrivelse af den russiske kampagne tillands hører ikke til her. Ved den endelige fred efter tyrkisk overgivelse opnåede russerne foruden diverse landgevinster fri gennemsejlingsret ved Dardanellerne.

Det er helt nødvendigt at ofre nogle linier på J. H. E. Bernstorff og hans nevø A. P. Bernstorff, som tilsammen ledede dansk udenrigspolitik med den største dygtighed i sidste halvdel af syttenhundredtallet.

Den ældre Bernstorff havde sikret vores Middelhavshandel ved hjælp af en række traktater med de såkaldte Barbaresklunde i Nordafrika. For at undgå følgerne af Algier, Tunis og Tripolis's organiserede sørøveri aftales en årlig tribut til statsoverhovederne i disse lande. Uden problemer var det dog ikke. Da deyen af Algier ikke holdt trufne aftaler, besluttedes det at sende en straffeekspedition derned. Seks lineskibe, fem fregatter og en række mindre bombarderfartøjer og lignende var involveret. Man forsøgte at bombardere hovedstaden. Men det hele endte som en stor fiasko, netop da Struensees magt var stigende. Han var ikke sen til at bruge denne affære til at skaffe sig af med J. H. E. Bernstorff.

Straks efter Struensees fald blev A. P. Bernstorff minister. Og med nogle få år ude af embedet, forårsaget dels af uenighed med Høegh-Guldberg dels af pres fra Rusland, varetog han indtil sin død i 1797 Danmarks udenrigspolitik, så vi slap gennem de krigeriske år i Europa omkring og efter den franske revolution med en blomstrende, oversøisk handel og skibsfart.

Den amerikanske frihedskrig i årene 1775 til 1783 var med til at øge det neutrale Danmarks skibsfart; men samtidigt forårsagede den en stærkt voksende kapervirksomhed i Caribien.

Flådemyndighederne, som normalt havde udstationeret en orlogskonnerter i farvandet omkring de danske vestindiske øer, vedtog nu også at holde en fregat i området.

Tidligt i 1779 afsendtes fregatten Kronborg, hvis chef døde derovre. Kaptajn Ackeleye førte skibet tilbage. Det nåede København i oktober. I mellemtiden var fregatten Møen sejlet sundet ud den niende juni med kaptajn C. Budde som chef og med Christian Holsten blandt officererne.

Sejladsen gik nord om England, mod syd til i højde med Azorene og derefter vestpå mod Caribien. Efter 47 døgn i søen nåedes Sct. Thomas den 27. juli. I det følgende år var Møen vagt- og konvojeringskib i de vestindiske farvande. Men skibet rammes af en epidemi, som krævede mange ofre også døde. I juli 1780 påbegyndtes hjemturen, men epi-

demien hærgede fortsat så kraftigt med beskæring af det arbejdsduelige mandskab, at man måtte søge nødhavn i Egersund i Sydvestnorge. Det blev nødvendigt at overvintré på stedet, og først i midten af marts 1781 nåede Møen atter København.

4.

Men tilbage til Egersund. For Christian Holsten blev vinteren her skelsættende.

Christian var nu 33. Hans hidtidige voksne tilværelse havde kun givet ham begrænset kontakt med almindeligt familieliv. Ophold og besøg i baltiske og adskillige mediterrane havnebyer havde været flygtige, og det samme gjaldt de kvindelige bekendtskaber, besøgene havde givet mulighed for. Turen til Vestindien havde han set frem til efter kammeraters beretninger om øernes frodighed, de danske familiers gæstfrihed, festerne og de smukke, mest mørke piger derude. Og så blev det i stedet tæt på et mareridt af sygdom og begravelse af jævnaldrende venner på kirkegården under de høje træer i Charlotte Amalies udkant.

Hjemturen med det underbemandede skib, hvor nye sygdomstilfælde stadig forekom, gik igen nord om de britiske øer, hvilket forklarer, hvorfor Egersund blev stedet, de søgte ind. Byen ligger skjæret mod havet af skærgårdens holme og den lidt større Egerø, og i ryggen omkranses den af de spredte, ikke særligt høje, uregelmæssigt konturerede fjeldtoppe. Den gang var Egersund Ladested en lille havne- og fiskerby med hen ved sekshundrede beboere, overvejende lave træhuse, en kirke og så havnen med told- og vejerbod, enkelte magasinbygninger og den obligate "assorterede" købmandshandel.

Borgerne i det lille samfund hjalp de syge på den bedste måde. Bud afgik til flådemyndighederne i Christiansand og videre til København. Situationen overvejedes påny. Da konklusionen blev overvintring på stedet, kom turen til skibet med aftakling og øvrige vinterforberedelse.

Christian Holsten var sluppet for smitten, men turen hjem havde været opslidende, så der gik nogen tid, før han opdagede, at Egersund havde mange kvaliteter. Byen, beliggenheden og naturen omkring stemte

sindet venligt. Det gjorde beboerne også. For dem var de danske landsmænd - sådan opfattedes de virkelig - så øjensynligt oplivende indslag i en mørk vintertid. Skibsofficererne blev hyppige gæster i byens borgerhjem. Og således blev Christian inviteret til en aften i præstegården.

Sognets præst havde de sidste syv år været Andreas Faye, norsk født og selv præstesøn, en godt halvhundredårig mand, lille af vækst, nok venlig, men med en fåmæltighed, der syntes at dække over noget et sted mellem strenghed og tristesse. Hans kone var også vokset op i et præstehjem i Norge, men hendes forældre var begge danske. Måske derfor, men vel snarere fordi hun havde været pige mellem tre større brødre, var hun mere åben, nok håndfast, men lattermild. I præstegården var alle fire børn hjemme. Den toogtyveårige datter Cathrine, som denne sommer var blevet forlovet med en ung præst fra Christiansand, arbejdede på sit udstyr. Hendes tre år yngre søster Anna var den kønneste af de to og havde vel nærmest slægtet moderen på. Den sidste søster var den elleveårige Antoinette. I byens liv var præstens døtre oplivende og skattede, ligeså i hjemmet. Med deres nittenårige broder Gerhard var det ikke helt sådan. Af statur var han faderen lig, måske også på andre måder i så høj grad, at de næsten følte sig tvungne til konfrontation, når synspunkterne divergerede.

Forrige sommer havde Gerhard, efter at være blevet forberedt af en huslærer, bestået artium ved universitetet i København og denne sommer overstået filosofikum efter et år dernede. Men nu var han kaldt hjem; han havde alt for tydeligt udtrykt lyst til humaniora frem for teologi. Han skulle nu efter faderens ønske og under sammes vejledning drive teologiske studier hjemme.

Christian havde ved flere lejligheder mødt Gerhard. Så forskellige de var, også af alder, udviklede de et venskabeligt forhold, hvor Gerhard forlangte at høre alt, om det den ældre og vidtberejste havde set af relikter fra den klassiske oldtid i Italien og Grækenland. Til gengæld kunne han fortælle om sit møde med digteren Wessel og andre af Norges koryfæer nede i København. Som tegn på fortrolighed fremviste Gerhard sine første forsøg i digtekunsten. Og mon ikke Christian forstod så meget af sin unge vens dilemma, at han rådede ham til at indvillige i faderens planer, samtidig med at han så kunne læse sprog og historie for

sig selv og i det stille fortsætte sine skriverier. Sådan gik det i al fald i en kortere årrække.

Naturligvis havde Christian også set Gerhards søstre; men denne aften skulle han træffe dem for første gang.

Hvis nogen af byens huse skulle have præg af at være patricierboliger, så kunne der kun være tale om præstegården og købmandens hus ved havnen. Og kom præstegården kun ind som nummer to, så virkede dette 8-fags hus med stue- og fuld loftsetage med en egen charme, nu hvor lysene fra stuenes vinduer og en fakkellampe ved indgangen sendte et varmt, flakkende lys ud over sneen.

Han blev modtaget af pastor Faye og Gerhard, som førte ham ind i storstuen,^{*)} hvor kaminilden knitrede i brændet. Lys i tinstager rundt i stuen reflekteredes fra den blanktpolerede kobberthemaskine. Gulvet var overstrøet med fint, hvidt sand blandet med fintklippede gran- eller enebærkviste med en højst behagelig duft.

En i begyndelsen ret så formel konversation tog sin begyndelse, efter at løjtnanten var bragt til sæde i en af stuenes fire rokokkoarmstole. Det øvrige møblement fraset vægspjeldet med konsolbordet på væggen modsat vinduerne var af en mere lokal oprindelse, måske, hvad vi idag kalder almestil, med smukke bemalninger.

På hver sin side af spejlet hang rummets to malerier af en præstemand i ornat med lange, krøllede lokker og hans hustru i festdragt, vores pastor Fayes forældre.

"Måske kunne det interessere løjtnanten, at min fader, på billedet der, deltog i hele den sidste, store krig mod svenskerne som præst i vores flåde?"

Og "Hvordan oplevede løjtnanten de hedenske muselmænd i sultans lande?"

^{*)} Præstegården i Egersund har forf. aldrig set; men admiral H. B. Dahlerup har beskrevet et besøg som ung løjtnant, vel en snes år senere, i en præstegård få mil nord for Egersund. Herfra er en del af scenebilledet lånt. H. B. Dahlerup var dansk søofficer. Han blev senere admiral i den østrigsk-ungarske Middelhavsflåde. F. 1790, d. 1872

Eller "Har løjtnanten tiltro til, at Vestindiens sorte annammer Guds ord på rette måde?"

Forhøret fortsatte til præstens kone med sin døtreflok kom ind. Efter velkomsthilsnerne meddelte hun, at maden var klar.

Spisestuen var festlig med et middagsbord dækket med en dug af det hvideste damask og med tændte kandelabre.

Der blev serveret ørred efterfulgt af kalvekølle og rype, hvortil syltetøj. Til maden skænkedes rødvin, som dels gav en indre varme, der nok kunne være nødvendig i den kolde spisestue, og dels gjorde samtalen lettere. Den faldt på København, hvorunder pastor Fayes blik fik et varmt glimt ved mindet om studentertiden dernede. Da han nåede til sit eneste besøg i Den nye Skueplads, teaterbygningen på Kongens Nytorv, fulgte fru Faye konversationen med en ganske let hovedrysten, mens de voksne døtre sad med nedslagne øjne, og den ene med et undertrykt smil om læberne, som Christian ikke undlod at notere sig. Efter måltidet trak familiens damer sig tilbage, og efter en pibe tobak og en mere dæmpet snak ebbede aftenen ud.

På hjemvejen og i dagene derefter vendte Christian i tankerne tilbage til dette første besøg. Det var billedet af Anna og fornemmelsen af hendes håndtryk, som bestandigt dukkede op.

Senere invitationer i julen og et bal efter nytår for de unge også blandt skibsofficererne hos byens købmand blev afgørende. Christians og Annas første sympati blev til forelskelse, samtidig med at han inddroges i familien som mere end en kær gæst.

En dag hen på vinteren kom der slædepost med nyt fra flådeautoriteterne i hovedstaden. Tilgang til Møens besætning var undervejs. Skibet skulle klargøres og sejles ned så betids, at blandt andre premierløjtnant Holsten kunne være rede til linieskibet Wagriens forestående togt til Ostindien. Anna lærte, hvad en sådan tur betød både i varighed og mulig risiko. Hendes glade forelskelse fik tillagt en dybere tone. Tiden blev knap og dyrebar. De ønskede at gifte sig inden hans afrejse. Og med de langtfra ubekymrede forældres velsignelse blev de så en søndag sidst i januar viet af pastor Faye. Deres første - og for meget lang tid Annas ensomme - hjem blev de to små værelser over præstegårdens konfirmandstue.

Alt for hurtigt kom afrejsen. Møen lå fortøjet ved en bøje midt i sundet, da Christian Holsten med den sidste jollevendning blev roet fra land. Det varede ikke længe, før råsejlene rullede ned som gardiner for langsomt at fyldes af den lette vind, og Møen gled stille udad og om bag de lave holme. Anna kunne længe se master og sejl.

Men så forsvandt også de.

5.

I 1618 sendte Christian IV sin admiral Ove Gedde med en eskadre på fire skibe til Indien oprindeligt for at hjælpe herskeren over Ceylon mod Portugiserne, naturligvis med den bagtanke at opnå koncessioner på øen. Den del af ekspeditionen løb nu ud i sandet. Til gengæld sikrede Gedde Danmark en handelskoloni, Trankebar, på sydøstkysten af Forindien.

Det blev starten på Danmarks deltagelse gennem de næste tre århundreder i de europæiske magters jagt på besiddelser og dermed handel i Østen, Afrika og den nye verden.

Nogen betydende kolonimagt blev Danmark aldrig, selv om også de danske vestindiske øer kom til, og kolonierne på Vestafrikas kyst. De sidste kun alt for velkendte som udgangspunkter for vores andel i slavehandelen.

Over Trankebar kunne vi skaffe os alle de eksotiske varer, der betegnes som koloniale: krydderier, kokos, ris, tropiske træsorter og meget andet. Havnen kunne være et støttepunkt på vejen for de danske Kinafarere. Og fra Trankebar sikredes andre koloniområder, Frederiksnagore i Bengalen og øgruppen Nikobarerne ud for nordenden af Sumatra i den østlige del af den bengalske havbugt.

Stædigt, næsten halsstarrigt forsøgte vi gang på gang at kolonisere disse nikobariske øer, hver gang i en højst ulige kamp med et fugtigt, hedt tropeklima og de dermed følgende, på den tid ganske ubehandlelige, smitsomme sygdomme.

Først den 10. juli 1848 blev Dannebrog strøget for sidste gang på Nikobarerne.

Noget bedre gik det i Trankebar; i perioder, når administratorene var dygtige, endog særdeles godt, naturligvis også afhængigt af de politiske forhold i den omgivende verden. I tiåret 1777-87 var havnen i Trankebar genstand for tilsammen 75 besejlinger fra Europa. Til forskel herfra var der alene i 1795/96 104 besejlinger, hvoraf 89 under dansk flag og naturligvis langt overvejende koffardiskibe. Behovet for besøg af flådefartøjer hang sammen med de ikke helt sjældne skærmydsler med de indiske fyrster. Med stormogulen førtes en regulær krig om Frederiksnagore. Mindre uoverensstemmelser forekom med naiken over Tanjore, den stat Trankebar havde været en del af. Endelig påhvilede det flåden i lange perioder at konvojere handelsskibene over hele eller meget store strækninger af den lange søvej til det fjerne østen.

I 1768 var et tredje kolonisationsforsøg på Nikobarene sat i gang. Kongen havde overdraget Hernhuttermissionen opgaven denne gang. De langtfra venligt stemte urbeboere formodedes vel at trænge til omvendelse. Det gik dog ikke meget anderledes end tidligere. De overlevende af Hernhutterne forlod øerne igen. Men 1778 sker der på noget. En af Europas helt typiske "indlandsmagter" Østrig havde på det tidspunkt en orlogsfregat i området. Fregattens chef kaptajn Bennet gjorde landgang og annekterede øgruppen i den østrigske kejsers navn - iøvrigt uden dennes eller hans regerings vidende. Til at håndhæve annektionen efterlod han en passende garnison på stedet.

Forlydender om denne episode nåede efterhånden frem til kommercekollegiet i København. Man aftalte med admiralitetet, at lineskibet Wagrien, som efter planen skulle afgå til Trankebar i konvojeringsøjemed, først kunne anløbe Nikobarene for at fjerne østrigerne og lade øerne besætte igen. Således var baggrunden for det togt, den nygifte Christian Holsten var udkommanderet til.

Wagrien, et 60 kanoners lineskib, havde i 1780 været stationeret i den engelske kanal for at sikre de danske handelsskibes passage gennem dette farvand. Kommandør Andreas Bille og kaptajn G. J. Bjelke havde været henholdsvis chef og næstkommanderende og skulle fortsætte uændret også på det nye togt.

Christian Holsten hørte til de ældre premierløjtnanter og fik da også under togtet sin udnævnelse til kaptajnløjtnant. Også andre end Holsten

var nye officerer i Wagrien; men alle var hurtigt travle med deltagelse i genudrustning og klargøring sammen med riggere, sejlmagere, tømmere, skibsskriver, depotmester og skibskirurgen, som heller ikke hørte til officererne. På den tid var kirurgerne endnu medlemmer af barberernes laug.

Med udgangen af april var alt klart. Wagrien lå fortøjet ved en bøje ud for Elefanten, og på reden lå flere koffardiskibe, som den skulle ledsage. Kun en gunstig vind manglede. Den kom en uge ind i maj. Der salutedes, da Wagrien for en frisk sydvestenvind lagde sig ud i Sundet og gled nordover. Ved Helsingør ventede endnu et følgeskib, og en kadrejbåd fik her den sidste post med i land. I den var også Christians sidste hilsen til Anna i Egersund.

I Kattegat holdtes revene omkring Anholt og Læsø godt til bagbord, og vel ude af Skagerak gik det vestover mellem Færøerne og Shetland. Her passeredes flere gange skibe på prajehold; men med kursen sydpå ned i Atlanten var havet oftest tomt.

I den daglige rutine indgik eksercits med både kanoner og håndvåben. Det skulle blive midsommer, før udkiggen en morgen så en landtunge dukke ud af den lette tåge. Det var Kanarieøerne, og kort tid efter passeredes de Kapverdiske øer ikke langt fra Ækvator.

Den tids sørejser var underkastet en række uforudsigeligheder. Havarier og forlis var ikke fjerne realiteter. Vejr og vind gjorde varigheden uberegnelig. Rejsens længde i sig selv indebar en risiko for de ombordværende. Den ensidige kost: gryn, brød, ærter samt røget og saltet flæsk, gav på længere sigt mangelsygdomme, i første række skørbug, som ubehandlet førte til døden; men som kunne klares, hvis de syge kom i land og fik rigeligt med friske grøntsager, frugt og fersk kød. Ombord var disse fødemidlers holdbarhed alt for kort. I Sydatlanten viste de første tilfælde af skørbug sig, og dødsfald undgik man ikke.

Den 13. august, godt tre måneder efter afrejsen, kastede man anker i bugten neden for Taffelbjerget.

Her lige vest for Kap det Gode Håb havde hollænderne i langt over hundrede år haft anløbsplads og handelsstation som begyndelsen til Kapstaden. Her mødtes skibe fra mange lande. Friske forsyninger og drikkevand indtoges, syge bragtes i land. Havde de skørbug, hjalp kuren

hurtigt, og mange kunne nå at komme ombord igen. I land var der et livligt samkvem mellem skibsbesætningerne og med købmænd og myndigheder. Også en dansk repræsentant var der i perioder på stedet. Der udveksledes nyheder og post til videregivning, når der igen passerede danskere.

Det blev ind i september før Wagrien forlod Taffelbay og gav sig i kast med det indiske ocean. Flere gange mødte de storm, som krævede underdrejning, men kun forårsagede skader, der lod sig udbedre i søen. Ellers gik dage og uger i et. Ved Kap havde selskabeligheden været stærkt adspredende; men nu fik omgangen med overordnede og kammerater påny gentagelsens og dermed forudsigelighedens skær over sig, uden at det dog kom til større følelsesmæssige udbrud. Den af danskerne foretrukne rute fra Kap til Indien var "den ydre", som gik i en stor bue syd om alle småøer med farlige rev og skær mellem Madagascar og Forindien, således at første landkending blev den sydøstlige kyst af Ceylon. Også Wagrien anvendte denne rute.

Som man nærmede sig Ækvator igen og dermed også den bengalske havbugt, steg varmegraderne. Skibets første mål var de nikobariske øer. Større problemer med den østrigske garnison ventede man ikke; men vinden drillede, så ankomsten trak ud. Da man så endelig nåede land, viste de medbragte kort sig så slette, at indsejlingen til bebyggelsen trods ihærdig søgen holdt sig skjult inden for den tid, man mente kunne afsættes, hvis Trankebarbesøget skulle afvikles, før monsunstormene satte ind. Man brød af, og Trankebar blev anløbet kort før nytår.

Tjenstligt var der meget, der skulle nåes; men der blev også tid til at efterkomme invitationerne, som strømmede ind fra embedsmands- og officersfamilierne. I den henseende lignede stedet forbløffende en middelstor, dansk garnisonsby. Men så hørte ligheden også op.

Dagene jog afsted. Snart skulle man igen til søs. Missionen til Nikobarerne blev ordnet med hjælp fra Trankebar. De østrigere, som var tilbage, tog det vist nærmest som en befrielse at blive fjernet fra dette ugæstmilde sted.

Den femte februar var hjemrejsen endelig begyndt. To handelsskibe, Asiatisk Kompagnis Ganges og det privatejede Johanna-og-Maria havde slået følge.

Der lå desværre fra starten en skygge over færden. Allerede i Trankebar var kommandørkaptajn Bille blevet syg, og selv om der ind imellem var perioder med tilsyneladende bedring, så gik det den gale vej.

Taffelbay nåedes den 13. april, og de tre uger Wagrien lå der, hjalp mange af de syge, også Andreas Bille, som afviste enhver tanke om at blive tilbage i land. Kaptajn Bjelke havde reelt overtaget kommandoen, da skibet gik ud i Atlanten med ialt fem skibe i konvojen. I Taffelbay havde tre ventet, Kinafarerne Dronning Juliana Maria og Kronprinsen samt Castellet Danborg, som havde været i Indien.

I Kapstaden havde der også ventet en stor glæde - posten hjemmefra. For Christian Holsten betød det meddelelsen om udnævnelse til kaptajnløjtnant. Men vigtigere i øjeblikket var brevet fra Egersund. Anna længtes og håbede, at han hurtigt efter hjemkomsten kunne hente hende, så de kunne få deres eget hjem i København.

Hjemturen kostede mange syge og mere end halvtreds døde. Den 26. juli, mens Wagrien var under sejl i Kanalen, døde Andreas Bille, og den følgende dag blev han på værdig vis sat overbord.

Hjemkomsten med opankring den 8. august 1782 i Hornbæk bugt kunne ikke med rette betegnes som lykkelig.

6.

Gennem det attende og begyndelsen af det nittende århundrede havde Danmark en virkelig stor krigsflåde og derfor også et stort officerskorps, selv om langt fra alle skibe var udrustede samtidigt.

Heller ikke den gang var embedsmandslønningerne værd at prale af. Avancementerne foregik langsommeligt, og havde søofficererne først stiftet familie uden at være formuende, så måtte de søge indtægter på anden vis. Man ser da også, at et betragtelig antal af flådens faste officerer fik orlov, ofte længere tid ad gangen, for at sejle som koffardikapitajner på langfart. Dette passede fint med overkapaciteten af officerer under fredelige forhold, og med handelens og dermed skibsfartens store opsving i netop denne periode.

Foruden det Asiatiske Kompagni, som indtil 1772 havde eneret på den ostindiske handel, opstod der talrige, private handelsforetagender

med egne skibe i København, men også ude i riget, ikke mindst i her-tugdømmerne. Den skotske familie Brown, hollænderen de Coninck, danskerne Blach, Zinn og Erichsen er blandt dem, der huskes i den forbindelse.

Christian Holsten hørte til de uformuende, som stod for at skulle give sin kone et hjem. Så snart Wagrien var kommet til København, op søgte han dem af hans bekendte, som havde forbindelse til købmandskredse.

Firmaet John & William Brown & Co med mere end en halv snes egne skibe havde for nylig i England købt den 115 læster store fregat Maria Anna, der var taget som prise fra hollænderne. (1 læst er et rum-mål, der svarer til 22 tdr. korn). Da den tænktes indsat på Vestindien, fandt rederiet, at Holsten, som var kendt med ruten, var den rigtige fører, og en aftale blev sluttet.

Allerede ved udgangen af august fik Christian bevilget orlov, så han ved første lejlighed kunne rejse til Egersund, hvor han var ventet med længsel. Mere end en god måneds tid fik Anna ikke lov at beholde sin mand hjemme. Han måtte tilbage til København for at tiltræde sin første post som skibsfører. Aftalen blev, at de skulle flytte til København, når han var hjemme igen det følgende efterår.

Den 14. december 1782 afsejlede så Maria Anna med 23 mands besætning og ny kaptajn med Sct. Croix i Vestindien som mål. Man nød-sagedes af vejr og vind til at afvente en halv snes dage ved Sydnorge, ikke ubelejligt forløb ventetiden i Egersund.

Hjemmefra havde man lastet stykgods, og på Madeira indtog man vin, inden forårets stabile vind bar Maria Anna over oceanet til Christi-ansted på Sct. Croix.

Her skulle sukkerhøsten afventes. Lasten hjem, som alene var sukker, kunne nå at være ombord inden udgangen af juli, således at man undgik at sejle i orkantiden og at skulle erlægge den dermed følgende, stærkt øgede assurancepræmie. Sådan skulle det ikke gå. Det år slog sukker-høsten fejl. Der blev ingen last overhovedet, og Maria Anna måtte med alle sine mænd afvente først de tre orkanmåneder og derefter den nye høst. Først foråret 1784 var skibet lastet og klar til hjemrejsen.

Christian Holsten behøvede ikke at kede sig i den lange ventetid. Han traf venner fra kadettiden, og nye bekendtskaber gjordes let. Sel-

skaber, jagter og rideture forekom som perler på snor, og Christian var ikke foragter af nogen af delene.

Men der var ikke gået mange måneder efter deres ankomst, før Anna i et brev lod ham vide, at han skulle være far til efteråret. At være inaktiv så længe og så langt borte, mens hans kone ventede sig, plagede ham mere, end han på forhånd ville have troet. I årene, der kom, skulle han også lære det.

Endelig, med et skib i begyndelsen af december kom så meddelelsen. Den 16. oktober var Anna nedkommet med "en vesle gut", som af sin morfar var blevet døbt Frederik Christian Holsten.

En stor lykke og en enorm lettelse var det, men utålmodigheden tog bare til, indtil hjemrejsen endelig kunne begynde. Det var aftalt, at Christian skulle møde Anna og den lille Frederik i København. Broderen Gerhard skulle netop ned til universitetet for at afslutte forberedelserne til den teologiske embedseksamen, han aldrig skulle få. Han kunne følge dem på rejsen.

Maria Anna kom tilbage til et København, der syntes vågnet op til nyt liv. Efter en periode med stagnation og krise, dels som følge af ophøret af den amerikanske frihedskrig og dels i sporet af Høegh-Guldbergs lidet initiativrige regime, havde kronprinsens statskup med A. P. Bernstorff og den yngre Schimmelmänn i spidsen skabt tillid til fremtiden.

Et lovende tidspunkt for starten af den lille families nye tilværelse. Men først måtte Christian sørge for bolig. Det blev ved Christianshavns Kanal på hjørnet af Lille Søndervoldstræde og Overgaden oven Vandet, hvor han lejede en del af huset. Men som børnetallet voksede, øgedes behovet, så Christian købte senere ejendommen, som blev familiens hjem i hele dens københavnske eksistens.

Det første år forrettede Christian udelukkende tjeneste i land, så med nogen forsinkelse, fik far og søn gode muligheder for at lære hinanden at kende.

Anna fandt sig snart til rette i Danmark og på Christianshavn, fik gode bekendte, og min sandten om hun ikke også i højsommeren 1785 fik sin næste søn, Andreas.

Bortset fra ufrivilligt langt ophold i Vestindien havde det passet Christian godt at være sin egen herre i Maria Anna. I marts det følgende år fik han påny orlov til en tur til Vestindien for Brownfamilien. Denne gang var hovedparten af lasten på turen over flæskesider fra Irland. Sukkerhøsten forløb, som den skulle, og det gjorde hjemturen så også.

Endnu et år efter blev et togt til Ostindien hans sidste som koffardikaptajn. Det var for den kun femogtredivearige købmand, reder og agent Erich Erichsen. Han var begyndt som handelslærling i det Blachske handelshus, og efter Blachs død overtog han gennem ægteskab med enken firmaets ledelse. Århundredet ud var det blandt de største i landet. Idag huskes agent Erichsen nok bedst som bygherre af det palæ, han lod arkitekt Harsdorff tegne til opførelse på Kongens Nytorv, i vore dage Handelsbankens hovedsæde.

I efteråret 1787 afsejlede Erichsens fregat Fortuna med Christian Holsten som chef. Den lange rejse til Trankebar og flere andre fjernøstlige pladser forløb bestemt ikke uden uheld, men øjensynligt kun med få af de større, for allerede den følgende sommer var skibet tilbage med en last, som gav rederen store fortjenester, men som sandelig også tilgodeså kaptajnen.

Den sommer kunne kronprinsstyret fejre sin første store reform. Stavnsbåndet blev ophævet den 20. juni. Men samtidigt truedes landet af krig.

Sveriges Gustav III var gået til angreb på Rusland, som vi siden 1773 havde haft en forbundstraktat med. I henhold til denne var vi forpligtet til at komme Katarina II til undsætning, og norske tropper sattes da også på march mod Gøteborg, ligesom en dansk eskadre udrustedes til krig. Den nys hjemkomne kaptajnløjtnant Holsten blev chef for orlogsskibet Arveprins Frederik, som indgik i eskadren.

Til betydelig lettelse for den danske regering, og i al fald også for Anna Holsten, som nu havde tre små drenge, Carl August var blevet født 11. maj 1787, intervenerede England og Preussen i fællesskab. En våbenstilstand blev underskrevet, og den korte krig var slut.

I 1789 fik Christian Holsten udnævnelse til kaptajn. Han var 42 år, og efter de tre koffarditogter var hans økonomi blevet væsentligt forbedret. I de følgende år fik han skiftende kommandoer, fortrinsvis i

hjemlige farvande. Et år var han chef for orlogsskibet Indfødsretten, et andet for bombarderskibet Mandigheden. I 1791 var han chef for fregatten Kronborg, som var det års skoleskib for kadetterne. Som kommandørkaptajn fra 1796 fik han overvejende administrative opgaver. Kampen på reden den 2. april 1801 måtte han således iagttage fra land, mens sønnen Andreas som 15-årig kadet var ombord i et af blokskibene. Frederik, den ældste søn, var det år som nybagt sekundløjtnant med Thetis i Middelhavet.

Holstens sidste indsats i flåden blev som hvervningschef i København, indtil han den 18. maj 1804 med kommandørs rang efter lang og tro tjeneste modtog sin afsked. De sidste år havde været tyngt af vaklende helbred. Han led af nervesyge, uden at man idag med sikkerhed kan vide, hvad denne diagnose dækkede over. Mon det var Parkinsons syge? I al fald skred sygdommen stille fremad til hans død i 1811.

Men gennem mange år og indtil sygdommen for alvor satte ind, var hjemmet på Christianshavn et skattet mødested for kredsen af venner og bekendte. Officerskolleger, enkelte grossererfamilier, en professor fra Frederiks hospital, Anna Holstens norske fætter, Flinthoughnu københavnsk klokkefabrikant, og en sjælden gang advokat Christian Colbjørnsen var blandt deltagerne i familiens aftenselskaber.

Først og fremmest var hjemmet dog et trygt grosted for den efterhånden store børneflokk. Frederik, Andreas og Carl August fulgtes af søstrene Wilhelmine og Mathilde, og til slut kom Wilhelm - ti år efter sin ældste broder.

Med hjemmet ved kanalen, ikke langt fra Asiatisk Plads og Flådens Leje, voksede drengene op i et milieu, som udelod enhver tvivl om, at de alle i 11-12-årsalderen skulle på Søkadetakademiet. At det allerede mange år forinden har været faderens klare beslutning fremgår af, at han på Folketællingsskemaet i 1787 opførte sine tre drenge - dengang 3 år og derunder - med titlen: Søcadet!

Indtil optagelsen på akademiet havde de deres skolegang i et privat institut på Christianshavn, hvor de udover regning, religion og dansk litteratur i tidlig alder indførtes i historie, klassisk kunst og latin. Til pigerne holdtes en årrække en lærerinde til undervisning i hjemmet.

Nyholm og flådens leje set fra Nordre Toldbod i 1804. Tegning af Eckersberg. Original i Dronningens Håndbibliotek.

Mens børnene endnu var mindre, rantes København af en svær katastrofe. I 1794 var Christiansborg slot brændt ned, hvilket var slemt nok. Men det følgende år gik det rent galt.

Om eftermiddagen den 5. juni, da Frederik og Andreas var på vej hjem fra skole, så de den voldsomme røg, som kom fra den anden side af havneløbet. Flammerne slog op fra bygninger på Gammel Holm, og med den sydøstlige vind gik der ikke længe, før de så ilden springe over til husene på den modsatte side af Holmens kanal.

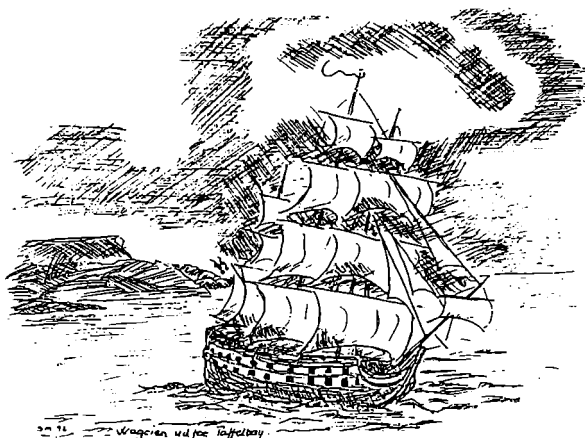
Det var begyndelsen til den storbrand, som gennem tre døgn hærgede store dele af det gamle København, helt op til Vesterport og Nørreport. Skt. Nikolajs tårn styrtede ned og kirken udbrændte, Helliggejst blev stående, men det daværende rådhus på Gammeltorv brændte ligeledes. Tallet på ødelagte beboelseshuse syntes uoverskueligt. Christianshavn slap fri med vinden i ryggen og havneløbet som et brandbælte. Men i

mange dage måtte Holstens huse familie og venner fra den ødelagte del af staden. På Nørre fællej rejstes en teltlejr for brandlidte, og med samme formål lagde admiralitetet to kondemnerede lineskibe til kaj ud for toldboden. På tomme pladser i byen, således brandtomten efter Christiansborg, arbejdedes på at opføre flest mulige interimistiske boliger, inden vinterens komme. Så galt det var, så skulle det dog kun være en forsmag på den tragedie, der overgik landet og dets hovedstad kun tolv år senere.

Christian Holstens interesse for søofficersuddannelsen og kadetternes vel begrænsedes ikke kun til sønnerne. At Anna Holstens 13-årige, norske søstersøn, Andreas Willock, optoges i familien under kadettiden var en helt naturlig sag. Men i al fald i en periode omkring århundredskiftet havde yderligere seks drenge fra akademiet ophold i hjemmet, alle i alderen fra 13 til 16 år og hjemmehørende i rigets udkanter som Thy, Norge og Slesvig.

I 1801, ved vi, var husstanden på ialt 18 personer, heri medregnet de tre ugifte tjenestekvinder i trediverne samt Peder Thomsen, den kombinerede ordonnans, tjener og gårdskarl.

Det var ikke nogen lille menage Anna Holsten skulle holde styr på, men på den tid langt fra noget særsyn.

Lineskibet Wagrien ud for Taffelbay.

TRE LØJTNANTSBRØDRE

1.

Få måneder efter Københavns brand var det slut med Frederiks skolegang i instituttet. Han havde vist glimrende anlæg i de sædvanlige skolefag, ikke mindst for sprog. Men også i det musiske havde han gjort sig bemærket. Den nu tolvårige dreng var blevet optaget på Søkadetakademiet. Med sit hjem i København kunne han de første år blive boende sammen med familien til stor glæde for fru Holsten, og Frederik selv havde ingen ønsker om at blive skilt fra sin bedste kammerat, broderen Andreas. Mindre end to år senere var de begge kadetter. På det tidspunkt fik akademiet ny chef, kommandørkaptajn H. C. Sneedorff, som forblev i stillingen en længere årrække. Han havde kendt drengenes fader siden ungdommen, var en ypperlig sømand og navigatør, men også en god del af en digter og skønånd med forbindelser til kredsen omkring Bakkehuset.

Søkadetakademiet var nok en officersskole, men eleverne var drenge, som fik afløb for deres legetrang i frikvarterernes styltekampe og boldspil af mange slags. Som skoleårene gik, kom der nye interesser til; men det drejede sig ikke om søkrigsfærdigheder alt sammen. For chefen var det vigtigt også at præge de unge åndeligt, og kadetterne selv opdagede, at kammeraternes søstre og kusiner havde kvaliteter både på vinterens skøjtebaner og i dens balsale. Sommertiden var forbeholdt kadettogtet med det orlogsskib, som var udset til sejlene akademi det år. Foruden praktisk sømandsskab bød togterne på besøg i Kristiania og Kiel, men også i udlandet som Rostock og Skt. Petersborg. Overalt blev kadetterne fejrede, og et uskyldigt stævnemøde eller den første rus blev det vel også til.

Men kadetakademiet krævede dog i første række skolearbejde af eleverne. Talkarakterer til den allerede eksisterende eksamen var indført

for nylig. Og til en særligt dygtig kadet uddeltes efter den afsluttende eksamen Gernermedaillen, indstiftet til minde om den for tidligt afdøde, fremragende skibskonstruktør og officer Henrik Gerner.

I 1799 bestod den første Holstensøn sin eksamen. Det var et stort øjeblik, ikke mindst for faderen, som var til stede, da Frederik blev kaldt frem foran geledet for at modtage dette års Gernermedaille.

Andreas Holsten manglede endnu et år på kadetakademiet. Men næppe var Frederik gået ud, før den tredje bror Carl begyndte i yngste klasse. Familien Holsten var fremdeles leveringsdygtig.

2.

I denne beretning spiller Danmarks forhold til den tyrkiske sultans vasalstater i Nordafrika en ganske stor rolle. Vor uheldige straffeekspedition mod Algier i 1770 er allerede omtalt.

I 1797 fik vi vanskeligheder med paschaen af Tripolis. Som tidligere var stridspunktet betalingen for den uhindrede sejlads i Middelhavet. Det blev til erklæret krig. Fregatten Najaden med kaptajn Steen Andersen Bille som chef og briggen Sarpen sendtes derned om foråret. De to samt et mindre fartøj, som blev chartret på Malta, nåede frem til farvandet ud for Tripolis i midten af maj. Det kom til artillerikamp med seks tripolitanske corsarer, hvoraf en blev svært beskadiget, de øvrige i mindre grad, inden de måtte trække sig tilbage til havnen med flere hundrede sårede og døde. De danske tab udgjorde en dræbt og en såret. Få dage efter søgte paschaen at få fred, hvorved kaptajn Bille fik frigivet 21 fangne søfolk fra danske koffardiskibe, og som personlig gave fra paschaen fik han overrakt en pragtsabel.

Det blev iøvrigt danskerne en dyr fred. Der aftaltes et meget stort beløb, vi som tribut måtte betale hvert fjerde år.

I de følgende år vedblev der at være vanskeligheder med Barbaresklandene. I 1800 vedtog man derfor at sende tre fregatter afsted, Freja, Sejeren og Thetis.

Under Frejas passage gennem Kanalen kom den i kamp med fire engelske skibe, som krævede adgang til at visitere de handelsskibe, som

Kaptajn i Søetaten, Frederik Holsten, 1783 - 1816, Ridder af Dannebrog, Dannebrogsmænd.

Freja havde i eskorte. Freja måtte stryge flaget over for overmagten. Episoden blev sammen med dansk fornyelse af pagten med østersømagterne om væbnet neutralitet anledning til englændernes angreb på Danmark det følgende år.

Sejeren og Thetis afsejlede i november 1800, og eskadren i Middelhavet kunne samles i begyndelsen af januar. Thetis chef var kaptajn Ellbrecht og blandt officererne var den syttenårige sekundløjtnant Frederik Holsten.

Den danske eskadre viste flaget de steder, hvor det skønnedes fornødent, og anløb på den europæiske side både Malaga, Mahon og Livorno. Under ophold det sidste sted fik Thetis meddelelsen om slaget på reden, som for Frederik, efter at have læst et brev fra Andreas, næsten tog karakter af en dansk sejr.

I slutningen af oktober ankom Thetis til reden ud for Tunis, hvis nye danske konsul, kaptajn af søetaten C. C. Holck var med ombord. Den 4. november holdtes i den anledning en større festlighed for de fremmede magters repræsentanter. Den sluttede med en middag hos den amerikanske konsul. Blandt gæsterne var den unge løjtnant Frederik Holsten, som under landlov de foregående dage havde følt sig stærkt fascineret af den eksotiske livsudfoldelse, der mødte ham overalt, på havnen, i stræderne og på torvet.

Under middagen havde han hørt Karthago nævne, uden at han fæstede sig ved det. Men da Thetis den følgende dag atter stod til søs og rundede bugtens yderste pynt, slog det ham, at det var her en af hans drengetids helte, Hannibal, havde haft sin hjemstavn. Kom han nogen sinde tilbage til Tunis, så måtte han se nærmere på det.

I juni 1802 kort før Thetis skulle sejle hjem, traf den på reden ud for Tripolis sammen med fregatten Rota. I brev hjemmefra havde Frederik læst om sin broders afgang fra kadetakademiet; men han vidste ikke, at Andreas efter udnævnelsen til sekundløjtnant var udkommanderet til Middelhavet med Rota. Deres møde var derfor både glædeligt og overraskende. Der var nyt om familien, faderens helbred var nu ikke bedre, og Frederik hørte om den store dag med kampen mod admiral Nelsons skibe. To af deres fælles bekendte var faldet. Men længe efter kendte Københavnernes begejstring for flåden næsten ingen grænser, det lige-

Kaptajn i Søetaten, Andreas Holsten, 1785 - 1822, Ridder af Dannebrog, Dannebrogsmænd.

gyldigt om det var manden på gaden eller fruene eller frøknerne i salonerne. Og så medbragte Andreas to hvide skjorter af fint, irsk lærred fra moderen til den ældste søn.

Frederik Holsten kom hjem omtrent et år før sin broder. På Søkadetakademiet manglede man en lærer i tegning af kort og landtoninger. Da Frederik havde vist gode evner også i denne disciplin, blev han sin unge alder til trods lærer for kadetterne og dermed også for lillebroderen Carl. Samtidig gjorde han i somrene 1803, 04 og 05 tjeneste som skoleofficer ombord i kadetskibet Sejeren. Under denne tjeneste modtog han fra admiralitetet en skrivelse, hvori "kollegiet tilkendegiver sin tilfredshed" ved, at han er gået ud i en båd i høj sø og har reddet bådsmanden, som var faldet over bord, "hvorved er givet såvel kadetter som mandskab et skønt eksempel". Hans sidste kadetskibstogt, sommeren 1806 var med lineskibet Prins Christian Frederik.

Som underviser på Søkadetakademiet opholdt Frederik Holsten sig meget af året i København. Klogeligt benyttede han en god del af sin rigelige fritid til at læse både sprog, litteratur og historie, men ikke mere end, hvad hans helt naturlige livsappetit tillod ham. Han havde arvet sin moders regelmæssige, næsten smukke ansigtstræk og lyse smil. Han var mandig og beleven, vellidt af kammeraterne, kadetterne så op til ham. I hovedstadens selskabelige liv var han en efterspurgt balkavaler. Med flere af de mest ombejlede, unge damer havde han haft mere end venkabelige relationer. Hos grosserer Frederic de Coninck på landstedet Dronninggården ved Furesøen og hos skolechefen kommandør Sneedorff, som begge havde kønne døtre, var han en kær gæst. Det var da også i et af disse hjem, han blev præsenteret for prins Christian Frederik og lærte håm at kende. Både Frederik og Andreas Holsten deltog i en maskerade med mere end hundrede unge officerer og "de vakreste damer", som den unge prins lod afholde på Amalienborg. Først tidlig morgen gik Kehrausen gennem alle palæets sale og rum.

De Coninck var hollænder, men havde slået sig ned i København som en af landets storkøbmænd i handelens blomstringstid. Hans børn blev danske, sønnen Louis de Coninck således søofficer. I 1806 blev han sekundløjtnant, hvorefter han fik bevilling til "tre års orlov til at dygtiggøre sig i udlandet".

Grosserer de Coninck, som jo kendte Frederik særdeles godt, fik dennes løfte om at søge orlov samtidigt og rejse med som den flere år yngre vens mentor.

I hvilken fremmed flåde de tre år skulle tilbringes, er ikke kendt. På samme tid rejste Peter Willemoes til Petersborg for at træde ind i den russiske marine. Men Frederik og de Coninck har sikkert haft andre planer. I al fald ved vi, at de sommeren 1807 i en måned var gæster hos en ven af familien de Coninck, captain Noble, på dennes landsted i Cornwall ikke langt fra Teignmouth.

Mere blev udlandsopholdet imidlertid ikke til. Den nye krig med England brød ud den sommer.

Willemoes forlod Petersborg, næsten før han var ankommet, og Frederik og de Coninck søgte hjem så hurtigt som muligt for at melde sig til krigstjeneste.

3.

Efter slaget på reden i 1801 havde Danmark måttet træde ud af neutralitetsforbundet. England var med skiftende allierede fremdeles i krig med Napoleon, hvis hære var rykket dybt ind i Tyskland.

Franske tropper var nået til grænsen mod Holsten, hvad der havde fået kronprins Frederik til at flytte hovedstyrken af den danske hær til det sydligste hertugdømme, så andre dele af riget kom til at ligge næsten blottet. Selv var han med sin udenrigsminister rykket til Kiel, mens resten af regeringen sad i København, så den var spredt til stor skade for beslutningsdygtigheden.

Da Danmark protesterede mod et nyt engelsk forbud mod den neutrale skibsfarts anløb af franske havne og afslog forhandling, sendte englænderne en større flådestyrke med landgangstropper til danske farvande. Foruden 18 linieskibe og 9 fregatter omfattede den talrige mindre krigsfartøjer og flere hundrede transportskibe.

En britisk udsending rejste mellem Holsten og København, men fandt aldrig nogen kompetente at forhandle med. De hårde kendsgerninger blev, at englænderne den 16. august 1807 indledte landsætningen af me-

re end 30 000 mand landtropper ved Vedbæk. Til trods for at der kun stod svage, danske styrker på Sjælland, og at flåden heller ikke denne gang holdtes kampberedt, så så københavnerne lyst på situationen. Mindet om den heltemodige kamp seks år tidligere slørede de flestes realitetsans.

Den tresårige Christian Holsten, nu forhenværende kommandør og både fysisk og psykisk svækket, mente ikke briterne havde store chancer, nu uden Nelson. Anna Holsten havde sine to efterhånden store døtre hjemme, og den trettenårige Wilhelm, som året før var blevet kadet, gjorde i denne situation tjeneste som admiralitetssendebud. Af hendes ældre sønner var Frederik, så vidt man vidste, i England, hvordan det så skulle gå ham derovre nu. Carl, løjtnant på tredje år, var med det gamle linieskib Lovise Augusta i Norge. Kun Andreas, som efter hjemkomsten fra Barbaresken havde været på opmålingsopgaver i Storebælt, var nu hjemme og til disposition for hovedstadens søforsvar.

Som sagerne stod, måtte chefen Steen Bille lægge hovedvægten på forterne, et par blokskibe og anvendelsen af de cirka tredive disponible kanonbåde, hvis force var, at de med årer som drivmiddel var uafhængige af vinden, og at deres ringe dybdegående tillod dem at sejle uden for ruter og render.

Andreas Holsten blev chef for kanonchaluppen Nysted, der indgik i kanonbådflotillens arrieregarde. Den havde en besætning på 64 mand og var bestykket med to 24 punds kanoner og fire mindre á 4 pund. Besætningen var garvede koffardimatroses hvervede til formålet. I det hele var alle i flotillen stærkt motiverede for at yde deres bedste, ikke mindst takket være den agtede og elskede flotillechef J. C. Krieger. Han havde sin kommandocentral på Lynetten, hvor fartøjerne søgte ind om natten. Deres hovedopgave var at dække farvandet ud fra kysten og imellem Trekroner og Prøvestenen, men også adgangen til havnen fra Kalveboerne.

Byens borgere var ikke ukendt med flotillens fortjenester. Til Lynetten sendtes kurve med ost, porter, vin og cognac, som fordeltes til alle besætningsmedlemmer. Ikke ufortjent. I tre uger så de ikke et varmt måltid.

Dagen efter den britiske landgang engageredes hele flotillen ud for Svanemøllen i forbindelse med et udfald ved Lille Vibenshus. Den næste dag søgte kanonchalupperne at forhindre en ny landsætning ved Skovshoved. Engelsk artilleriild fra kanoner opstillet bag gærdet til Svanemøllens have afbrød deres forehavende. Hver dag havde sine skærmydsler. Torsdag den 20. august angreb Andreas Holsten med Nysted og otte andre chalupper den nævnte artilleristilling, som det lykkedes at bringe til tavshed, til trods for at kanonbådene kom under svær beskydning fra søsiden, hvor de engelske orlogsmænd rykkede faretruende nær. Fjendens kugler knuste årer, flåede splinter så store som hegnspæle fra lønninger og spanter og kostede tab blandt besætningerne. Om bord i Nysted dræbtes tre, mens yderligere seks blev saret, heriblandt Holsten selv. Alle bådene nåede tilbage til Lynetten. På Holmen fik Andreas sin blessure behandlet af sår lægerne, inden han blev flyttet hjem til Christianshavn til moderens og den ældste søsters kærlige pleje. I den følgende uge var kanonbådsflotillen igen i aktion, nu uden Holsten. Det var dels som flankestøtte for Livjægerne under deres udfald gennem Classens Have, dels i kamp med engelske artilleristillinger på Kalvebod Strand.

4.

Med udgangen af august havde englænderne strammet nettet sammen om København. De dårligt uddannede og slet udrustede landeværns-soldater, som udgjorde forsvaret ude på Sjælland, blev fejet bort i en fægtning ved Køge, og nu var der opstillet en ring af kanoner, bombe- og brandraketskudere fra Kalkbrænderiet, langs kanten af søerne og ud til Kalveboderne.

På voldene patruillerede medlemmer af de frivillige korps sammen med byens håndværks- og butikssvende, der meldte sig i stort tal. Kvinder og børn bragte mad og drikke ud til mandfolkene. Stemningen var ikke fri for at have noget skovtursagtigt over sig. Det blev den ikke ved med.

Onsdag den 2. september begyndte bombardementet.

Folk havde vel lige afsluttet aftensmåltidet ved ottetiden, da de første eksplosioner lød som optakt til det, der skulle komme. I døgn efter døgn udsattes byen for en sand regn af bomber, brandraketter og ildkugler med virkninger, hvis lige man skal søge helt fremme ved det spanske Guernica. I dagtimerne stilnede bombardementet noget af; men kun for at intensiveres, når det igen blev aften. Den anden nat brød Frue Kirkes tårn i brand fra øverst til nederst og styrtede sammen. Kvarteret omkring Skt. Petri var en ruinhob. Mange andre steder i byen blev billedet det samme. Brandfolkene og deres mange hjælpere var magtesløse. Tabet af menneskeliv var stort. Blot en enkelt situationsberetning. I Skindergade boede den 31-årige teolog Christian Christensen Holst, kendt som "vakker, omgængelig og en herlig sanger". Den første nat slog en bombe ind i stuen, hvor hans kone lå i barselsseng. Et barn blev dræbt, et andet såret og et tredje berøvedes synet på det ene øje.

Som dagene gik voksede flygtningestrømmen i gaderne på Christianshavn. Herover nåede fjendens artilleri ikke. Her åbnede folk deres hjem for brandlidte og sårede, også Holstens, som husede både bekendte og fremmede, mens rædslerne stod på. Også ad vejene ud over Amager gik strømmen.

Den 7. september kapitulerede byens kommandant, den aldersstegne general Peymann, uden forud at have indhentet kronprinsens tilladelse, hvad han siden måtte stå til regnskab for. Det kunne nu have haft visse praktiske vanskeligheder, da kronprinsen sad i Kiel, København var omringet, og alle farvande mellem Kiel og hovedstaden beherskedes af den engelske flåde.

Englænderne besatte Sjælland, men i København kun Holmen med flådens leje. I selve byen viste de sig ikke meget. Bitterheden mod dem var stor. Da de i oktober sejlede bort og medtog den danske flåde, kendte sorgen og hadet ingen grænser. 15 linieskibe, lige så mange fregatter, 8 brigger og 31 mindre fartøjer tog de. Hvad der stod på land af igangværende nybygninger og skibe til reparation forvandlede de til pindebrænde. Vore oversøiske besiddelser, som en kort periode i 1801 havde været i britiske hænder, blev besat igen.

5.

England søgte endnu en gang at holde Danmark neutralt ved at love både flåde og kolonier leveret tilbage efter krigen, men forgæves. Kronprinsen sendte en delegat til Frankrig for at opnå forbund med Napoleon. Den 31. oktober undertegnedes traktaten i Fontainebleau. Den engelske reaktion lod ikke vente på sig. 4 dage senere afsendtes Englands formelle krigserklæring til Danmark.

I 1807 forrettede den tyveårige Carl Holsten, som vi ved, tjeneste på lineskibet Lovisa Augusta, som i nogen tid havde været stationeret i Norge. Nu ventede det på afløsning i Christianssand for at gå til oplægning nede på Holmen med sine 24 år og langt fra i bedste stand. Det var lineskibet Prins Christian Frederik, som sammen med orlogsbriggen Lougen var på vej op for at afløse, og som kun på grund af vindforholdene undgik at løbe lige ind i en britisk flådestyrke i Skagerak. Da briternes ærinde i danske farvande blev kendt, holdt de to lineskibe sig foreløbig indenskærs, mens de blev gjort kampduelige, samtidigt med at Christianssand og Frederiksstad sattes bedst muligt i stand til forsvar.

Midt i september truede englænderne med at bombardere Christianssand; men heldigvis lykkedes det Christian Frederik i ly af nattemørket at slippe ud og nå flådestøttestedet Frederiksværn, hvor Lovisa Augusta allerede befandt sig. Flere gange søgte de ud på det åbne hav, men måtte hver gang returnere, da Lovisa Augusta led havari. Endelig i slutningen af november slap de ned i Øresund. Herfra gik Prinsen videre til farvandet omkring Bornholm, mens Lovisa Augusta efter yderligere havari endelig blev oplagt, og Carl Holstens Norgestogt var til ende.

1808 var Sverige og Rusland i krig om Finland. I henhold til traktatlige forpligtelser pressede zaren den danske kronprins til at erklære Sverige krig. Måske ikke ukært for kronprinsen, som fik hjælp fra Napoleon i form af et støttekorps på 26 000 mand, overvejende spaniere under marskal Bernadottes kommando. Planen var, at de sammen med danske tropper skulle landsættes i Skåne. Via hertugdømmerne var de

nået frem til Fyn og Langeland; men briterne beherskede bæltet, så det var kun småkontingenter, der havde nået Sjælland. Til gengæld lykkedes det briterne at indskibe en væsentlig del af spanierne i fynske havne for at sejle dem hjem, hvor deres landsmænd havde rejst sig mod franskmændene.

Uheldigvis er afbrændingen af Koldinghus det, de idag er husket for; men både hos Blicher og i den fynske landsbytradition er opfattelserne mere differentierede og derfor også mere positive. At den sindsyge konge, Christian VII fik et "slag" og døde i sin bolig i Rendsborg, da han fra sit vindue så spanierne rykke ind på Paradepladsen i byen, kan de næppe lastes for.

De spaniere, der var tilbage i landet blev afvæbnede og måtte vandre i fransk krigsfangenskab.

Men inden det var kommet så vidt, blev Prins Christian Frederik beordret til Storebælt for at assistere ved troppeoverførslen. Ud for Sjællands Odde mødte det en langt over legen, engelsk styrke. Vi ved med Grundtvig, hvordan det gik, da "havet begyndte at gløde". Halvfjerds danske søfolk faldt, den øvrige besætning blev fanger, og vores sidste, store orlogsskib blev flammernes bytte.

Men tabene gav sammenhold og nye kræfter. På Holmen byggedes med stor energi, fortrinsvis kanonbåde. På få år blev det til mere end hundrede. Mange gav deres frivillige bidrag. Købmand de Coninck betalte den båd, som sønnen Louis kom til at føre, og en anden blev betalt ved indsamling blandt de yngre søofficerer. Både Louis de Coninck og Frederik Holsten var nået hjem i god behold og således sluppet for "prisonen"; tusindvis af danske og norske søfolk tagne som fanger i både handels- og krigsskibe henslæbte år under dæk på oplagte skibe i Themsmundingens vige. Officererne boede dog frit, på æresord, i udpegede byer med chance for at blive udvekslet med en engelsk ligestillet.

6.

Som alliancen med Napoleon havde givet os udsigt til støtte i form af landtropper, således indebar den en aftale om, at danske søofficerer

og matroser i form af en såkaldt auxiliærstyrke skulle bemane de franske lineskibe til forsvar af Scheldemundingen, adgangsvejen til den vigtige havn Antwerpen.

Sammen med kommandørkaptajnerne Rosenvinge og baron von Holsten udkommanderedes en række yngre officerer, hvoriblandt premierløjtnant Frederik Holsten. I det tidligste forår 1808 afmarcherede de fulde lineskibsbesætninger fra København. Over land og fortrinsvis til fods, i mindre hold med en dags mellemrum for at lette mulighederne for natlogi undervejs. Ankomsten til Antwerpen blev de fordelt mellem skibene Pultusk og Danzig. På det sidstnævnte, som havde baron Hans von Holsten som chef, blev Frederik trediekommanderende. Skibene var fuldt dansk bemandede, men under fransk overkommando og fransk flag. De kom ikke ud i Nordsøen eller Kanalen og blev ikke udsat for engelske angreb, så efter at skibsrutinerne var indøvede, måtte tjenesten føles ensformig, måske ørkesløs. Misfornøjelsen lå lige under overfladen. De to danske chefer følte sig i opposition til de franske. Da det omkring nytår 1809 forlød, at den danske styrke over land skulle gå til flådehavnen Brest for at bemane nye skibe, tilspidsedes situationen. Rosenvinge og v. Holsten blev 28. januar sat under arrest i Antwerpens Citadel, for senere som fanger at blive ført til Rendsborg, hvor de blev udleveret til danske myndigheder. Der blev udnævnt franske skibschefer, hvilket kun fik uroen til at tiltage. Kaptajnerne Fasting og Stephansen, som var næstkommanderende, talte ikke eller kun middelmådigt fransk og magtede ikke at være bindeled til de tiltagende oppositionelle, unge officerer. Frederik Holsten og J. C. Falsen gik i protest til den franske admiral, idet de hævdede, at deres rejseordre havde lydt på tjeneste under danske chefer, danske krigsartikler og -reglementer. Det var dristigt, men næppe ubeføjet. Det er anført, "at protesten var båret af rosværdige, patriotiske følelser, der fandt fortjent anerkendelse hos enhver". Men altså ikke hos franskmændene. Også de blev sendt hjem, hvor de blev idømt seks måneders streng fæstningsarrest (klasse II) i Kastellet. Efter tre måneder blev de dog løsladt til fortsat tjeneste. At det indebar fuld oprejsning, har begges senere tjenstlige forhold klart vist.

Til Schelde blev der sendt nye, mere samarbejdsvillige, danske chefer, og en del løjtnanter blev udskiftet. Herefter hensank auxiliærstyrken øjensynligt i fornyet uvirksomhed, under hvilken den største oplevelse synes at have været et inspektionsbesøg af den lille, rundhovede, let overvægtige kejser.

Det var den 14. juli 1809 Frederik Holsten blev løsladt fra Kastellet. Allerede den følgende dag fik han ordre til at stille ved kanonbådsflotillen i Nakskov med operationsområde i Langelands- og Storebælt. Kanonbådsflotillerne var blevet flådens væsentligste middel til at fortsætte krigsførelsen mod England, som ellers uantastet kunne beherske og anvende de danske gennemsejlingsfarvande. Angreb på større britiske enheder var ikke målet, men nedkæmpelse af orlogsbrigger og væbnede, mindre fartøjer forekom. Hovedformålene var, at beskytte egen søtrafik mellem landsdelene og, ikke mindst, at tage priser ved kaping eller, som det hed, ved "udskæring" af handelsskibe fra fjendens konvojer.

Efter ældgammel skik havde kaptajn og mandskab ret til andel i prisens værdi efter skiftende og ret indviklede regler. Dygtige og heldige kaprere kunne samle sig anselige formuer i krigsårene.

Også Carl Holsten blev efter hjemkomsten fra Norge kanonbådsfører, først i Nyborgflotillen og det følgende år som chef for kanonbådsdelingen i Vordingborg.

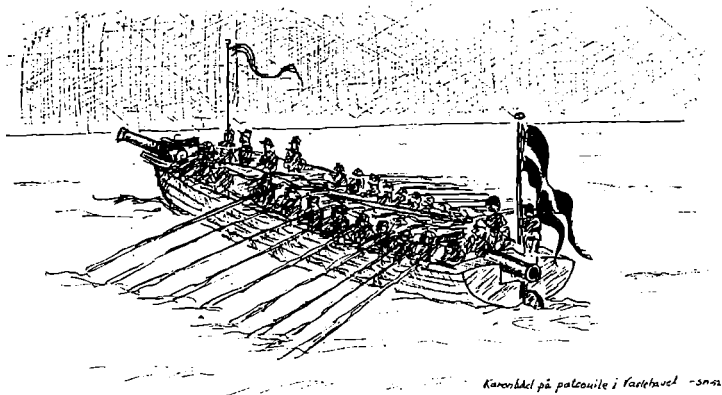
Andreas Holsten, som forlængst var kommet sig af sine sår, var blevet premierløjtnant og for sin indsats ud for København udnævnt til Ridder af Dannebrog. Hans fortsatte tjeneste under krigen kom til at foregå i hertugdømmerne. I lang tid var han chef for kanonbådene i Vadehavet ud for Slesvig. Sidst i krigen havde han kommandoen ved Eckernförde over en styrke på to kanonchalupper og et recognoscerfartøj, som, da krigen var på sit sidste i slutningen af 1813, blev trukket tilbage til Fåborg.

I foråret 1810, mens Andreas opererede i Vadehavet, var flere gode priser blevet indbragt til øen Amrum syd for Sild. Især var et betydeligt og værdifuldt oplag af kaffe af indlysende grunde interessant. Englænderne havde fået nys om godsets tilstedeværelse, og om natten den 26. april sendte de tre bevæbnede barkasser ind i havnen. I ly af mørket

overmandede de vagtmandskabet, tømte fire mindre fartøjer for kaffe og plyndrede yderligere en norsk chalup.

I nabøen Föhrs havneby Wijk lå Andreas den nat til kaj med to kanonbåde. Ved halvfjertiden blev han vækket med melding om, at mistænkelige fartøjer var iagttaget ud for Amrum. Han slår alarm, og hurtigst muligt er hans både på vej, så da de nærmer sig Amrum, er det først ved at blive lyst. På havnen her er signalflaget for "fjendelist" oppe, og kystmilitsen er på pletten; men fjender er der ingen af.

De var sluppet afsted med byttet, inden milittsfolkene nåede frem. Fra sydenden af øen kom der melding om, at man havde set flere mindre fartøjer en mils vej fra havnen i retning mod Hoppesand. Trods forspringet optog Holsten forfølgelsen. Hos begge parter lagde roerne alle kræfter i. De flygtende havde øjensynligt glemt alt om farvandets lunefuldheder med forekomst af tidevand og banker. Deres bådes kølplanker skar sig ind i Hoppesands bløde grund og sad uhjælpeligt fast. Her kunne Holsten og hans folk lægge hånd på både fjenden og hans bytte. 2

Kanonbåd på patrulje i Vadehavet.

løjtnanter, 2 masters, 2 sergents, 5 marinere og 18 matroser blev det til foruden 3 chalupper og den værdifulde ladning.

7.

På grund af hændelserne i Scheldemundingen, og hvad de medførte, kom Frederik senere end sine brødre med i kanonbådskampagnen, men alligevel nåede han at sætte sit præg på den. Bortset fra en kortere periode som indrulleringsofficer i Stege virkede han i bæltet i hen ved halvandet år.

Hans mest farverige indsats fandt sted en novembernat i 1809, da en stor britisk konvoj under passage gennem Store Bælt havde lagt sig for anker for natten. Der lå orlogsfartøjer spredt i og omkring konvojen. Til trods herfor lykkedes det for Frederik, som førte et "lidet recognoscerfartøj", at sætte mandskab ombord i to koffardiskibe, så de kunne sejles til land i ly af mørket.

Selv vovede han sig længere ind i konvojen, hvor han udvalgte sig en dybtlastet tremaster med en forhåbentlig god ladning. Skipperen, en gammel hollænder, prajede ham. Frederik svarede på engelsk, at han var fra et eskortefartøj og gik uantastet ombord med sine folk. Skipper og mandskab blev afvæbnet. Først nu opdagede Frederik en engelsk orlogsmænd i mindre end bøsseskuds afstand. Det ville ikke være muligt at komme ubemærket ud af konvojen. Efter at hollænderne var spærret inde, iførte Frederik sig skipperens paryk og kavaj og lod sine folk lette anker. Det varede da heller ikke længe, før en britisk patrouille dukkede op for at spørge, hvorfor ankeret blev halet ind. "Skipper" Frederik svarede på plattysk, at han mente, der var danskere i konvojen, og at han frygtede at blive taget som prise, hvorfor han bad om tilladelse til at lægge sig om på indsiden af englænderen. Man lo af den frygtssomme hollænder, men gav ham lov. Og mens patrouillebåden roede bort i den retning, som Frederik havde angivet, at danskerne var forsvundet, gled prisen tæt forbi det engelske linieskib og fra konvojen ud i natten.

I oktober 1810 angreb Frederik Holsten sammen med andre både en engelsk konvoj ud for Romsø, og mindre end en måned senere udskar han en brig fra en konvoj i Langelandsbæltet.

Om aktionen ved Romsø har vi hans egne ord i indberetningen til admiralitetet:

Jeg undlader ikke hermed at melde det Høje Kollegium, at jeg den 18/10 af kaptajnløjtnant Wulff om morgenen blev beordret tilligemed løjtnant Buhl og månedsløjtnant Holm med tre sejlbåde at søge den ved Romsø liggende fjendtlige konvoj for at rekognoscere den og udskære skibe.

Efter fra Musholm at have observeret den at bestå af henved 600 koffardiskibe under bedækning af 4 linieskibe og et betydeligt antal mindre krigsskibe, holdt vi samlede ind i konvojen, hvor vi igen skiltes klokken 8 eftermiddag. Klokken 9 bordede jeg en galease, lettede dens ene, kappede dens andet anker, satte bådsmand Jesper Stang med 5 mand der ombord og gik med båden til en tæt ved liggende jagt, hvis ankere jeg kappede, og tilligemed galeasen indbragt hertil i aftes. Galeasens navn er Johanne Christine, svensk, 27 kommercelæster, ladet med Malagavin, Rom, Kaffe, noget Indigo og China, papirerne fra Gothenborg til Stockholm. Jagten Christine, 16 kommercelæster, med en del porcellæn, bestemt fra Gothenborg til Petersborg. Begge er danske skibe, der af de engelske er opbragte og solgte i Gothenborg.

Ved min ankomst her fandt jeg løjtnant Buhl med en prise, kuffen De junge Kaarl, Pappenborg, 28 kommercelæster, bestemt fra Pappenborg til Königsberg med kaffe og sukker, tillige løjtnant Holm med kuffen Helena, 50 kommercelæster, hjemmehørende i Rostock, bestemt fra Gothenborg til Petersborg med stykgods.

Århus, den 20/10 1810

Underdanigst

C. F. Holsten.

8.

Som man kan se, havde også Frederik rimelig succes som kanonbåds-officer; men tjenesten på bæltet levnede ham dog mulighed for kortere ophold i hovedstaden nu og da.

Af nye bekendtskaber var diplomaten Niels Rosenkrantz. Han var en del ældre end Frederik, men som han født i Norge, hvor hans far havde været major. Under tjeneste som kongelig dansk gesandt ved zarens hof, havde han giftet sig med den russiske fyrstedatter Varvara Vjasem-

Geheimstatsminister, Niels baron Rosenkrantz, 1757 - 1824.

skaja, som i København på det nærmeste kom til at holde salon, ikke mindst for yngre, begavede mænd, som kunne tænkes at være emner for diplomatiet.

Rosenkrantz blev i 1810 geheimestatsminister ved C. G. Bernstorffs afgang og dermed Danmarks udenrigsminister de næste 15 år.

Hos Rosenkrantz traf Frederik påny prins Christian Frederik, som, efter at kronprins Frederik var blevet konge som Frederik VI, nu var nærmeste arving til det dansk-norske, uindskrænkede monarki; men på dette tidspunkt tænkte han nok mere på at nyde sin frihed, efter at et ulykkeligt ægteskab med kusinen Charlotte af Mecklenburg-Schwerin var opløst.

Det er dog ganske sandsynligt, at både prinsen og Frederik Holsten netop gennem Rosenkrantz fik vakt interessen for den dansk-norske forbindelses delikate og vanskelige stilling i det krigshærgede Europa.

Hos Rosenkrantz mødte Frederik også Andreas Christian Gierlew. En femogtrediveårig dommersøn fra Roskilde, som efter teologisk eksamen drev litterære studier ved universitetet, inden han med Jens Baggesen og dennes ven H. C. Ørsted havde foretaget lange rejser i Frankrig og Italien. Nu var han fuldmægtig i kommercekollegiet, hvor han beskæftigede sig med konsulatssager; men Rosenkrantz fik ham overflyttet til udenrigsdepartementet.

Det var Frederik, som præsenterede Gierlew for den nitten-årige søster Wilhelmine, og med det resultat, at Gierlew knapt var udnævnt til konsultssekretær i Tunis, før han friede og fik Wilhelmines ja.

Den 22. september i 1810 blev de gift i Holmens Kirke. Brylluppet blev fejret i hjemmet på Christianshavn, hvorved samtidigt hændte det på en gang sjældne og lykkelige, at forældre og alle seks børn, trods krig og ulykker, endnu en gang kunne være samlet. Ingen kunne præcis huske, hvornår det var hændt sidst. Det kom aldrig til at gentage sig. De nygifte drog afsted mod Tunis ganske kort efter brylluppet. Frederik, der havde været på stedet, havde berettet for Wilhelmine om livet, som det udfoldede sig i den eventyragtige by. Men forinden de slog sig ned i Tunis, ville Gierlew vise sin unge brud det Europa, hvoraf kilderne til vores kultur var udsprunget, og hvor de trods ufredstider stadig vældede.

Vinteren og det følgende forår tilbragte de i Italien, og først i august 1811 ankom de til Tunis, hvor der ventede dem tunge budskaber hjemmefra. Det tungeste for Wilhelmine var meddelelsen om tabet af hendes yndlingsbroder, Carl. Kun få år ældre end hun selv var han den broder, som hun længst havde haft barndom fælles med. Snart efter kom så brevet om faderens, den gamle kommandørs død. For ham måtte døden have været en befrielse, men Carl - han blev kun treogtyve.

9.

For selv erfarne søkaptajner havde sejladsen gennem Kattegat til bæltet altid været en prøve. Øer, grunde og rev dannede forhindringer. Fyret på Anholt udgjorde et velkomment holdepunkt på ruten. Krigen mod England foranledigede, at fyret blev slukket. Fjendens gennemsejling skulle ikke lettes. Til øens forsvar oprettedes et lokalt landeværn, som forstærkedes med en mindre garnison fra 1. jydsk regiment.

Flere mindre angrebsforsøg blev afvist; men den 18. maj 1809 blev Anholt erobret. Fyret blev atter tændt, og seacaptain James Wilkes Maurice rykkede som øens guvernør ind i den tidligere fyrmesterbolig. En besættelsesstyrke på omkring 500 mand under kommando af major Torrens udførte en række befæstningsarbejder omkring fyret med kase-matter, brystværn og palisader samt opstilling af op mod fyrretyve faste kanoner. Herudover rådede man over et mindre antal mobile pjecer.

Fyret, som ligger på øens østlige odde, blev et veritabelt fæstningsanlæg - fort York kaldet.

Størstedelen af Anholt udgøres af "Ørkenen", bestående af hede med klitter og strandvolde. Kun den vestlige del, hvor landingssted, by og kirke ligger, hæver sig med bakker ud mod kysten.

Foråret 1810 gjordes tre danske landgangs-forsøg med kun få dages mellemrum; men hver gang tilsagde vind og strøm, at man måtte vende om, inden kysten var i sigte.

Den følgende vinter tog man planerne frem igen. I januar sendte kongen detaljerede ordrer til den nordjydske militærkommando. Landgang på sydøstsiden, overrumpling og nedkæmpning af forsvaret, demolering

af fyr og befæstninger og endelig tilbagetrækning med samtidig evakuering af øens danske beboere.

Et totalt overraskende angreb med overlegne styrker uden tilstedeværelsen af britiske flådeenheder kunne føre til målet, regnede man med. Hvordan gik det så?

I løbet af marts måned samledes i Gerrild Bugt ved nordkysten af Djursland en mindre armada, tolv kanonbåde, lige så mange transportbåde, en lodskutter samt enkelte armerede både. Operationens sømilitære del stod under kommando af premierløjtnant J. C. Falsen, Frederik Holstens fælle fra Schelde og Kastellet. Til de maritime styrker hørte yderligere 150 marinesoldater ført af kaptajn Prydtz, og 200 af matroserne fra kanonbådene skulle deltage i kampen på land anført af premierløjtnant Carl Holsten, som for nylig var forflyttet fra Vordingborg til det nærliggende Udbyhøj. Hertil kom den landmilitære styrke på 560 mand med fire lette kanoner. Landoperationen kommanderedes af major Melsted. Talmæssigt var der nok en vis overlegenhed; men mandskabet var ikke samarbejdet endsige trænet til opgaven. Endnu få dage før den planlagte angrebsdag manglede der folk, og man måtte bogstaveligt taget skrabte bunden i de nærmeste garnisonsbyer. Også overraskelsesmomentet var det så som så med. Dagen før havde løjtnant Bech, forklædt som fisker, sejlet Anholt rundt uden at have set andre fartøjer end den lille skonnert, som plejede at være der. Men allerede fire dage tidligere var fregatten Tartar og briggen Sheldrake kommanderet af kaptajnerne Baker og Stewart afsejlet fra Themsmundingen og båret af en frisk vestenvind nået frem til støtte for den via betalte agenter allerede varskoede garnison.

Den 26. marts henunder aften sejlede Falsens styrke fra Jylland. Til aflastning for mændene ved åerne riggede man hjælpesejlene til. Alligevel var man nogle timer efter tidsplanen, da man ved halvtretiden nåede den såkaldte Pakhusbugt på sydsiden af Anholt, en lille mils vej fra fyret. Landsætningen, som trak ud på grund af besvær med kanonerne, var afsluttet klokken fire, og major Melsted gjorde klar til afmarch. Det viste sig nu, at Carl Holsten og matroserne, som havde været hurtigst i land, allerede var begyndt fremrykningen langs sydkysten. Det er hævdet, at matroserne var berusede og larmende og dermed advarede

fjenden. Om det var sandt, kan det næppe have spillet nogen rolle. Fjenden havde udsat beredne forposter, som på et tidligt tidspunkt observerede danskerne og meldte tilbage, så både artilleriet og de ydre fortifikationer var bemanded i tide. Melsted gik med infanteriet og de få mandstrukne kanoner tværs over øen for at rykke frem langs nordstranden. Et kompagni sendtes mod vest for at overraske de cirka 100 mand, som havde forlægning i byen.

Imens nærmede Carl Holstens folk sig fortet. Løjtnant Tuxen Falbes gruppe fik første fjendekontakt. Det udløste kun sparsomt skyderi. Holsten og Falbe fik som de første overblik over situationen. De fandt fortets stillinger fuldt bemandedt også det batteri i sydkanten af området, som Holsten havde regnet med at tage uden kamp, så kanonerne kunne være vendt mod fortet. Endnu værre, de så foruden skonnerten både en fregat og en brig på vej ned mod fyret. Holsten meddelte Melsted sine iagttagelser, og at han på basis heraf måtte anse planen for uigennemførlig. Majoren fejede betænelighederne til side og dekreterede angreb med Prydtz i centrum, sig selv på venstre og Holsten på højre fløj. Fremrykningen strandede i den fjendtlige artilleriild, selv om Falsens kanonbåde nu var nået frem sydøst for fyret, så de kunne beskyde fortet fra siden. De nåede kun at afgive få skud, før de med udsyn både til nord og øst opdagede de britiske skibe, som gjorde klar til at gribe ind. Falsen var tvunget til at retirere.

De tilbageslagne landgangsstyrker måtte holde sig i den nødtørftige dækning, klitterne kunne give mod ilden fra fortet. Endnu en gang overlagdes situationen. Melsted gik ind for et nyt stormangreb, hvad han fastholdt som en ordre trods både Holstens og Prydtz's betæneligheder, ikke mindst efter at kanonbådene havde trukket sig ud af kampen. Klokkeren var blevet ti om formiddagen, da det endelige angreb blev sat ind. Det lykkedes at få folkene ud af dækningen endnu en gang. Under råben og hujen løb de frem mod forskansningerne, som de aldrig nåede. Resultatet af kampen, geværild mod kanoner, var givet på forhånd. Major Melsted blev dræbt. Kaptajn Prydtz mistede begge ben og døde et par dage senere. I spidsen for matroserne faldt chefen Carl Holsten og løjtnant Obel. Af de to hundrede matroser faldt hen ved fyrretyve.

Efter tabet af førerne herskede stor rådvildhed. Søløjtnant Falbe tog ledelsen af matroserne og fik organiseret tilbagetrækningen mod landgangsstedet. Landtropperne nåede aldrig ud af forvirringen. Den opfattelse, at kanonbådene havde forladt området helt, førte til at næsten 500 mand overgav sig. Kanonbådene var faktisk på vej mod vest, mod vind og sø og med kun det halve antal mænd ved årerne. Forfulgt af Tartar forestillede Falsen sig, at han kunne nå rundt om øen op til Nordvestrevet, hvor de lavt stikkende både kunne være i nogenlunde sikkerhed. Da de nåede Pakhusbugten var resterne af matrosafdelingen og et enkelt kompagni fodfolk begyndt at gå ombord i de efterladte transportfartøjer. Falsen lod sine kanoner dække indskibningen mod forfølgernes ild, og da han var forvisset om, at øvrige landtropper havde overgivet sig, lod han samtlige fartøjer sejle vestpå med fregatten i hælene. Nået til det sydvestre hjørne af Anholt så han briggen Sheldrake komme nord om øen. Han sendte nu transportbådene ned mod Isefjorden og lod kanonbådene sprede sig i en vifte ud over havet for dog at redde nogen. Løjtnant Buhl, som førte den sidste båd, indlod sig i kamp med briggen, så de øvrige kunne få et forspring. Han og hans mandskab blev taget til fange.

Den hasarderede aktion kostede mere end hundrede dræbte og sårede, fem hundrede fanget. Hertil kom tabet af tre kanonbåde og en transportbåd. Fyret lyste fortsat, og fjendens tab var små.

Et sviende nederlag.

I overværelse af de fangne officerskammerater lod englænderne de faldne danske officerer begrave med militær honnør i en fællesgrav sydøst for øens kirketårn.

Et krav om krigsretssag mod premierløjtnant Falsen blev afvist, utvivlsomt med rette. Skulle der være udpeget skyldige, måtte man have søgt blandt planlæggere og beslutningstagere på et højere plan.

I England blev kampen på Anholt fejret som en stor militær sejr. Den senere admiral H. B. Dahlerup var på den tid løjtnant og krigsfange på æresord i Reading i England. I sine erindringer skriver han om avisdrengene, der råbte: Glorious news. Danish attack beaten off. I byen og på værtshusene hånede man de danske officerer. Han slutter afsnittet så-

ledes: Carl Holsten kendte jeg fra kadettiden. Han var en flink officer, en sjælden tapper karl og et godt menneske.

På United Service Museum i London har man til langt ind i dette århundrede hædret en tapper, falden modstander ved at udstille premierløjtnant Carl Holstens sabel fra The Attack on Anholt.

I 1984 er det oplyst, at sabelen siden er kommet i forvaring hos Glenbow Foundation i Canada.

FREDERIK HOLSTEN I GØTEBORG

1.

Krigen mellem Sverige og Danmark, som var erklæret i 1808, kom aldrig rigtig i gang fraset nogle småskærmydsler ved den norsk-svenske grænse. Da den danske statholder og øverstkommanderende i Norge, hertug Christian August af Augustenborg sluttede våbenhvile, vendte de svenske tropper omkring og marcherede mod Stockholm, hvor kong Gustav IV ved et kup blev afsat til fordel for en ældre slægtning, Karl XIII. Da han imidlertid ikke blot var ældre, men også barnløs, så valgte man hertug Christian August til svensk tronfølger.

Frederik VI lod freden med Sverige undertegne i Jönköping den 10. december 1809 og meddelte samtidigt sin accept af hertugens valg.

Med dette valg var der i Sverige startet en politisk bevægelse, som sigtede mod svensk overtagelse af Norge, nu hvor Sverige efter krigen mod Rusland havde måttet afgive Finland. Christian August nød stor popularitet i Norge, men han nægtede på en hver måde at arbejde for svensk-norsk sammenslutning.

Det svenske tronfølgespørgsmål var imidlertid ikke løst. Den nyvalgte tronarving døde pludseligt og helt uventet under en troppeinspektion på en paradeplads uden for Helsingborg.

Frederik VI så i ånden sig selv som monarken, der påny kunne knytte Nordens tre lande sammen under én krone. Han var dog ikke svenskernes kandidat. Mere realistisk var valget af enten prins Christian Frederik, som i forvejen var arving til den dansk-norske krone, eller Christian Augusts broder Frederik af Augustenborg. Men også disse blev vraget. En af Napoleons marskaller, Jean-Baptiste Bernadotte, af kejseren adlet som fyrste af Pontecorvo, var kommet uoverens med Napoleon efter sejren i slaget ved Wagram. Da han kort efter traf sammen

med indflydelsesrige svenskere, blev resultatet, at han i august 1810 i Ørebro blev valgt til Sveriges nye kronprins med navnet Karl Johan Bernadotte.

Umiddelbart forekommer valget af en sydfransk, borgerlig general til konge i et nordisk land på det nærmeste forrykt. Det viste sig at være resultatet af en, selv for tiden, særdeles udspekuleret, politisk rævekage.

De svenskere, som gik stærkest ind for Bernadotte, så gennem ham en mulighed for, at Napoleon kunne skaffe Finland tilbage til Sverige. Selv mente Bernadotte, at Norge var en bedre mulighed at satse på, hvad han ikke lagde skjul på. Endelig havde han en helt personlig drøm, som han ikke talte højt om: Når Napoleon var slået, skulle Frankrig have en ny konge. Hvem kunne være en bedre kandidat end Bernadotte selv, som havde været en af Frankrigs store hærførere, som havde brudt med Napoleon i tide, og som havde vist, at han kunne styre Sverige og ydermere sikre sig Norge?

At Sverige efter Bernadottes valg var blevet en yderst farlig nabo, blev man hurtigt klar over i Danmark. Alt pegede mod et fransk angreb på Rusland. Hvordan ville Sverige forholde sig? Hvilke løfter angående Norge ville Sverige kunne opnå? Og ikke mindst, hvordan udviklede forholdet sig mellem Sverige og de voksende kredse i Norge, som var kritiske over for det danske monarki?

Udenrigsminister Rosenkrantz havde behov for at anbringe en fuldt loyal mand som "øjne og øren", for ikke at sige agent, i det frodige politiske milieu, der herskede i Gøteborg, tæt på Norge og centrum for englændernes baltiske interesser. Netop på det tidspunkt blev stillingen som dansk generalkonsul på stedet ledig. På trods af kvalificerede fagdiplomaters ansøgninger valgte Rosenkrantz at besætte stillingen med kaptajnløjtnant Frederik Holsten, hvis synspunkter, initiativ og handlekraft han kendte. Holsten var manden. Så måtte det fag-konsulære komme i anden række.

Frederik var overrasket, da han under en samtale modtog Rosenkrantz's tilbud. Han havde ikke haft planer om at træde ud af Søetaten.

Men fik han chancen for at gøre en indsats i en stor sags tjeneste, så ville han tage udfordringen op.

I løbet af februar 1811 var Frederik installeret i Gøteborgkonsulatet på Gustav Adolfstorget. Han var nu civil; men med sin charme og sine selskabelige talenter fik han inden længe skabt gode kontakter, og gennem de to år, han opholdt sig i Sverige, blev hans rapporter til udenrigsministeren af væsentlig betydning. Indberetningerne indeholdt ikke alene faktuelle oplysninger, men i høj grad også nyttige vurderinger af situationens skiften set fra hans stede i Gøteborg.

Den norske historiker Knut Mykland skriver i sin Norges Historie rosende om de fra arkiverne kendte, op mod to hundrede indberetninger, det blev til. Han beklager, at det desværre ikke har været muligt at finde de sidste seks fra den meget vigtige måned, inden Sverige afbrød de diplomatiske forbindelser, så Frederik Holsten måtte rejse hjem.

Admiral Dahlerup har givet et lidt mere privat glimt af Frederik Holsten i Gøteborg, da han som løjtnant sammen med en kammerat passerede hjem fra Norge:

I Gøteborg besøgte vi Captain Frederik Holsten af den danske marine, der fungerede som en slags militærdiplomatisk agent eller generalkonsul her. Han var et fortræffeligt menneske, ualmindelig smuk af person, begavet i høj grad og en tapper og i alle henseender udmærket officer. Holsten tog således venligt og kammeratligt imod os; vi tilbragte aftenen hos ham, og da vi gik, stoppede han os begge en flaske god madeira eller portvin i lommen til forfriskning på rejsen.

I løbet af 1811 blev det tiltagende tydeligt, at Napoleon vendte sig mod Rusland.

Hvordan ville Bernadotte og dermed Sverige placere sig? Først på året søgte han at tilbyde Napoleon sin hjælp imod at opnå retten til Norge, men blev afvist. Senere viste Rusland sig interesseret i at have en forbundsfælle på nordflanken, når franskmændene angreb. Det blev til Petersborg-traktaten af 5. april 1812, efter hvilken Bernadotte med russisk hjælp med tropper skulle tvinge Frederik VI til at afstå Norge, hvorefter svenskerne til gengæld skulle falde Napoleon i ryggen på kontinentet. Bernadotte var dog ikke ganske tryk ved den russiske zar. Han måtte også vinde englænderne for sig.

I Danmark blev man snart klar over Bernadottes norske planer. Kong Frederik, som hadede alt engelsk, var i sin pronapoleonske holdning stærkt støttet af dronningen, statsminister Kaas og ikke mindst adjutantstaben, som netop i disse år havde en uforholdsmæssig stor indflydelse på den soldaterglade konge.

Udenrigsministeren derimod, tronfølgeren prins Christian Frederik og efterhånden ministerne Moltke og Schimmelmann så risikoen ved den fastholdte pro-franske holdning. Igen og igen rettede de opfordring til kongen om at forsøge en udsoning med England, samtidig med at de advokerede for tronfølgerens udnævnelse til statholder i Norge, hvor den britiske blokades følger, vareknaphed tenderende til hungersnød, nødvendiggjorde en særlig indsats.

I denne forbindelse fremhæver nordmanden Knut Mykland igen Frederik Holsten, når han skriver:

Næppe nogen gik ind med større styrke for det (Prins Christian Frederik som norsk statholder) end Frederik Holsten i Gøteborg . . . i et brev . . . til general Bülow, kongens nære ven og rådgiver:

"Nøden i Norge er stor og mavens behov kunne let overvinde hjertets følelser. Jeg tror, det hele er kalkuleret der på fra svensk side, og jeg kan ikke nægte, jeg spår mig det ulykkeligste resultat ifald ikke særdeles mesurer tages. Jeg tror intet kunne give en sådan forandring i sagen, som om prins Christian Frederik af Danmark blev sendt op. Jeg tager mig den frihed frit at sige Dem, herr. general, min mening, og jeg føler det desuden min pligt ikke at skjule, jeg aner mig Norge forloren, om ikke det sker. Uforudseelige ting kan hænde, som kan ændre alt, men jeg tror intet er at spille."

Uden at ville hævde, at dette brev var anledningen, så må jeg anføre, at der kun gik få dage efter, at Bülow havde modtaget det, inden kongen endeligt fattede sin beslutning om at sende tronfølgeren til Norge.

Sveriges brud med Danmark i april 1813 bragte Frederiks karriere som diplomat til en afslutning. Såvidt det er mig muligt at vurdere kilderne, var hans indsats af ganske stor værdi. At den indbragte ham et Ridderkors, skete vel mest pr. automatik, men om både Rosenkrantz's og prins Christian Frederiks påskønnelse kan der ikke herske tvivl; men herom senere.

Den danske erhvervshistoriker Marcus Rubin har i sit arbejde: Københavns Historie 1807-14 fra 1892 en noget anden vurdering. Som eksempel på Frederik VI's ødselhed, når det drejede sig om bekendte officerers ansættelse, skriver han:

Ved uheldig protegering uden om kvalifikationer og indstillinger ansattes i 1811 Frederik Holsten som civil konsul i Gøteborg frem for den dygtige og indstillede vicekonsul Rahbek fra Emden. Premierløjtnanten kørte embedet i sænk og afgik efter to år med en gæld til statskassen på 10 000 rigsbankdaler, som kongen efter omstændighederne eftergav ham.

Eine grausame Salbe, hvortil jeg kun kan sige, at Rubin ikke har kendt den egentlige årsag til Holstens valg, som iøvrigt ikke var kongens men udenrigsministerens. Hvad økonomien angår, mener jeg, at Rubin er skøjtet let henover, at vi befinder os på højde med statsbanke-rotten, hvor mig bekendt alle ikke formuende statsansatte uundgåeligt fik gæld, ikke mindst udenrigstjenestens folk, som lønnedes i udlandet med den danske Rigsdaler Courant, der ved valutareformen i januar 1813 faldt dybt i kurs. Nok om Marcus Rubin, som iøvrigt var højt anerkendt økonom og blev landets nationalbankdirektør de sidste ti år af sit liv.

Hjemkommen fra missionen i Gøteborg meldte Frederik Holsten sig påny til tjeneste i flåden. Nogen kommando stod der ikke umiddelbart og ventede på ham. Hans beskæftigelse blev af mere administrativ art, indtil han modtog Kongelig Ordre af 6. august 1813, som kastede ham ud i et nyt, for en søofficer utraditionelt job.

Men først lidt tilbage i tiden og til hjemmet på Christianshavn.

ANNA HOLSTEN

1.

Vinteren 1810-11 havde været lang og streng. Hjemme på Christianshavn ventede Anna Holsten på foråret og på, at varme og sol kunne blive til glæde for kommandøren, som mere og mere tabte kontakten til omverdenen. Kunne han blot komme ud i forårssolen mellem buskene i haven på husets bagside. Så tungt det var med en syg mand, så havde tilværelsen dog været hende nådig. Hendes seks børn var alle sunde og raske omend noget spredt ud over landkortet. Forleden var der kommet brev fra Rom, hvor Wilhelmine og hendes Gierlew havde tilbragt størstedelen af vinteren. Frederik var for nyligt flyttet til Gøteborg. At han øjensynligt havde sagt flåden farvel, glædede hende langt mere, end hun ville være ved. Andreas's sår havde forskrækket hende; men frisk igen var han nu i det slesvigske, mens Carl befandt sig i Nørrejylland. Hendes yngste, Wilhelm, som gik på kadetakademiet, var i byen, mens farvandene kun så småt var ved at blive isfrie. Ham så hun da. Men en daglig og stor glæde var det, at Mathilde, nu sytten, køn og livsglad, stadig var hjemme. Uden hende, det faste faktotum Anneke og mutter Ahrens, enke efter en kvartermester fra Wagrien, havde hun ikke klaret både husførelse og sygepleje. Mathildes gode humør, hendes veninder, som ofte dukkede op, og kavalererne, som nu i vinter havde afhentet hende til de unges baller, farvede moderens sind lysere.

Men en af de sidste dage i marts skete det. Kommandør Sneedorff meldte sig i visittiden. Endnu før han var begyndt på nænsomt at fortælle, hvorfor han var kommet, vidste hun det. "Hvem af dem er det?" spurgte hun næsten tonløst.

Det hun havde frygtet, allerede da hun sendte Christian afsted på det første togt, var nu hændt for Carl.

Hvor var der trøst at hente? Hos Gud vel nok. Men som tiden gik, blev det også i følelsen af fællesskabet med alle de mange af flådens mødre, som bar en lignende sorg. Hendes tilværelse havde taget en drejning. Dødens realitet fik sin faste plads i hendes liv.

Da sommeren gik på hæld, døde Christian Holsten. Han blev 65. Man må tro, at det var en befrielse for ham selv og vel en lettelse for Anna, skønt det var tabet af den, som havde gjort hendes liv så rigt.

Mindre end et år forløb, så slog døden til igen. Fik den aldrig nok?

Til hendes fatteevnes baggrund hørte i denne sammenhæng krigen og det grådige hav - nu meldte også pesten sig.

I iøvrigt glade breve fra Tunis havde der her og der forekommet en bemærkning om pest ombord i et skib fra det østlige Middelhav. Nu - sommeren 1812 - var Wilhelmine, for hvem livet netop for alvor var begyndt, revet bort af en epidemi, som ganske savnede respekt for begrebet diplomatisk immunitet.

At Anna Holsten næsten omgående efter at have fået meddelelsen mægtede at skrive et brev fuld af trøst til den efterladte Gierlew, fortæller om hendes styrke og evne til at omsætte hårde slag i brugbar livserfaring.

Anna Holstens søskende var alle tre i live. Sin broder havde hun ikke set, siden han med familien var flyttet fra Falster til amtmandsembedet i Thisted. Af hendes to søstre var Antoinette præstekone i Egersund, mens Cathrine, som var enke efter pastor Willock i Holt, nu boede i Kristiania. Efteråret 1812 opfordrede Cathrine gentagne gange sin søster til at tilbringe nogle måneder i Norge, og kort efter nytår drog Anna afsted med sin datter Mathilde. Den anstrengende tur med dagvognen op gennem Sverige blev behageligt afbrudt med nogle dages ophold hos Frederik i Gøteborg.

Det var hendes første gensyn med Norge i mere end tredive år. Da forældrene døde, havde hun små børn, og begge gange var Christian ude at sejle. Det blev et længere ophold hos Cathrine; men hun fik også mulighed for at besøge forældrenes grave og at vise Mathilde Egersund.

I de i Norge velkendte Moer Korens dagbøger skriver fru Koren, at hun det år ved vinterens selskaber i og omkring Kristiania gang på gang mødte "den gode fru Holsten og Mathilde", og ved et større middagsfel-

skab i Drammen til ære for den danske gæst var "min konversation med den højst interessante fru Holsten min bedste moro".

Også Anna Holstens fætter, pastor Gerhard Bergh i Ringsaker, inviterede de to damer fra Danmark, hvor han selv var vokset op i præstegården i Thorkildstrup. Dette besøg gav anledning til, at præstens søn Mathias, som studerede i København, det forår aflagde visit på Christianshavn og derefter blev en stadig hyppigere gæst, indtil Mathildes forlovelse med sin halvfætter, den unge jurist, blev deklareret.

NORGE OG DEN NYE STATHOLDER

1.

I marts 1812 havde Frederik VI som modvægt mod den svensk-russiske Petersborgtraktat sluttet en ny aftale med Napoleon. Den indebar, at Danmark stillede en hærstyrke til disposition i Nordtyskland mellem floden Oder og Zuidersøen, uden at den nogensinde kom i aktion.

Gennem årene 1809-11 havde blokaden i de dansk-norske farvande været håndhævet lempeligt af Englænderne. Norge fik ganske gode forsyninger med de såkaldte "licensskibe"; men gennem 1812 skete der en betydelig stramning, som udløste den tiltagende norske hungersnød. Denne i forbindelse med det franske sammenbrud i Rusland medvirkede stærkt til, at udenrigsministeren og prins Christian Frederiks bestræbelser begyndte at give resultat.

Foråret 1813 besluttede kongen endeligt at sende Christian Frederik til Norge som statholder. På samme tid ankom den russiske gesandt Dolgurukij til forhandlinger i København. Kongen fik den, vist nok alt for optimistiske opfattelse, at Norge med zarens hjælp kunne bevares for Danmark. Så vidt kom det, at danske og russiske tropper i fællesskab kom i en kortvarig kamp med franskmændene i Hamburg.

Stimuleret af Rosenkrantz sendte kongen grev Joachim Bernstorff til England; men her led kongens optimisme sit knæk. Den danske tilnærmelse kom for sent. Bernstorff blev end ikke modtaget i London. Den britiske udenrigsminister Castlereaghs holdning var, at en aftale med Danmark var helt afhængig af Norges afståelse. England havde på det tidspunkt tiltrådt Petersborgaftalen.

Frederik 6.s eneste håb for bevarelsen af det dansk-norske monarki var påny at binde sin skæbne til Napoleon med den mulighed, at han mod alle odds ville gå sejrrig ud af krigen. Statsminister Kaas blev

sendt til Fontainbleau for at formilde kejseren. Ikke ganske forgæves. Napoleon tilbød blandt andet, at vi kunne trække de 2 000 danske matroser hjem fra Schelde.

I en kort periode forhandlede om et kompromis med afståelse af Trondhjem stift og, hvad der lå nord herfor. Det blev dog afvist af kongen. Den 10. juli 1813 undertegnedes så i København den sidste skæbnesvangre traktat med Frankrig, som det hed, til gensidig støtte i kamp mod fælles fjender. Igen var åben krig mod Sverige helt uundgåelig.

I mellemtiden var prins Christian Frederik efter en bevæget rejse over Jylland og Kattegat blevet sat i land på et norsk skær ikke langt fra Frederiksstad. Det var den 21. maj. Norges nye statholder, Danmarks tronfølger blev ved indtoget i Kristiania hyldet stærkt. Nordmændene så i ham manden, der kunne løse deres problemer. Med residens i Palæet i Kristiania gav han sig i kast med arbejdet. Prinsen var 26 år, velbegavet og med stor appetit på livet. Intet i hans fysiognomi, som havde kønne træk, lod antyde, at han skulle være en Oldenborger. Det må da også anses for fastslået, at hans genetiske fader var en tysk officer fra arveprins Frederiks hofstab.

Hans livsappetit gav anledning til mere bigotte kredses opfattelse af ham som alene en levemand. Denne ensidige bedømmelse var helt fejlagtig. Med stor flid gik han ind for at forbedre fødevaretilførslerne, at oprette forvaltningsorganer for Norge på stedet frem for i København, også eget norsk bankvæsen i form af Norges Låne- og Discontokasse skabte han. I det hele støttede han særnorske interesser, så langt det var gørligt under hensyn til loyaliteten, som han skyldte kongen. Kun den kongelige befaling om at lade de norske styrker angribe Bohus len i retning mod Gøteborg undlod han at efterkomme.

I sine bestræbelser søgte han at opnå støtte fra landets store erhvervsfolk. Det fik han, ikke mindst fra den noget ældre Carsten Anker, som tilhørte en af Norges rigeste købmandsslægter. Han havde tidligere studeret i England og været beskæftiget med ostindisk handel i København.

Det sidste sted havde han mødt prinsen og lært at sætte pris på ham. Carsten Anker, som havde stillet sit Kristianiapalæ til rådighed for statholderen, boede selv nordøst for Kristiania på sin landejendom Eidsvoll.

Christian Frederik, prins af Danmark. Senere kong Christian VIII.

Christian Frederik havde i 1813 i alt væsentligt haft held til at indfri de forventninger, nordmændene kunne have til ham. Hans position var derfor stærk, da udviklingen ved årsskiftet stillede ham over for de allerstørste krav.

HÆREN, MATROSERNE OG FREDERIK HOLSTEN

1.

I foråret 1813 havde Frankrig opnået fremgang i form af mindre militære sejre ved Bautzen og Lützen. Resultatet var, at der i Prag indledtes forhandlinger, som dog viste sig ganske nytteløse bortset fra den våbenhvile, der herskede, mens de stod på.

Det var, mens våbnene tav, at Frederik VI fik sin aftale med Napoleon i stand. Den året forud aftalte danske hjælpestyrke skulle erstattes af et stærkere armékorps på tre brigader med ialt 10 000 mand fodfolk, 2100 ryttere i 10 eskadroner og endelig 4 batterier med ialt 40 kanoner.

Mandskabet, som var fra Jylland, Fyn, Slesvig og Holsten, var unge mænd, uerfarne i kamp, men trænede og velmotiverede eller med militær sprogbrug: med god moral. Den øverstkommanderende var kongens svoger prins Frederik af Hessen, som havde været chef for den norske hær og statholder før prins Christian Frederik. Han skulle vise sig at være en glimrende fører for korpset.

Sammen med en fransk hærstyrke under general Davout havde det danske korps til opgave at støtte en fransk fremrykning mod Berlin, og hvis denne ikke lykkedes, da at holde Hamborg og Holsten for enhver pris.

Ved våbenhvilens ophør midt i august rykkede korpset sammen med de franske frem til linien Wismar-Schwerin med danskerne helt fremme ved Rostock. Stillet over for en overlegen fjende, der udgjordes af Bernadottes nordarmé trak Davout de fransk-danske styrker tilbage til en linie fra Lybæk over Ratzeburg til Mölln i Lauenborg, hvor man bag feltstillinger indrettede sig i bivuakker til langt hen på efteråret.

FREDERICUS
DE HESSE
GOUVERNEUR
DU DUCHÉ DE SCHLESWIC ET DE HOLSTEIN.

Frederik, prins af Hessen. Chef for det danske Auxiliærkorps 1813.

Ved opstilling af det såkaldte auxiliære armékorps fandt man det hensigtsmæssigt med tanke på styrkens bevægelighed at tilføre den et såkaldt bro- eller pontonkompagni, således som det fremgår af den fulde ordlyd af admiralitetets ordre til Frederik Holsten:

Under 6. august 1813 har Hans Majestæt Kongen allernådigst befalede følgende:

Det er vor allernådigste vilje, at et kompagni søfolk skal organiseres, hvis bestemmelse skal være at følge armeen og være samme behjælpelig ved overgangen over floder og vande, når disse passerer.

De folk, der ansættes ved dette kompagni, bør kunne svømme godt samt bruge øksen; iøvrigt bør de være sunde og friske samt unge og ugifte.

Kompagniets styrke bliver:

Chefen, som er kapitain eller kapitainlieutenant, 2 lieutenanter, 6 underofficerer, 180 gemene, nemlig 40 af Holmens tømmermænd og resten indrullerede. Til underofficerer tages 2 formænd fra tømmermændene og 4 fra de indrullerede.

Munderingen skal være en blå trøje med rød krave og blanke, gule knapper, en sabel, en kappe lig soldatens og en tornister med rem over skuldrene; desuden gives mandskabet 2 skjorter, 2 par sko og et par støvletter, halvlange; underofficererne har korte skøder på trøjen og et gult bånd som galon om opslagene.

Hver af disse 120 mand skal være forsynet med en økse. Vi udnævne allernådigst Kapitainlieutenant F. Holsten til chef for dette kompagni og Secondlieutenant Flor til en af de subalterne officerer, til den anden subalterne officer skal det være chefen tilladt at foreslå en af de faste officerer eller en af månedslieutenanterne. Chefen og officererne kunne selv udtage mandskabet.

Dette kompagni skal afmarchere til Wandsbeck, hvor det haver at melde sig til chefen for det bevægelige auxiliærkorps, vor general Prins Frederik af Hessen. Ifølge denne allerhøjste befaling har hr. Kapitainlieutenanten altså at antage Dem ovennævnte kompagni som chef og at virke for dets snarest færdiggørelse til afmarch.

I en supplerende ordre fik kompagniet betegnelsen "Søkompagniet", som skulle marchere "under flag og vimpel" for at tilkendegive tilhørsforholdet til flåden. Frederik Holsten fik tillagt karakter af månedskaptajn, hvilket betød midlertidig kaptajnsrang. Til kompagniets anden

subalterne officer valgte Frederik løjtnant Jeronimus Aschehoug. Rekrutteringen voldte intet besvær. Mange af matroserne, som var kommet hjem fra Vlissingen ved Schelde, lod sig hverve, da de opdagede, at papirspengenes værdi i Danmark nu på det nærmeste var faldet til nul.

Frederik Holsten var klar til afmarch fra Holmen den 16. august.

Fem dage senere var kompagniet, fortrinsvis til fods, ankommet til Als, og efter yderligere tre dage kunne de hvile ud i Eckernförde eller rettere sagt på godset Altenhof lidt sydøst for byen. Her var der glimrende underbringning af mandskabet, og Frederik og hans to løjtnanter modtog stor gæstfrihed hos familien, som tidligere havde haft chefen for Eckernfördeflotillen Andreas Holsten som gæst. Således gik det til, at de to brødre mødte hinanden ved et festligt sommerselskab på en af Slesvigs smukkeste herregårde, inden matrosernes march fortsatte, dog med den forskel at Frederik var blevet bereden. Ved afskeden fik han overdraget en opsadlet, sortbrun vallak som lån, så længe kampagnen stod på. En yngre og af besøget langt fra upåvirket niece af huset syntes at lægge vægt på, at han selv leverede hesten tilbage, når tid var.

Efter tilbagetrækningen fra Mecklenburg opholdt prinsen af Hessen sig med stab ved Ratzeburg. Her anmeldte Frederik sig med sit kompagni efter den sidste march over Kiel, Pløen og Lybæk. Efter fransk ønske fik matroskompagniet som sin første opgave at organisere en bevogtningsflotille efter kanonbådsmønster i Travemunde til beskyttelse af Lybæk og dermed nordflanken.

Efter at denne opgave var løst, blev matroserne tildelt korpsets tredje brigade ført af general l'Allemand, fransk, men afgivet til det danske korps. Foruden forstærkning med rytteri og matroserne havde brigaden, som regnedes for avantgarden, løjtnant Jürgen C. C. Krabbes kanoner.

Den tredje brigade lå på strækningen Lybæk og Ratzeburger See, mens de to andre dækkede det flade land fra Ratzeburg til Mölln i syd. Bag stillingerne levede hovedparten af korpset i kvashytter, dækket med græstørv og jord. De fleste havde et indsat vindue og alle et ildsted bygget op af mursten.

Den godt fyrrårigte pastor C. L. Strøm, som var korpsets feltprovst, var en flittig brevsriver. I et brev til professor Nyerup på Regensen dateret Ratzeburg 13. oktober 1813 beskriver han levende de uhumske

hytter, hvortil også hans eget kvarter hørte. Heroverfor fortæller han om den muntre kaptajn Holsten og hans "Pontonniers", således kaldte de franske matroserne, som havde bygget varme, venlige og lyse hytter af brædder med sejldugstag til sig selv på ingen tid. Formentlig af den grund var matrosernes andel i den ellers skræmmende sygelighedsstatistik beskeden. Iøvrigt nævnte pastor Strøm, at hans feltpræstekollega var tysktalende, hvilket svarede godt til, at mandskabet i korpset bestod af lige mange dansk- og tysktalende.

Mens korpset lå i Ratzeburgstillingen kom det under rekognoscering og provianteringstogter i fortærrænet til sammenstød med blandt andre de kosakker, som udgjorde den russiske del af fjendens kavalleri. Bernadottes nordarmé bestod, foruden af russere, af prøjsere, mecklenburgere, hannoveranere med engelske officerer og i løbet af kampagnen af et tiltagende stort antal svenskere.

Den 19. oktober sluttede ved Leipzig et stort slag, som havde raset i fire dage mellem franskmændene og de allierede. Det blev et stort fransk nederlag og dermed bestemmende for Napoleons skæbne.

Der skulle gå adskillige dage, før nederlaget rygtedes i Ratzeburg, og endnu nogen tid før det meddeltes officielt. Det skete den 11. november, samtidig med at general Davout fik ordre til tilbagetrækning, i første omgang bag floden Stecknitz, idet Lybæk og egnen syd herfor dog fortsat holdtes af den danske 3. brigade.

I slutningen af november landsatte Bernadotte over 40 000 mand svenske tropper i Pommeren, og Davout trak franskmændene tilbage mod Hamburg, således at forbindelsen mellem danske og franske styrker ophørte den 4. december. Frederik af Hessen besluttede sig for at afkorte forsvarslinien mod syd og trække sig tilbage mod Holsten. For at skåne byen Lybæk aftalte han med svenskerne fri afmarch fra byen med et tolv timers forspring for den 3. brigade. Til denne hørte matroserne, hvis opgave det blev som de sidste at afbryde broerne over floden Trave.

1. og 2. brigade forenedes ved Oldesloe og trak sig under bagtropsføgtninger over Segeberg tilbage til Bornhøved, hvortil 3. brigade var ankommet som de første.

Den sydlige adgang til byen er en vej, der forløber med både grøft og dige på begge sider. Kort sagt et velegnet sted til en egentlig henholdende kamp, og inden de to sidste brigader var marcheret ind i byen, havde l'Allemands tropper indtaget stillinger dækket af digerne.

Bernadottes svenske husarer angreb og havde betydelig fremgang. De nåede hurtigt dybt ind i byen og gjorde indhug i de danske tropper; men på vej tilbage kom de under dobbeltild fra det bag digerne opstillede danske infanteri. Husarstyrken blev revet op med meget store tab.

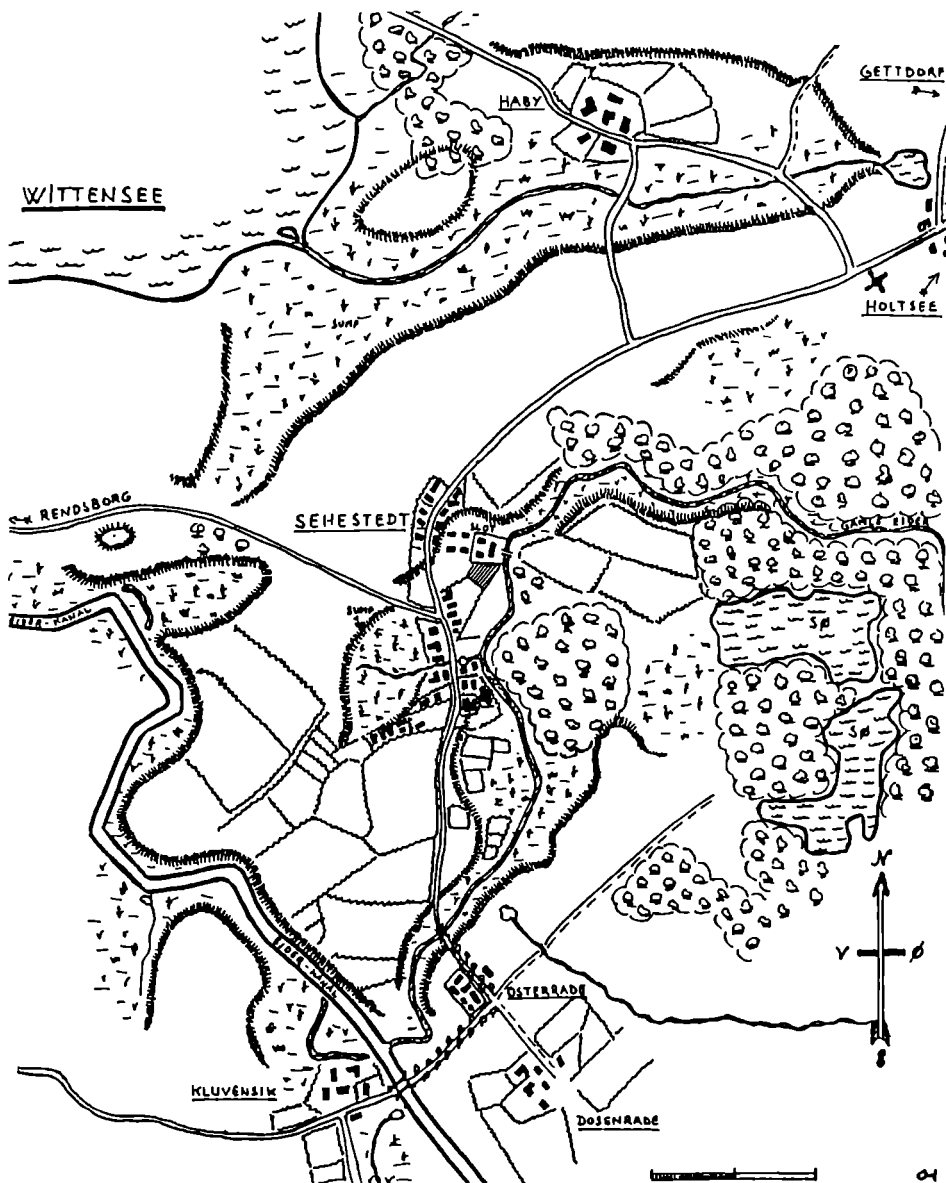
I de svenske beretninger beskrives bataillen som en markant svensk sejr. Omvendt i de danske rapporter, hvor også matrosernes broafbrydelse fremhæves som årsag til, at svenskerne ikke havde held til at føre tropper frem ud over de 11 eskadroner, der deltog i kampen.

Uden kontakt med de vigende, franske allierede og stillet over for en talmæssigt stærkt overlegen modstander var det Frederik af Hessens plan at søge tilbage til fæstningen Rendsborg, hvor man kunne tåle en belejring, indtil undsætningsstyrker fra kongeriget kunne nå frem.

Den direkte vej mod Rendsborg gik over udstrakte, flade hedestrækninger med ringe naturlige forsvarsmuligheder.

Vejen nordpå over Kiel og videre mod nordvest derimod var i det bakkede, sørige terræn velegnet til afværgekamp, samtidigt med at fjenden holdtes længst muligt i uvished, om korpset ville søge nordpå over Slesvig by eller mod Rendsborg.

Den 8. december havde hovedstyrken nået Kiel, bagtroppen stod ved Wellsee sydøst for denne by. Om aftenen måtte Frederik af Hessen se i øjnene, at stærke allierede styrker havde passeret Eiderkanalen mellem Kluwensiek og Sehested, hvorved vejen til Rendsborg var afskåret. Fra Sehested stødte fjenden nordpå mod Eckernförde for at afskære forbindelsen til Slesvig. Yderligere rykkede stærke svenske styrker frem fra øst. En situation som denne krævede af hærføreren både klogskab og evne til hurtig handling. Frederik af Hessen viste sig i besiddelse af begge dele. Næste morgen satte det danske korps sig i bevægelse medbringende et train på ialt 350 vogne. Via tre broer kom alle over Eiderkanalen, inden matroserne tog fat og demolerede også disse broer. På nordsiden af kanalen bevægede korpset sig ad tre forskellige veje, der

Slagmarken ved Sehested.

stadig kunne sløre de egentlige hensigter. Ved landsbyerne Gettorf, Lindau og Revendorf bivuakeredes for natten.

Natten blev kold, men kort. Allerede klokken seks brød kamptropperne op, og i nattemørket tog de alle retning mod Holtsee foran Sehested. Ved Holtsee observeredes de første fjendtlige styrker, og prinsen havde nu vished for, at Sehested og dermed landevejen til Rendsborg blev holdt af fjenden, som her bestod af russere og tyskere under kommando af general Walmoden.

Sehested, som ligger på toppen af en bakke, udgør en ret udstrakt bebyggelse langs vejen fra Gettorf til Rendsborg. Umiddelbart syd for bakken løber idag den brede Nord-Ostseekanal. Dengang gik her Eiderflodens smalle, øvre løb. Den tids Eiderkanal, som var sejlbar og indviet i 1784, forløb lidt sydligere, lige nord for Kluwensiek. Mellem broerne over de to vandløb lå landsbyen Osterrade.

Prinsens umiddelbare opgave var at slå fjenden i Sehested så definitivt, at han ville blive ude af stand til at falde korpset i ryggen under marchen mod Rendsborg. Tre danske batailloner blev sendt mod nord for at skærme mod de tropper Walmoden havde sendt mod Eckernförde. Derefter startede man angrebet ved nitiden. Samtidig med at artilleriet beskød området ved broerne, rykkede 1. og 3. brigade frem med 2. brigade i reserve. Efter halvanden times hård kamp var byen i dansk besiddelse. Walmoden trak friske tropper til fra omegnen af Kluwensiek, og endnu før middag startede han et modangreb frem over de to broer med kraftig artilleristøtte. Denne kamp, som på allieret side inddrog 11 infanteribatailloner og 10 eskadroner, bredte sig nord for broerne ud til siderne, især mod vest. I de følgende timer bølgede kampen frem og tilbage ikke mindst med blodige kavalleriengagementer. 2. brigade var forlængst sat ind, og da nu også de tre batailloner, som var sendt mod nord, kom tilbage og blev kastet ind, så trængtes fjenden tilbage fra det ene markhegn til det næste, samtidig med at det danske artilleri viste sig fjendens overlegent. Efter at et dansk dragonangreb trods betydelige tab havde åbnet vejen gennem Osterrade, kunne infanteriet trænge fjenden på flugt, tilbage over kanalen.

Klokken var blevet godt tre. Artilleriilden var stilnet af, og også vinterlyset var i aftagen. Slaget var slut. Mens den sidste infanterifremryk-

ning var i gang, kørte trainkolonnen allerede gennem Sehested og videre ad den genåbnede vej mod Rendsborg. Kamptropperne fulgte, efterhånden som man følte vished for, at fjenden holdt sig syd for kanalen. Ud på aftenen rykkede 1. og 2. brigade under indbyggernes jubel ind i byen. L'Allemands 3. brigade, som havde sikret bagterrænet, nåede fæstningen ud på morgenen.

Fjendens tab var på 2 000 mand heraf 500 faldne. De tilsvarende tal hos danskerne var 550 hvoraf 200 døde. Hvordan krigen endte, er kendt af alle. Men slaget ved Sehested var en betydelig, dansk sejr, hvad alt for få ved. Sådant blev det, fordi førerne fra prinsen af Hessen og ned efter alle ydede deres bedste. Det motiverede mandskabet til at gøre det samme. Og det evnede de.

Sejren ved Sehested var hærens, ingen tvivl om det. Men med Frederik Holsten og hans matroser fik flåden dog sat sit fingeraftryk. På det mindesmærke, der i 1822 blev rejst foran kirkegården i Sehested, er indhugget navnene på de deltagende afdelinger og deres chefer; men matroserne er her glemt. Det gjorde prinsen af Hessen ikke i sin indberetning til kongen om felttoget. Han roser matrosernes indsats i den afgørende kamp som gode hjælpere for artilleriet.

Om Frederik Holsten skriver han:

Frederik Holsten var i spidsen, hvor det gjaldt, til opmuntring for mandskabet. Han blev under slaget afskåret; men klarede sig ved at tiltale de fjendtlige soldater på engelsk. De antog ham for en af deres egne hannoveranske officerer. Ved snildhed og mod slap han således fra dem, da vore folk angreb påny.

Rendsborg beredte sig på belejring. Matroskompagniet, som kunne lidt af alt, stillede sig til disposition for stadens brandvæsen, men kom ikke i funktion.

To mand, premierløjtnant Lars Flor og en underofficer, foretog en sidste udrykning. Fra Rendsborg slap de ud til Østersøkysten, så de søværts kunne nå ind til det belejrede, danske kystfort Frederiksort ved Kielerfjordens nordlige bred. Her destruerede de samtlige kanoner ved såkaldt fornagling, inden de drog samme vej tilbage. Først derefter, med sikkerhed for at skytset ikke funktionsdueligt faldt i fjendehånd, overgav besætningen sig.

Glückstadt ved Elbmundingen var ligeledes belejret; men efter bombardementer med store civile tab gav garnisonen op.

Omtrent samtidig med korpset fra Sehested indtraf en anden styrke i Rendsborg. Det var jyske Dragonregiment under oberst Engelsted, som på tidspunktet, da danske og franske styrker skiltes, var afgivet til general Davout og fulgte med mod Hamburg. Derved kom de den 6. december til at udkæmpe den sejrige fægtning mod tyskere og russere ved Rahlstedt lige øst for Hamburg. Til gengæld faldt oberst Bonnichsen og 46 dragoner den følgende dag i kamp mod en overlegen kosakstyrke. Den 8. om morgenen begyndte styrken tilbagetoget til Rendsborg. De cirka 14 mil gennem land infiltreret af fjenden tilbagelagdes trods to dages forudgående kampindsats på mindre end 30 timer.

Den 15. december måtte prins Frederik af Hessen aftale våbenhvile. Bernadottes tropper beherskede alle veje og byer op til Flensborg og Tønder, så muligheden for undsætning nordfra eksisterede ikke mere.

NEDERLAGET OG FREDEN

1.

I kongeriget havde man søgt at samle tropper på Vestfyn og omkring Kolding; men kongen, som havde slået sig ned på Hindsgaul ved Middelfart, indså dog, at Norges redning med militære midler var udelukket. Den østrigske gesandt von Bombelles havde indledt fredsforhandlinger med kongens befuldmægtigede kammerherre Bourke. At prisen for fred helt klart var afgivelse af Norge, ønskede kongen ikke at indse. Han mente, at et ventet svar på en henvendelse til den østrigske kejser ville bedre situationen. Svaret var ikke kommet ved våbenhvilens udløb den 5. januar, så russerne oversvømmede nu hele Nordslesvig og standsede først nord for Christiansfeldt. Endelig kom der svar fra Wien. Intet stod at ændre, så Norge måtte afstås. Bourke måtte igen rejse mellem Hindsgaul og Bernadottes hovedkvarter i Kiel, hvor også gesandterne fra de øvrige allierede magter befandt sig. Den 14. januar blev fredstraktaten underskrevet i Kiel. Danmark afstod Norge, men ikke Grønland, Island og Færøerne. Til gengæld fik vi fra Sverige Rügen og det svenske Pommeren, som vi i parentes bemærket senere fik udskiftet med Lauenborg i en kringlet studehandel med Preussen. England gav os vore kolonier tilbage, men tog i stedet Helgoland i Nordsøen. Endelig måtte vi erklære Napoleon krig og afgive en hjælpestyrke, som under Bernadottes kommando skulle deltage i kampene i Frankrig. Længere end til området mellem Osna-bruck og Münster kom den dog ikke.

Mange har undret sig over, at tabet af Norge efter 400 år i det danske rige ikke vakte større røre eller reaktion blandt de danske. Forklaringen er vel den, at staten under enevælden forekom som noget fjernt og fremmed for de fleste. Undtagelserne var præster, embedsmænd, officerer og de litterært dannede med mere eller mindre kontakt til Norge.

I Johanne Louise Heibergs Et Liv genoplevet i Erindringen kan man læse:

Heibergs moder (fru Thomasine Gyllemburg) fortalte ofte rørende træk fra 1814, hvorledes især vore søofficerer var ude af sig selv ved adskillelsen.

Hun fortalte, hvorledes flere af disse, som hørte til hendes omgangskreds, havde siddet i hendes dagligstue, opløst i tårer af sorg og forbitrelse, og hvorledes de og mange med dem aldrig forvandt denne smertelige amputation af fædrelandet.

CHRISTIAN FREDERIK I NORGE. STATHOLDER, REGENT, KONGE

1.

Mens Frederik VI til det sidste havde håbet på, at han kunne bevare Norge, så havde statholderen, Christian Frederik, hele efteråret 1813 været ganske illusionsløs, og det skulle vise sig, at han allerede inden Kielerfreden havde gennemtænkt sagen nøje og lagt en basal strategi, som han holdt fast ved til den bitre ende, og som skulle vise sig at få den allerstørste betydning for Norge. Man aner grundtrækkene heraf i et brev til kongen skrevet juledag 1813, hvori han indstændigt anmoder om, at Norge ikke afstås "til Sverige"; men at kongen "fraser sig Norge" og fritager nordmændene for deres troskabsed. Prinsen skrev videre, at han, når Danmark har skilt sig helt fra Norge, da vil handle helt uafhængigt af Danmark og til nordmændenes gavn.

Major Brock, prinsens adjutant og gode ven, som overleverede brevet, fik et mundtlig svar med tilbage. Der er intet fundet nedskrevet om indholdet. Knut Mykland og andre historikere finder det sandsynligt, at kongen har godkendt et uafhængigt Norge under Christian Frederiks ledelse i det stille håb, at genforening senere kunne finde sted.

En påfaldende travlhed med at forsyne Norge med korn, inden Kielerfreden, kan være kongens bidrag til "oprøret". Den 24. januar fik Christian Frederik fra kongen den første, noget summariske meddelelse om Kielerfreden, ledsaget af en ordre om at undlade forsvar af Norge og om snarest muligt at begive sig til København. I sit svar herpå meddelte prinsen, at han foreløbig ville søge at vinde tid, og anmodede kongen, om at øge tilførslerne ikke blot af korn, men også af våben og ammunition. Han skrev direkte:

De kan afstå riget. Men det er min pligt at protestere for nationens og hele Europas øjne.

En planlagt rejse til Trondhjem gennemførtes dels for at trække tiden ud og dels for at undgå mødet med en til Kristiania udsendt, svensk befuldmægtiget.

Han talte på møder både i Trondhjem og under op- og nedturen og blev overalt mødt med største entusiasme.

Til dagene 16. og 17. februar havde han indkaldt tyve fremtrædende repræsentanter for handel, industri, embedsstand og gejstlighed til et møde på Eidsvoll. Det har senere fået navnet Stormandsmødet. Her enedes man om en række tiltag, som bekendtgjordes i et Åbent Brev fra Regenten. Det fremgik heraf, at han nu som regent overtog de beføjelser, som Frederik VI havde givet afkald på, at han udskrev valg til en rigsforsamling, som skulle udarbejde en fri forfatning, og endelig at han ville forlange, at vælgerne foruden at stemme samtidigt aflagde ed på tilslutning til selvstændigheden. Denne såkaldte "folkeed", som forekom særligt højtidelig, ved at valget foregik i landets kirker, viste sig senere som et af prinsens kloge træk.

Foruden det åbne brev sendte regenten breve til alle fremmede magter, Sverige inklusive, hvori meddeltes, at kongeriget Norge lever i fred med alle. Kun den, der truer landets selvstændighed, er dets fjende.

I Kieltraktaten står der skrevet, at Norge skal tilhøre Sveriges kongerige med fuld ejendomsret og suverænitæt og udgøre et kongerige i union med Sverige. Altså ikke som en del af Sverige, som det først var tænkt.

På kongens vegne havde Bernadotte allerede udnævnt friherre v. Essen til generalguvernør over Norge. Men da denne erfarede resultatet af Stormandsmødet, blev han i det svenske Strömstad og sendte i stedet to delegater, v. Rosen og Sköldebrand, til Norge. Christian Frederik modtog dem i adskillige embedsmænds påsyn. Svenskerne fik regentens forskellige proklamationer oplæst, og prinsen sørgede for, at alle diplomatiske høflighedsregler blev overholdt, men også for at de to herrer overhovedet ikke kom til orde. De rejste tomhændede hjem bortset fra den besked, at rejsningen var det norske folks og ikke dets regents. Foruden personlige breve til Europas statsledere sendte regenten betroede mænd til de allieredes hovedstæder for at tale Norges sag, således Carsten Anker til London, hvor han blev til hen på efteråret.

På den tid arbejdede rundt i landet agenter fra Sverige med rygte-spredning og med illegale skrifter, og blandt nordmændene selv var der en markant opposition, som arbejdede på en union med Sverige. Den ledende skikkelse blandt unionsvennerne var den sydnorske jorddrot Wedel-Jarlsberg.

Men Christian Frederiks folkegunst var urokket. Valget til Rigsforsamlingen og folkeeden forløb, som det var tænkt. Den 10 april mødtes prinsen og de 112 valgte mænd i kirken på Eidsvoll. Den følgende dag talte han til dem i mødesalen, inden han trak sig tilbage, for først seks uger senere, efter forfatningens vedtagelse, at give møde pany. Han var da valgt til Norges konge.

Christian Frederik var rigtig nok ikke fysisk til stede ved møderne i de mellemliggende uger; men hans synspunkter og hans råd, når det var dem, der var brug for, manglede ikke på noget tidspunkt. På Eidsvoll lå mødesalen i hovedbygningens øvre etage umiddelbart over den lejlighed, der var stillet til rådighed for prinsen, så kontakten var ikke vanskelig. Det var forsamlingens præsident, professor G. Sverdrup og Christian Falsen, den ene af grundlovsudkastets to fædre, som især dannede bindeled til regenten.

Debatten i forsamlingen gik langt fra stille for sig. Unionsvennerne udgjorde en stor og indflydelsesrig fraktion blandt Eidsvollmændene.

Foruden en konstitutionskomité var der nedsat en finanskomité, som der var god brug for. Unionsvennerne ønskede en udenrigskomité, så selvstændighed eller union kunne blive drøftet. Her bestod prinsens folkeed sin prøve. Selvstændighedstilhængerne kunne med rette hævde, at folket allerede ved deres ed havde afgjort det spørgsmål.

I konstitutionskomitéen opnåedes enighed om en forfatning med folkets selvbestemmelse som det centrale; men stortingets magt blev dog ret beskeden, kongens magt til gengæld mere iøjnefaldende, endog med en åben mulighed for senere personalunion med Danmark. Princippet om deling af magten i udøvende, lovgivende og dømmende indførtes.

Den 16. maj vedtog Rigsforsamlingen den nye grundlov, og den følgende dag - 17. maj - valgtes den nye konge.

I Danmark brød Frederik VI op fra Hindsgaul få dage efter undertegnelsen af Kielerfreden for hurtigt at nå hovedstaden - troede han. Bæltet

var islagt, så han måtte først vente dagevis i Nyborg, før en isbådstransport ansåes for forsvarlig, derefter måtte selskabet opholde sig fire døgn i en hytte på Sprogø, inden turen lod sig fortsætte til Korsør.

Kongen søgte alligevel at opfylde fredsbetingelserne hurtigst muligt. Han erklærede Frankrig krig, meddelte alle norske løst fra deres trokabsed og sendte officielt brev til Statholderen om at indlede afståelsen, først og fremmest af fæstningerne, og vende hjem, som han skrev "til en for en prins værdig modtagelse".

Da der intet skete, snarest tværtimod, forlangte Bernadotte ikke blot, at Christian Frederik blev kaldt hjem, men om nødvendigt gjort arveløs i forhold til kronen. Dette medførte så, at Frederik VI den 22. februar udsendte et kongeligt reskript, hvori han i værdige vendinger påny kaldte prinsen hjem. Yderligere blev et antal danske officerer kaldt tilbage. Mens således krav og reaktioner vekslede igennem det tidlige forår, så fortsatte kornprovideringen fra Danmark ufortrøden, indtil Bernadotte fik stormagterne til at sende en kommission til konstatering af kong Frederiks eventuelle misligholdelse af fredstraktaten. Hermed nødtes kongen til endeligt at afbryde enhver forbindelse. Ved kongelig plakat forbydes al samkvem med, herunder også kornsalg til, Norge.

FREDERIK HOLSTEN, ADJUDANT HOS NORGES KONGE

1.

For den danske flåde gav adskillelsen fra Norge mange problemer helt bortset fra de tidligere omtalte følelsesmæssige. Et stort antal af flådens officerer var norske. De blev stillet over for valget mellem forbliven i den danske flåde eller hjemvenden mod løsning fra deres trokabsed. Således tog mange gode nordmænd afsked med Danmark, blandt andre Holstenbrødrenes norske fætter kaptajnløjtnant Willock, der som kommandør døde i Horten i 1880. At Holstenernes moder var norsk af fødsel, betød intet i denne forbindelse; men for Frederik, som var født i Norge, stillede sagen sig anderledes.

Efter krigsafslutningen havde han ført sine søfolk hjem til Holmen, hvor matroskompagniet opløstes. Frederik hædredes med prinsen af Hessens varme tak for en glimrende krigsindsats, og til hans ridderkors fulgte udnævnelsen til Dannebrogsmænd.

I familien hilstes han kærligt velkommen hjem. Familiekredsen var øget med Mathildes forlovede, Mathias Irgens-Bergh, som var nybagt juridisk kandidat. I sine sidste studieår havde han ernæret sig som bibliotekar for udenrigsminister Rosenkrantz's private bogsamling, og nu var han voluntær kancellist i udenrigsdepartementet.

Under en privat aftensammenkomst hos udenrigsministerens hvor både Frederik og Irgens-Bergh deltog, talte Frederik i fortrolighed med aftenens vært. Samtalen drejede sig om det ulykkelige tab af Norge og prins Christian Frederiks dristige forsøg på at styre Norge fri af det højst ukærlige svenske favntag. Rosenkrantz, som jo selv var født i Norge, fortalte uden at nævne kilden, at Christian Frederik havde udtrykt håb om, at den tidligere Gøteborgkonsul Holsten ville "vende hjem", så hans evner kunne komme Norge til gode.

Frederik, som nærede den største respekt for prinsen, havde i sandhed fået noget at tænke på og var tydeligt mindre livlig og udadvendt end vanligt den resterende del af aftenen. Også den følgende dag overvejede han; men så var beslutningen også taget.

Således gik det til, at admiralitetet den 25. marts 1814 kunne meddele officielt, at det havde behaget Hans Majestæt at udnævne kaptajnløjtnant Frederik Holsten til kaptajn, samtidig med at denne løstes fra sin troskabsed for at søge tjeneste i den norske flåde. Nyheden vakte straks både overraskelse og betydelig undren i omgivelserne.

Kun broderen Andreas og Mathias Irgens-Bergh var gjort bekendt med bevæggrunden, da Frederik i april forlod København for at melde sig hos de norske flådeautoriteter.

2.

Prins Christian Frederik var allerede som trettenårig begyndt at skrive dagbog, hvad han fortsatte med livet igennem, dog desværre med afbrydelser. Fra hans tid i Norge foreligger hans dagbog for størstedelen af 1814. Den er skrevet på fransk, et fransk som udgiveren Axel Linvald betegner som både mangelfuldt og fyldt med fejl, hvilket må siges at passe glimrende til dette skrifts forfatters evner som oversætter.

Men som franskmændene siger - uden oversættelse: - enfin.

26. april 1814:

Kaptajn F.Holsten af marinen, tidligere generalkonsul i Gøteborg, er ankommet her med breve fra Hardenberg og andre venner og slægtninge i Danmark. Han taler igen og igen om den utilfredshed, der er blandt hovedparten af danske med de mennesker, der omgiver og rådgiver kongen, med Bülow, Rosenkrantz og Tavast (Sveriges gesandt i København), som spiller så stor og betydningsfuld rolle.

Holsten er en ung mand af stor skarpsindighed. Han fortæller, at han har henledt Rosenkrantz's opmærksomhed på, at den svenske plan om at øge egen magt på Danmarks bekostning var udtænkt for længe siden. Han tror ligeledes, at de engelske og svenske synspunkter, som fremført af general Hope, i tilfælde af den danske konges modstand til det yderste vil indebære, at hertugdømmerne, Jylland og Fyn vil blive

forenet med Hannover, og at Sjælland alene vil blive kongens, og da som hertugdømme. Den aktuelle fred, som er ratificeret med Storbritannien, beviser for mig, at man har afstået fra dette projekt; men det er sikkert, at den svenske politik har haft til hensigt at ødelægge Danmark så fuldt gørligt i forening med efter tur Rusland, England, Preussen og Frankrig, og at den endeligt for kongen personligt har ødelagt tilknytningen til det norske folk. Hensigten er at ødelægge det for øjnene af danskerne ved at gennemvinge de mest yderliggående forholdsregler mod Norge og mod mig, for hvem begejstringen i Danmark er steget i betydelig grad.

Jeg vil knytte Holsten til mig som min marineadjutant og give ham min fortrolighed. Den fortjener han fuldt ud. Jeg har kendt ham længe.

Det ovenfor beskrevne møde fandt sted i Kristiania, hvor prinsen havde opholdt sig i få dage. Frederik fulgte med tilbage til Eidsvoll, hvor konstitutionsforhandlingerne nærmede sig slutfasen og krævede prinsens nærværelse omend tilbagetrukket. Men der var også andre gøremål. Svenske bevæbnede fartøjers angreb på den norske skibsfart bekymrede stærkt.

Prinsen skriver i sin dagbog.

2. maj 1814:

Jeg har skrevet til feltmarskal Essen for at beklage mig over de svenske corsarer, for at erklære, at de vil blive behandlet som pirater, og for at spørge ham, om Sverige mener sig at have krig eller fred med Norge.

Jeg tilføjer: Jeg ønsker brændende, at svaret fra Deres Excellence vil være negativt, og at det vil kunne konstateres i handling. Jeg kan ikke lade være med at se i Deres Excellences person en retfærdig og fornuftig mand, der ser lige så godt som jeg, at de skandinaviske folk ikke bør udslette hinanden, men man bør tværtimod alvorligt anvise et middel til at forebygge ødelæggelsen af de to nabolande, hvis folk side om side vil kunne agte og hjælpe hinanden. Det norske folk ønsker kun dette, og den svenske nations ære er, forekommer det mig, ikke interesseret i at få sin berømmelse til at visne ved at ville undertrykke en nation, i hvilken den kun kan se venner og gode naboer. Det er ud fra dette synspunkt især, at sørøveriet må standses. Det øger kun det nationale had, som jeg så inderligt vil ønske ændret til mere ædle og værdige følelser mellem disse to nordiske nationer, således som det er

naturligt for begge, og således at enhver fremmed tilskyndelse vil være forvist fra deres lande.

Han vil så kunne sige sig selv resten.

Min marineadjutant F. Holsten vil være dette brevs overbringer, og jeg har instrueret ham om, hvis lejlighed byder sig, med al den dristige oprigtighed, som kan anses for passende, da at få marskallen til at forstå, at han kan vinde Norge for intet ved at fjerne de to fremmede fra Sveriges trone.

Nordmændene anmoder kun om hensyntagen til deres ret til at give sig selv en konstitution og til selv at vælge den, de vil have til deres hersker. Hvis svenskerne vælger den samme, så er unionen en kendsgerning.

Jeg tror Holsten er meget velegnet til dette hverv. Han vil henvende sig til feltmarskallen med dette brev og også med brev fra grev Schmettau.

Jeg er kommet tilbage til Eidsvoll. I justitskomiteen er Dircks blevet valgt til formand og amtmand Bendeke til viceformand.

17. maj 1814:

Denne dag, for evigt mindeværdig for mig, er blevet velsignet ved at Rigsforsamlingen har valgt en konge over Norge.

Prinsen beskriver herefter den forudgående debat og afstemningen, efterfulgt af deputationen på 16 Eidsvollmænd med præsidenten i spidsen, som tilbyder ham kronen. Efter omtale af sin takketale fortsætter han:

Samme dags aften kom min marineadjutant Holsten tilbage fra Vänersborg med et brev fra feltmarskallen, i hvilket adskillige elskværdigheder over min person findes blandet med gentagne fornærmelser mod de genstridige etc. Og til slut oplyser han mig om, at de sidste dessertører, som var kommet til ham fra Norge, havde forsikret ham om, at min støtte blandt folket var næsten nul, og at det kun var nogle handelsfolk og andre eftersnakkere, som holdt mig i vildfarelse. Det er kun til at le af, og jeg forstår ikke, at en mand som feltmarskallen kan skrive sådan noget vrøvl.

Overfor Holsten havde han været fuldkommen høflig, men hele tiden truende Norge med den ulykkelige udgang, der ventede landet: Alle de allierede magter var enige om at gennemtvinge unionen med Sverige.

Holsten havde nævnt muligheden for at Ponto Corvo ville modtage et andet kronet embede og så valget af min person ville overflødig gøre

alle valgmuligheder. Feltmarskallen sagde, at han ikke troede, at prinsen af Sverige havde en sådan idé og iøvrigt ville han ikke berøre dette emne overhovedet.

I begyndelsen af juni er Frederik Holsten på farten igen. Denne gang med et brev til Bernadotte fra kong Christian Frederik; men han bliver standset af von Essen, som nægter at modtage brevet til viderebefordring, og han må vende tomhændet tilbage.

På Eidsvoll foregik den 19. maj den ceremonielle overdragelse af kongemagten ved en højtidelighed i mødesalen, og den 22. drog kong Christian Frederik ind i Kristiania mødt af borgernes store jubel. Indtoget foregik til hest ledsaget af hofchefen og adjutanterne, Ved bygrænsen holdt kongen en kort tale, som han gentog ved den efterfølgende gudstjeneste i domkirken, hvor der hændte det -for den tid i al fald- helt usædvanlige, at en tale i kirken blev mødt med stormende applaus. Senere var der audiens i palæet, og dagen sluttede med en stor fest i og omkring det illuminerede palæ.

Men dagene, der fulgte, var uomtvisteligt hverdage. Men med loyale og fortrolige adjutanter og gode, norske rådgivere blandt Eidsvollmændene som statsråder følte kongen styrke til at møde, hvad der måtte komme.

Og det kom hurtigt.

Carsten Anker i London havde arbejdet energisk på at skabe en opinion i parlamentet til fordel for Norge. Men trods vægtige indlæg af betydende medlemmer af både Over- og Underhus sejrede premierministeren Lord Liverpools synspunkter, der ydede fuld støtte til de svenske krav.

Med denne afgørelse i ryggen ankom en af de første dage i juni en britisk gesandt, John Mc. Morrier, til Norge, og senere på måneden kom de bebudede fire stormagtskommissærer. Disse sidste havde været i København, hvor deres opgave havde været at undersøge, om Frederik VI eller hans regering spillede under dække med Christian Frederik i Norge. De fandt ingen holdepunkter herfor, hvad de meddelte Bernadotte på et senere møde. Resultatet blev, at de i adskillige timer måtte være vidner til den svenske kronprins's sydlandske eruptioner. Med øjenbrynene hævet et godt stykke op i panderne hørte de om Danmarks træsk-

hed, om den infame regering i København og om kongens strafværdige forbrydelser. Efter dette må det trods alt have været noget af en vederkvælgelse at komme til Kristiania.

I Norge var kommissærernes opgave ikke at forhandle, men hurtigst muligt at tilendebringe landets tilslutning til Sverige.

I samtalerne med de tilrejsende herrer viste kongen sig som en udmærket taktiker. Han vandt deres respekt og for fleres vedkommende endog deres venskab. Hans hovedsynspunkt var, at Norge var et konstitutionelt monarki, hvori Stortinget alene kunne beslutte i et så grundlæggende spørgs mål, som det her drejede sig om. Til stortingsvalg og indkaldelse måtte han kræve i det mindste halvtredie måned. I denne periode ønskede han blokaden hævet. Kommissærerne krævede i ventetiden grænsefæstningerne Kongsvinger, Frederikssten og Frederiksstad overgivet til svenskerne. Dette afviste kongen i samråd med statsråderne. Kommissærerne drog af for at møde Bernadotte i Uddevalla. Hen mod slutningen af juli sendte kongen generalmajor J. D. F. Petersen og Frederik Holsten til Bernadottes hovedkvarter for at forhandle våbenstilstand, men uden rømning af fæstningerne. Ikke ganske uventet afslog Bernadotte at se forhandlerne overhovedet.

Endelig mødte kongen påny kommissærerne den 27. juli denne gang i Moss. Det eneste de medbringer er et ultimatum: Rømning eller krig. Kongen afviser atter, og to dage senere begynder den svenske fremrykning.

Svenskerne var langt overlegne både i antal, udrustning og erfaring. Efter de første dages norske tilbagetrækning uden forsøg på engagement med fjenden, begik kongen den utvivlsomme fejl personligt at overtage kommandoen over hæren. Hans talenter lå bestemt ikke på det militære felt. Da han efter tabet af Frederiksstad dekreterede tilbagetrækning til den såkaldte Glommen-linie, svækkedes moralen mærkbart med vigen- de tillid til både konge og generalstab.

Den 7. august gentog Bernadotte kommissærernes krav, dog med den indrømmelse, at han anerkendte Eidsvollgrundloven. Kongen indkaldte til et udvidet statsråd den følgende dag i sit hovedkvarter i Spydeberg præstegård. Regeringen var mest stemt for, at hæren skulle møde svenskerne i et afgørende slag, mens kongen var vaklende. Efter først at ha-

ve godtaget regeringens standpunkt, svingede han en halv time senere over og bøjede sig for Bernadottes krav. Og derved blev det.

Med snæver kontakt til kongen overtog statsrådet de videre forhandlinger, som kom til at foregå i hovedbygningen til Moss Jernværk. Den 14. august var man nået til enighed om den såkaldte Mosskonvention med nedenstående hovedindhold:

Bernadotte respekterer grundloven.

Christian Frederik indkalder Stortinget til senest 8. oktober.

Derefter overgiver Christian Frederik kongemagten til Stortinget og forlader landet.

Indtil Stortinget mødes, har statsrådet den udøvende magt.

Våbenhvile med 2 svenske divisioner i østfold og Frederikssten.

Blokaden ophæves.

For første gang siden Christian Frederik var kommet til Norge, kom han i stærk modvind. Folkestemningen ønskede krigen fortsat og Bernadotte afvist. Kongen stemples som "en helt blandt damer", "en teaterkonge" og "en slap soldat". Både norske og danske historikere har dog fundet disse bedømmelser både unuancerede og uretfærdige. Den svage krigsførelse kan han ikke med rette lastes for, dertil var den professionelle hærkommando for udygtig.

Christian Frederiks vurdering forud for kapitulationen har været, at unionen nu var den helt sikre udgang, hvorfor hovedformålet først måtte være at sikre forfatningen og så mange norske forvaltningsorganer som muligt, og dernæst at bevare hans egne muligheder for at komme tilbage til Danmark. Dette kombinerede hensyn til Norges og egne helt legitime interesser kan kun fortjene anerkendelse. Allerede efter hjemkomsten fra Eidsvoll var kongen flyttet fra palæet ud på Bygdø Ladegård. Efter den korte krig og forhandlingerne i Moss boede Christian Frederik de sidste to måneder af sin norske regeringstid tilbagetrukket på Bygdø med sine tre adjutanter Brock, Holsten og Rosenørn samt en lille hofstab.

Efter at stortingsvalget var udskrevet lå regeringens førelse i hænderne på statsråderne Rosenkrantz, Collett, Aall og Sommerhjem. Men Christian Frederik forholdt sig ingenlunde passivt. Gennem Wilhelm Christie, den senere Stortingspræsident, fik han sikret, at de nødvendige

grundlovsændringer blev foretaget inden det kommende kongevalg, så svensk indflydelse på ændringerne udelukkedes.

Det nyvalgte Storting på 77 medlemmer trådte sammen den 7. oktober, dagen før fristens udløb. Ved åbningsmødet læste statsråd Rosenkrantz kongens trontale, som i det væsentlige var en redegørelse for begivenhederne gennem månederne juli og august.^{*)} Kongens tale sluttede med en opfordring til at gå ind i unionen.

Den 10. oktober vandrede en femogtyve mand stærk deputation af Stortingsmænd til Bygdø Ladegård for af kongens egen mund at høre hans abdikationserklæring. Efter delegationsformandens bevægede ord skal kongen tale; men han mægter det ikke. Statsråd Rosenkrantz må igen læse kongens ord. Efter at have løst det norske folk fra dets trokabsed udtrykker Christian Frederik sin smerte ved at skulle forlade det folk, som har vist ham hengivenhed. Men dette offer er nødvendigt for at bevare riget fra ødelæggelse. Han slutter:

Betrygget ved konstitutionen, som folket har givet mig, vil det norske folks frihed ikke kunne trues. Gud give lykkelige dage og fredens velsignelser.

Klokken fem samme eftermiddag brød Christian Frederik med sit følge op fra Ladegården. Før han steg til vogns ville han tale, men måtte opgive. Den beskedne kortege kørte ned til Bygdøs landingssted, hvor en norsk slup lå klar til at sejle den danske prins hjem, i al fald det første stykke af vejen.

Fra prinsens dagbog:

10. oktober 1814:

Jeg støttede mig til Falsen, mens vi roligt talte om, hvordan vi kunne opretholde korrespondancen den korte tid, jeg endnu blev i Norge. Jeg sagde hastigt farvel til Eliason og Krogh, som har fulgt mig lige til bredden, hvor jeg gik ombord i båden.

^{*)} Foruden den støtte Holsten og Brock gav Christian Frederik på det personlige plan, så udarbejdede de sammen med lektor J.G.Adler en betænkning om den politiske stilling i Norge efter Moss, et aktstykke som givet har været basis for kongens trontale i Stortinget. Adler var iøvrigt den ene af de to forfattere af forhandlingsudkastet til den norske grundlov.

Holsten, som fulgte umiddelbart efter, greb min hånd ledsaget af udbrud af fortvivelse forårsaget af hans hengivenhed for mig. Jeg sagde roligt til ham: Lad os takke Gud, for at jeg har det meget bedre nu end sidste gang. Den gang, på vej tilbage fra Moss, var jeg som vanvittig. Her har jeg genvundet fornufsten og er rolig. Ja, Deres Højhed, svarede han mig. De har haft for megen modgang. End ikke en Herrens engel ville have kunnet føre denne sag frem til en lykkelig afslutning med så beskedne midler.

Hele natten kom vi kun frem med brug af årerne.....

Det tog flere dage at komme ned gennem fjorden. Ud for Hvaløbugten mødte de den britiske brig Briseis, som havde ordre til at sejle prinsen til København, hvad dog blev afslået. Sluppen kom i hårdt vejr til Frederiksværn (Nutidens Stavem), hvor den ene storm afløste den anden, så selskabet måtte ligge vejrfast i 12 dage. Det ufrivillige ophold bevirkede imidlertid, at den danske brig Bornholm nåede frem, så den videre hjemrejse kunne foregå med den.

Den endelige afrejse den 26. oktober ledsagedes af behørig salut fra både fortoget og de tilstedeværende norske orlogsskibe. Turen kom ikke til at mangle dramatik. Ud for Læssø drev skibet som følge af stærk strøm og alt for ringe vind stille og roligt ind på revet, hvor det stod fast. Først ved hjælp af et par lokale lodser, diverse ankre og spil samt en passerende Oldenborgerkuf lykkedes det at komme fri.

Prinsen skriver:

Både kaptajn Kaas, som førte skibet, og Holsten, den sidste havde "læst" søkortet, var dybt fortvivlede.

Skibet slap af grunden, inden vinden rejste sig, så det undgik lækker. Men ud for den jyske østkyst ved Djursland kom skibet atter i vanskeligheder og måtte ligge underdrejet med ankre ude.

Endelig 4. november sluttede prinsens notater om sørejsen:

Klokken to ankrer vi op på Aarhus red, idet vi takker Gud for vores frelse fra en stor fare.

I Norge tog Stortinget efter abdikationen fat på den nødvendige grundlovsrevision, og det gik som Christian Frederik havde forventet.

Bernadotte blev rasende over, at kongevalget var udskudt. Det lykkedes at redde meget af landets indre uafhængighed.

Unionen var vedtaget forlængst, da endelig den svenske konge blev valgt den 4. november - netop den dag prins Christian Frederik igen satte foden på dansk jord.

I halvandet år havde han befundet sig midt i Norges historie. Skal hans indsats bedømmes, er det vel bedst at lade en nordmand gøre det. Knut Mykland er ikke i tvivl om, at Christian Frederik reelt var den ledende politiker på norsk grund i tiden 1813-14, at han viste gode evner både i politisk strategi og taktik, og ikke mindst at hans meget kloge politik over for svenskerne sommeren 1814, især forud for Mosskonventionen, var til stor gavn for Norge.

3.

Det Danmark, Christian Frederik vendte hjem til, regeredes af dronningen støttet af Ernst Schimmelmänn. Kongen var rejst til kongressen i Wien. Efter nogle dage i Jylland rejste prinsen til København, hvor regeringens modtagelse af ham bedst kan betegnes som afdæmpet om ikke kølig. Til gengæld blev han kraftigt hyldet af borgerskabet, ikke mindst da han en aften kort tid senere viste sig i det kongelige teater.

Endnu mens kongen var i Wien, blev Christian Frederik udnævnt til guvernør over Fyn med bopæl i Odense. Det følgende år giftede han sig med sin kusine Caroline Amalie af Augustenborg, og sammen med hende rejste han en årrække rundt i Europa, samtidig med at han plejede sine største interesser: naturhistorie, historie og arkæologi.

Der skulle gå mere end en halv snes år, inden kong Frederik begyndte at tage ham med i statssager, og først i 1831 fik han sæde i statsrådet. Da han endelig blev konge af Danmark i 1839, havde ungdommens ildhu forladt ham. De, der havde håbet, at Christian VIII også ville give Danmark en fri forfatning, blev skuffet.

Han døde som enevoldshersker i 1848.

4.

Den 10. oktober 1814, den dag Christian Frederik abdicerede, blev hans hofstab samtidigt afskediget. Således var Frederik Holsten, efter at have ledsaget prinsen det sidste stykke fra Aarhus til København, fri som fuglen. Efter krigen og statsbankerotten var flåden stærkt indskrumpet. I stort tal afskedigedes faste officerer, som søgtes anbragt i mindre embeder i de civile etater. Frederik følte sig ikke stærkt tiltrukket af den udsigt. Hans medadjudant major Brock endte sin tilværelse som toldinspektør i Randers.

I fredelige stunder havde Christian Frederik og han ofte haft udbytterige samtaler blandt andet om arkæologi, og Frederik havde nok ved en sådan lejlighed nævnt Carthagos ruiner, som han en gang havde været så nær uden dog at have besøgt.

Vinteren efter hjemkomsten fra Norge inviterede prinsen ham sammen med sin gode ven P. O. Brøndsted, som havde studeret klassisk filologi og derefter deltaget i talrige udgravninger i Italien, Grækenland og Lilleasien. Prinsen havde på forhånd fortalt Brøndsted om Frederik og Carthago.

Den aften blev bestemmende for Frederiks nye tilværelse. Han havde derefter flere møder med Brøndsted, som bragte litteratur om emnet. Planen blev, at Frederik skulle rejse til Tunis og udforske det ældste Carthago. Hans svoger Andreas Gierlew, som var konsul i Tunis, blev tilskrevet om praktiske spørgsmål, mens prinsen og Brøndsted medgav ham anbefalings- og introduktionsskrivelser dels til beyen af Tunis og dels til mulige arkæologer, som allerede måtte være i gang på stedet, eller som Frederik mødte undervejs. En tidlig forårsdag i 1815 havde han taget afsked med familie og venner og var kørt afsted med diligenccen ud over Valby bakke. Endnu ung, men formet af mange udfordringer og oplevelser. Turen bort fra hovedstaden havde han taget mange gange før; men altid for "at tjene" andre. Nu rejste han ud i verden for at tjene sine egne intellektuelle behov og sin ungdom.

Det føltes som en stor frihed.

DANMARK OG WIENERKONGRESSEN

1.

Den svenske tronfølger Bernadotte nærede et dybt had til Danmark, først og fremmest fordi han to gange havde stået klar til at invadere Sjælland; men begge gange var han blevet forhindret, da zar Alexander, hans allierede, ændrede sine planer.

Ved Kielerfreden opnåede Bernadotte at få tilkendt Norge, - men heller ikke mere. At nordmændene sammen med Christian Frederik kom ham på tværs, fik hans had til at blusse op igen. Han erklærede sig uforpligtet af Kielertraktaten og lagde nye planer for Danmarks udslettelse som stat. Englænderne foreslog han en deling, så Jylland og hertugdømmerne sluttedes til det britiske Hannover, mens Sjælland og de øvrige øer skulle tilfalde Sverige. Men englænderne var mildt sagt ikke interesserede. En anden plan efterlod Sjælland til Frederik VI, dog kun som hertugdømme. Bernadotte tænkte, at denne model kunne være mere spiselig for zaren, som ikke ønskede de danske gennemsejlingsstræder behersket af et enkelt land. Men heller ikke den plan fik stormagternes støtte.

Planerne forblev ikke ukendt i København. Med en stærk, svensk hær stående ikke langt fra hverken Norge eller Danmark og, hvad der måtte føles endnu værre, med henved 60 000 mand russiske tropper i Holsten, hvorfra de såre let kunne oversvømme kongeriget, var der grund til uro både for Frederik VI og for hans regering. Danmarks eksistens måtte i høj grad anses for truet.

På den baggrund var det helt nødvendigt, at Danmark kunne være til stede ved den berammede kongres i Wien, som ville blive bestemmende for Europas fred og fremtid, og som vi imidlertid ikke havde fået invitation til.

Frederik VI skrev til den østrigske kejser og modtog som svar et venligt brev fra Metternich, hvori han meddelte, at kongen var velkommen.

Den danske delegation omfattede de to hovedpersoner, kongen selv, som medbragte hofmarskal, adjudanter, staldmester, livlæge og præst, og udenrigsminister Niels Rosenkrantz. Denne sidste ledsagedes af sin sekretær Mathias Irgens-Bergh, Mathilde Holstens forlovede, som her ved fik en enestående mulighed for at opnå diplomatisk skoling.

Den 5. september 1814 afgik vognkortegen fra Frederiksberg Slot. Turen gik gennem hertugdømmerne og Tyskland mod Wien, som nåedes efter tre uger. Kongens modtagelse var standsmæssig. Det sidste stykke ind i Wien sad han ved kejser Franz's side i dennes karet. Under hele opholdet boede kongen på Hofburg sammen med de øvrige kronede dignitarere. Efterhånden som kongresdeltagerne samledes, bestod en væsentlig del af programmet af modtagelser og aftenselskaber rundt hos de forskellige hovedpersoner. Med stor flid deltog kongen og Rosenkrantz i så mange evenementer som muligt især for at træffe zaren og hans udenrigsminister grev Nesselrode. Opgaverne var at opnå en russisk ratificering af fredsaftalen med Danmark og tilbagetrækning af de russiske tropper i Holsten.

Rosenkrantz, som tidligere havde været dansk gesandt i Rusland og var russisk gift, havde nok lettest ved at skabe kontakter. Kongen måtte adskillige gange lide den tort at blive overset, ikke mindst af zaren, som ikke var stærkt tynget af taktfølelse.

Der var forløbet mindst en måned, før det lykkedes for kongen at få et mundtlig tilsagn fra zaren, om at troppernes tilbagetrækning fra Holsten var indledt. Samtidig mente zaren, at han ville tage spørgsmålet om ratificering af freden op, når han kom tilbage til Wien fra et besøg i Ungarn. Både kongen og Rosenkrantz deltog den aften i zarens middagsselskab. Der skete dog intet i tilslutning til zarens hjemkomst fra rejsen. Først den 14. november under et hofbal i en pause efter polonaisen meddelte zaren en passant over den ene skulder den danske konge, at han havde underskrevet fredsaftalen, og at anden del af afmarchen fra Holsten var begyndt.

Man skulle dog helt hen til slutningen af januar 1815, før de sidste tropper og stabe havde forladt området.

Der er næppe tvivl om, at kongen selv følte, at han havde været direkte årsag til Danmarks frelse, en opfattelse som deltes af den danske delegation iøvrigt. Det samme viste sig at være tilfældet i vide kredse, da kongen vendte hjem. Den senere historieforskning lægger knap så stor vægt på kongens betydning. Den virkelig store fare for Danmark lå i tiden forud for Kielesfreden og blev i første række afværget af stormagtskommissærerne.

På kongressen henstod flere uløste spørgsmål for Danmark. Bernadotte nægtede at betale den godtgørelse for Norge, som var indeholdt i Kielestraktaten, og udvekslingen af svensk Pommeren med Lauenburg kom ingen vegne. Det samme gjaldt forhandlingerne om Danmarks aktive deltagelse i kampen mod Napoleon efter hans genopdukken i begyndelsen af marts på den europæiske krigsskueplads.

I foråret 1815 blev den danske delegation udvidet med brødrene Christian og Joachim Bernstorff. Disse to højt begavede og drevne diplomater overtog mere og mere af de egentlige forhandlinger, og da kongen havde været borte fra sit rige i mere end 8 måneder, besluttede han at rejse hjem. Den 16. maj kørte han ud af Wien, og en uge senere ankom han til Altona, hvor hans undersætter modtog ham med begejstring. Den sidste del af rejsen foregik i et mere beskedent tempo, så der blev tid til at modtage folkets hyldest. Ved ankomsten til København den 1. juni var byen illumineret, og gaderne fyldtes til trængsel. Hjemturen kunne bedst karakteriseres som et trumftog.

Var betydningen af kongens personlige deltagelse i kongressen i realiteten beskedent, så var den dog ikke negligabel. Over for de øvrige deltagende magter understregedes det, at Danmark fremdeles eksisterede med den legitimitet, som kun en gammel monarkisk fyrsteslægt kunne forlene landet med. Men dyrt havde det været med rejse og ophold for mange personer, repræsentative arrangementer, uddeling af ordner og af gaver, fortrinsvis i form af guldsnustobaksdåser og endelig en livslang statspension til Wienerinden Caroline Seifert, som med stor personlig gavmildhed havde forsødet de kongelige fritimer under kongressen.

Fra kongens og Rosenkrantz's noget hovedkulde opbrud fra Wien og til kongressens afslutning var der kun en lille måneds tid. Dog lyk-

kedes det for brødrene Bernstorff at få en løsning på de væsentligste, resterende spørgsmål.

Som ønsket fik vi Lauenburg i stedet for svensk Pommeren, selv om det blev dyrt. Den godtgørelse for Norge, som var nævnt i Kiekertraktaten, blev for en stor del modregnet af dansk krigsskadeerstatning til svenskerne. Også hovedparten af den norske andel af dobbeltmonarkiets fælles statsgæld måtte vi antage. Endvidere måtte den danske konge på ny lade Holsten indtræde i det tyske forbund, som var blevet gendannet efter opløsningen i 1806. Med medlemskabet fulgte forpligtelsen til at give medlemslandet en fri konstitution. En pille, som var nok så svær at sluge for Frederik VI. Det endte med indførelse af den rådgivende stænderforsamling i Itzehoe.

Kun den ønskede anerkendelse af Danmark som allieret med kampdeltagelse mod Napoleon nåedes ikke. Slaget ved Waterloo afsluttede krigen forinden.

I de nærmestfølgende år underskrev Danmark de forskellige traktater, som Wienerkongressen var mundet ud i, hvorved landet igen kunne anses for at høre til det gode selskab i Europa.

MATHILDE OG MATHIAS IRGENS-BERGH

1.

Den niogtyveårige Mathias Irgens-Bergh, som i trekvart år havde færdes blandt tidens førende diplomater, vendte tilbage sammen med de øvrige fra den oprindelige delegation. For Mathilde Holsten havde det været ni meget lange måneder. Snakken om den dansende kongres og rygterne om kongens og hans adjutanter deltagelse i det letfærdige natteliv dernede havde plaget hende. Men alle mørke tanker var bortvejrede, da hun efter hans hjemkomst lod sig lukke inde i Mathias's arme.

Til sit arbejde i udenrigsdepartementet vendte Mathias tilbage rig på erfaring efter deltagelse i utallige møder, hvorfra der skulle tages referat, og omgang med garvede diplomater fra alle egne af Europa. Over deltagerne i det kongelige følge faldt der efter hjemkomsten en mild byge af ordner. Til Mathias blev det et Ridderkors, som for ham var en ære. Alligevel var det vigtigere for ham, at udenrigsministeren allerede i Wien havde antydnet, at han efter hjemkomsten ville søge efter en passende udlandspost til sin sekretær.

Det var da også udenrigsministeren, som med et smil i øjenkrogen gjorde Mathias opmærksom på, at hans repræsentative muligheder i diplomatiet ville øges, hvis han var gift. Mathilde var ikke svær at overtale, og for fru Holsten var det en ublandet glæde at kaste sig ud i forberedelserne til bryllup for sin nu eneste datter, selv om hun på lidt længere sigt måtte se i øjnene, at Mathilde ville komme til at bo i et måske meget fjernt land.

Vielsen skulle finde sted i Holmens Kirke, og tidspunktet fastsattes til slutningen af oktober, så man kunne nå både at skrive til og få svar fra Mathias's forældre i Norge.

Faderen, som var provst i Ringsaker, meddelte til familiens store overraskelse og glæde, at både han selv og hans kone agtede sig til København, hvor han samtidig ville møde gamle venner fra universitets-årene og skoledagene på Herlufsholm.

Det blev ikke noget stort bryllup. Foruden familien deltog kun udenrigsministeren med frue og Johan Adler, som i Norge havde været kong Christian Frederiks kabinetssekretær, en stilling han også kom til at opnå her i Danmark. Mathilde førtes op ad kirkegulvet af sin ældre broder Andreas. Frederik, den ældste, var på dette tidspunkt i Afrika. Ved alteret ventede Mathias med sin forlover, Niels Rosenkrantz. I sidste øjeblik var det blevet ordnet, så vielsen kunne forrettes af brudgommens fader.

2.

Sidst på foråret 1816 blev Mathias i fortrolighed orienteret om, at en stilling som chargé d'affaires ved det kongelige sachsiske hof i Dresden forventedes oprettet inden årets udgang, og at Rosenkrantz agtede at indstille ham til posten. Sagen gik sin gang, og midt i august forelå udnævnelsen. I september udbetalte departementet rejse- og ekviperingspenge, og endelig i oktober kom bestallingen og den hemmelige instruks, så det var hen på efteråret, at den nye chargé d'affaires med sin frue efter nogle dages ophold i Berlin ankom til Dresden, hvor han få dage senere blev modtaget i audiens hos kong Frederik August.

I mange henseender havde kongeriget Sachsen delt skæbne med Danmark ved Napoleons nederlag. Efter freden i Tilsit i 1806 sluttede Frederik August sig til Napoleon i kampen specielt mod Østrig og Preussen, som længe havde truet det gamle sachsiske kurfyrstendømme.

Men under slaget ved Leipzig, hvor Napoleon blev slået, faldt Frederik August i allieret fangenskab, mens hans tropper stort set alle gik over til fjenden. Kongen sad interneret på et slot i Preussen, indtil Sachsen ved fredsslutningen afstod mere end halvdelen af sit territorium, så landet derefter var mindre end det halve Danmark, kun omfattende resi-

*Kammerherreinde Mathilde Therese von Irgens-Bergh, f. Holsten,
1793 - 1861.*

*Kammerherre, Geheimelegationsråd Mathias Friis von Irgens-Bergh,
1786 - 1828, Ridder af Dannebrog.*

densstaden Dresden med floddalen og det omgivende, klipperige grænseland ind mod Böhmen.

Var landet end blevet skamskåret, så var det landskabeligt såre smukt, og som kulturby var Dresden unik i Europa som hjemsted for adskillige af det tyske sprogområdes største skønånder, med det århundredgamle Dresdnergalleri og Hofteatret med Carl Maria v. Weber som den tids kapelmester.

I kredsen af diplomater på stedet blev Irgens-Bergherne hurtigt vel-estimerede, som det smukke og charmerende par de var. Alt tegnede lyst og lykkeligt.

FREDERIK HOLSTEN I TUNIS

1.

På Frederiks rejse sydpå var han kun nået til Itzehoe, da en nytilkommen medrejsende kunne fortælle, at Napoleon den 1. marts var gået i land i Sydfrankrig og nu med sin gamle garde var på march mod Paris. For hver dag, der gik, fortaltes nye beretninger og ofte hårrejsende rygter om forløbet af den genopblussede krig, især når de rejsende ved aftenstid traf sammen med nye mennesker ved postkroernes table d'hôte. Det var et stykke syd for Alperne, at meddelelsen om slaget ved Waterloo og Napoleons tilfangetagelse nåede frem.

Selv om der kun var gået få år, forekom det Frederik som flere årtier siden, at han som mytterist mod kejseren var blevet sendt hjem fra Vlis-singen. Nu var der endelig fred i Europa, og hans rejse ærinde helt i pagt hermed. Hans opgave skulle være at delagtiggøre samtiden og kommende generationer i de opdagelser, han måtte blive i stand til at fravriste det dækkende ørkensand i Tunis.

Frederik var naturligvis kendt med den praksis, der havde tegnet sig, med at tidligere søofficerer valgtes til konsulposterne i Barbareskstaterne. Gierlew, hans svoger i Tunis, udgjorde den undtagelse, som understregede sædvanen, og han ville næppe blive på stedet længe. Mon ikke prinsen havde skaffet sig viden herom, inden han tilskyndede Frederik til at tage afsted. Nogle lidt kryptiske udtalelser i den retning ved afskeden var Frederik først nu begyndt at fundere over.

Da postvognen skumplede hen over det sidste stykke af den forårsblomstrende, romerske kampagne, og før han halvt døsende passerede Ponte Molle og dermed indgangen til Rom, drømte han sig til et nyt livsafsnit som diplomat, men med oldtidsforskning og historie som et vigtigt livsindhold.

Rom i begyndelsen af april blev en stor oplevelse for Frederik. Efter at have mødt den unge Eckersberg og den periferisk bekendte arkitekt Peder Malling flyttede han ind i et blandt danske Romfarere velrenommeret logihus på Via Condotti tæt ved Piazza di Spagna. Den første halve snes dages "dolce far niente" bragte hans knogler på plads efter de mange dage til vogns og gjorde samtidig ham selv nogenlunde fortrolig med livsformen, maden, vinen, middagshvilen, synet af de mange smukke romerinder og byens topografi. Sammen med sine nye venner aflagde han besøg hos tidens største danske kunstner Cavaliere Alberto, som romerne kaldte Thorvaldsen. Han hørte venligt på Frederiks planer og kunne fortælle, at en Münchernerprofessor, god bekendt af P. O. Brøndsted og selv arkæolog, netop nu opholdt sig i Rom. Med brev fra Brøndsted og mange hilsner fra Thorvaldsen blev Frederik modtaget med stor venlighed af den tyske arkæolog. Han skulle den følgende uge rejse videre til Pompeji for at begynde forårskampagnen med stikprøvegravninger. Han inviterede Frederik til at ledsage sig og medgav ham en plan over, hvad han forinden burde nå at se i Rom. Hermed var en hver mulighed for yderligere flaneren bortvejret. I døgnets lyse timer var han bestandig på farten for at se antikkens kunstværker, på bygningsrester og grundtomter. Peder Malling var ham en glimrende mentor på disse strejftog gennem det klassiske Rom. Aftnerne og en del af nätterne med måtte han læse den litteratur, som professoren havde udstyret ham med.

Alt for hurtigt forløb de resterende dage i Rom. Men i professorens private rejsevogn og sammen med to Münchnerstudenter og en knap midaldrende, hollandsk arkæolog, der også var professorens assistent, forløb rejsen, trods lange dagsmarcher, som een lang, festlig, akademisk sammenkomst. Den ældre tysker viste sig ungdommelig af sind, og studenterne var af den muntre slags. Livlige diskussioner vekslede med glimrende måltider, efterfulgt af mere vin og studenternes omfattende viserepertoire. Efter fem dage nåede de Pompeji, og som ved et trylleslag ændredes omgangstonen og livsformen. Med stor iver kastede holdet sig ud i opmålinger, korttegning, prøveboring og forsøgsudgravninger. Frederik attachederedes skiftevis de to arkæologer, som begge prøvede at sætte ham ind i både overvejelser, beslutninger og praktik-

ker. På kort tid blev det en stimulerende og værdifuld demonstration i anvendt feltarkæologi. Den tidligere kort og landtoningstegnelærer fra søkadetakademiet betalte i al fald en del af sine lærepenge med meget smukke skitser af undersøgelsesområdet og ypperlige tegninger af fundeffekter som ornamenterede fliser og vaser.

En dag mod slutningen af april kom der så brev fra den agent i Napoli, som Frederik havde henvendt sig til om befordring til Tunis. Ved første gunstige vind efter 29. april afgik en italiensk skonnertbrig fra Napoli. Plads var sikret. Afskeden med professoren og hans medarbejdere blev hjertelig. Frederik måtte love at sende rapporter om sit kommende arbejde og at gøre ophold i München med henblik på en gæsteforelæsning, når han ad åre passerede på vejen hjem til Danmark.

2.

Turen over Middelhavet var begunstiget af godt vejr, omend nærmest vindstille ud for Sicilien forsinkede ankomsten. Med skibet var der foruden ham selv kun fem passagerer, to levantinske købmænd, en italiensk kok og hans kone og endelig en stærkt tilknapet, tunesisk herre, som under hele overfarten næppe henvendte tre ord sammenlagt til sine medpassagerer. Da skibet kastede anker på reden ud for Tunis havde Frederik ingen vanskelighed ved at genkende kyststriben mod nord med tangen, som forbandt hovedlandet med det landstykke, som Carthago havde ligget på. Også byen Tunis' profil mod den skyfri himmel mente han at kunne huske. Men vejen til det danske konsulat gennem virvaret af tætpakkede, snævre gader turde han ikke binde an med. Der var gået 14 år siden sidst.

På havnepladsen fandt han en enspænder-kapervogn med en kusk, der vist nok forstod fransk, og som i al fald løste opgaven uden større parlamenteren. Frederik stod foran konsulatets lave, stort set facadeløse, hvidkalkede bygning. En vagtmand skød en slå fra porten, og Frederik trådte ind. Svogeren Andreas Gierlew tog vel imod ham. Et værelse i gæstefløjen med vinduer mod konsulatets atrium stod klart til hans disposition. Husholdningen besørgedes af en portugisisk kok, en tunesisk tjener og to altnuligmænd, ligeledes tunesere, som foruden at gøre rent

i huset passede stalden og fungerede som vagtmænd. Beboelsens indbo var en blanding af orientalsk og europæisk, men stort set uden dansk islet.

Da Gierlew kom til Tunis med sin kone, var det som konsulatsekretær; men konsulembetet var blevet nedlagt, så han virkede nu som chargé d'affaires på femte år. Som en moden og velbegavet mand havde han fungeret til departementets udelte tilfredshed. Hans indberetninger var velovervejede, og ikke mindre vigtigt var det lykkedes for ham at opnå et nyttigt tillidsforhold til landets overhoved, beyen.

Det havde været et hårdt slag, da pesten i 1812 havde skilt ham fra Wilhelmine, og gennem lang tid havde han isoleret sig så meget, det var muligt. Efterhånden var det lykkedes for den britiske konsul Bryan V. Robinson at få Gierlew med i det samvær, som udfoldede sig mellem familierne fra især Amerikas og de nordvesteuropæiske landes konsulater. Robinsons yngste datter Elisabeth boede stadig i hjemmet, og var beskæftiget med undervisning af diplomatbørnene i skolefagene på engelsk. Jævnaldrende med Wilhelmine var hun hurtigt blevet den unge danske kones fortrolige. Men under pestepidemien havde hun været sendt til Malaga, så ved tilbagekomsten blev det et chock for hende, at veninden i mellemtiden var død.

Nu havde Elisabeth og Gierlew fundet sammen, så da Frederik ankom, var deres bryllup under forberedelse.

Det tog Frederik om hjertet, at det var Elisabeth, som kort tid efter hans ankomst foreslog, at hun og Gierlew tog ham med ud til søsterens grav på gravpladsen, hvor et lille aflukke var forbeholdt kristne.

I begyndelsen af juni fandt brylluppet sted. Ved det efterfølgende selskabelige samvær lærte Frederik en del fra konsulaternes stabe at kende. Den amerikanske konsulatsekretær viste sig at dele Frederiks historiske interesse. Sammen med en skotsk ingeniør, som han iøvrigt delte hus og domestikker med, havde sekretæren, dog vist mest på luftkastelplanet, allerede haft ideer om et afdækningsforsøg af Carthago. Det udviklede sig efterhånden for de tre til både et arbejdsfællesskab og et venskab, som blandt andet gjorde Frederik til tredje medlem af deres bofællesskab.

Med hjælp fra Gierlew fik Frederik aftalt møde med en af beyens embedsmænd, som modtog prins Christian Frederiks brev til beyen og Frederiks egen bøn om gravetilladelse.

Formentlig som følge af Gierlews gode relationer til beyen opnåedes, omend efter måneders venten, den ønskede tilladelse med forskellige, ikke urimelige indskrænkninger, specielt tilhørte alle fremdragne genstande alene beyen. Kun gaver fra beyen til den danske konge måtte føres ud af landet.

Ventetiden udnyttede Frederik til at leve sig ind i omgivelserne. Han lærte sig de første arabiske brokker, og til fods gennemkrydsede han bazaren og byens øvrige eksotiske kvarterer, som til sammen udgjorde en heksekedel med alle Middelhavslandenes folkeslag: grækere, tyrker, levantinere, jøder og armenere foruden landets egne folkestammer.

En for ham selv hidtil ukendt lyst til og finesse for handel afdækkedes og finpudsedes under disse besøg, hvorved han skabte begyndelsen til en mindre samling orientalske preciosa.

Han foretog rideture i omegnen enten med Elisabeth og svogeren til den britiske konsuls landhus eller med sine husfæller til Carthagopynten, hvor de med målesnor og vinkelmål med kikkert, den tids teodolit, foretog nyttige opmålinger med henblik på kommende gravninger.

I brevene hjemmefra blev han holdt underrettet om Irgens-Berghs og Mathildes bryllup og om deres formentligt snarlige udsendelse. Fra broderen Andreas var der interessant nyt om hans afsked med søtaten og hans forventninger om inden længe at opnå en ansættelse i Barbaresken. I ånden så Frederik frem til et glædeligt gensyn her i Afrika med den broder, som altid havde stået ham nærmest.

Andreas Gierlew var kun seks uger efter sit bryllup blevet udnævnt til generalkonsul på stedet, og kort efter kunne Elisabeth fortælle ham, at hun ventede sit første barn.

3.

Det var hen på foråret 1816, at arkæologiholdet endelig fik tilladelse til at gå i gang.

Beyen stillede gravere til disposition som praktisk hjælp, fire mand ialt, hvoraf én med sikkerhed måtte anses for beyens agent. Ikke alene talte han *lingva franca*^{*)}, han beherskede også skrivekunsten, hvad han flittigt benyttede til at gøre notater under arbejdet. For Frederik og hans venner, som ikke havde tænkt at tilvende sig noget uretmæssigt, følte hans tilstedeværelse nærmest som en betryggelse.

Opgaven viste sig snart langt vanskeligere end på forhånd antaget. Overalt fandt de bygningsrester og også genstande, som tilhørte senere perioder, romanske og byzantinske. Når det endelig hændte, at en mønt, en flise eller en sarcophag ved sin ornamentik eller sine skrifttegn viste sig klart præromanske, så steg humøret kendeligt, og nye fremstød af-tales.

Da de tre venner ved et graveforsøg på tangen over mod fastlandet mødte gammelt murværk af en beskaffenhed, de ikke tidligere havde stødt på, fastslog de optimistisk, at bymuren fra Hannibals Carthago var fundet. Kunne dette murværk genfindes på andre lokaliteter tværs over tangen, så kunne nuets letsindige optimisme måske afløses af en rimeligt begrundet sikkerhed.

Så langt nåede de aldrig.

I sensommeren viste pesten igen sit hæslige ansigt i Tunis. Det begyndte med rygter om et enkelt tilfælde her og der i byens centrale dele; men rygterne blev til vished, og de enkelte blev til flere, efterhånden mange.

Den amerikanske konsul flyttede til sin ejendom på landet og tog sin sekretær med. Ingeniøren mente sig bortkaldt af sit skotske firma og kom med et britisk skib til Malta. I det danske generalkonsulat var Elisabeth lykkeligt nedkommet med sin førstefødte, en datter, og Frederik blev en hyppigere gæst efter vennernes afrejse.

Da antallet af pesttilfælde efter kort tids aften igen øgedes, besluttede Gierlew at lukke konsulatet, så kontakten til omverdenen blev skåret ned til det mindst mulige. Frederik blev opfordret til påny at bo i

*) En slags radbrækket italiensk, som brugtes Middelhavet rundt mellem europæere og levantinere.

konsulatet, og han flyttede ind i sit gamle værelse. Portvagten var nu permanent døgnnet rundt, og varer til husførelsen blev ved porten modtaget ved hjælp af dertil bestemte tænger.

Trods den dystre baggrund holdt familien fanen højt under den delvise isolation.

Som situationen havde udviklet sig, fandt Elisabeth det nødvendigt, at hendes lille datter blev døbt nu. Hverken den evangelisk-lutherske kirke eller Church of England var gejstligt repræsenteret på stedet; men ihukommende Luthers opfattelse af det almindelige præstedømme døbte Gierlew selv sin datter. Elisabeth bar, og Frederik påtog sig uden betænkning at være fadder.

Fra departementet var der modtaget meddelelse om udnævnelsen af en ny konsulatsekretær til Tunis, og i begyndelsen af oktober steg den unge jurist Peter Knudsen i land og meldte sig på konsulatet.

Knudsen, som også fik plads i gæstefløjen, var som nytilkommen forståeligt skuffet over forholdsreglerne under epidemien, som hindrede hans bevægelsesfrihed.

Mod slutningen af måneden tog Gierlew med kone og datter på et kortere besøg hos familien Robinson, som var flyttet på landet lige som amerikanerne.

Få dage efter, at familien havde forladt huset, vågnede Frederik midt på natten med stærk hovedpine, koldsved og en øm hævelse i den ene armhule. Det blev ikke til mere søvn. Tankerne flaksede hulter til bulter, dog afbrudt af klare perioder. Han kendte pestens begyndelsessymptomer og sygdommens helt sandsynlige udgang. At blive i konsulatet var at udsætte dets beboere for stor risiko.

Ved daggry var hans beslutning klar. Peter Knudsen blev sat ind i sagen. Selv tog han tilbage til sin egen bolig, hvor kun en af vagterne var tilbage, heldigvis Yusef, som altid havde vist Frederik stor hengivenhed.

Knudsen sørgede for tilkaldelse af den franske læge, ligesom han sendte bud til Gierlew, som han opfordrede til foreløbig at blive på landet med familien.

Lægen kunne kun bekræfte sygdommens natur og så sørge for afbrænding af desinfektionsbækkener i konsulatet. For patienten kunne han ikke gøre meget.

Helt kontant kan man sige, at for Frederik forløb de følgende dage på det nærmeste planmæssigt. Allerede samme dag begyndte kulderystelserne. Feberattakkerne kom og gik. Kirtelhævelserne havde bredt sig til andre lokaliteter. Den dækkende hud blev misfarvet, glinsende og spændt. Han plagedes af hovedpine og svimmelhed, men døsede ind imellem. Kun svagt registrerede han, at både Gierlew og doktoren talte til ham fra døråbningen.

Yusef havde intet problem med madlavning til den syge. Kun med stort besvær kunne han presse en vædet klud ind mellem de sprukne, skorpebesatte læber. Han fortalte siden, at han med sikkerhed havde set tilløbet til et smil i den syges væskende øjenkroge.

I det tredje døgn ophørte Frederiks fornemmelse af omverdenen. I stedet udvidede hans bevidsthed sig som et hvælv, der med stor hast voksede til alle sider. I dette vekslede og blandedes, med tabt kronologi, fragmenter af hans erindringsmasse. Stående sammen med broderen Andreas så han flammerne fra Københavns brand slå op omkring Eidsvoll, hvis hvide bygning krøllede sammen som et brændende ark papir. To varme, dybblå pigeøjne viskedes ud af et løsrevet råsejl, som piskedes mod hans pande, igen og igen, indtil mandskabet fik halet tot. Havet havde lagt sig, og solstrålernes refleks fra den glimtende vandflade blev stærkere og stærkere, indtil lyset eksploderede, som splintredes alverdens krystal - - -

På de kristnes gravplads i Tunis var Frederiks kiste sænket. Kun tre, den britiske konsul, den amerikanske konsulatsekretær og Peter Knudsen hørte, hvad Andreas Gierlew sagde på dansk hen over den åbne grav:

Vi overgiver Dig, Herre, ridder og kaptajn Frederik Holsten, som på ædleste vis var sin konge tro i fødelandet Norge som i sit fædreland Danmark.

Vær hans sjæl nådig.

Hans jordiske rester skal hvile her i fremmed jord, men nær en elsket søsters.

Fader Vor, Du som er i.....

4.

Epidemien nåede sit maksimum i løbet af november, og inden nytår forekom kun spredte enkelttilfælde.

De europæiske familier vendte tilbage fra landet og til en mere normal livsførelse. Efterårets hændelser havde dog rystet Gierlew, som gjorde sig mange tanker om fremtiden. Men foreløbig tog beyen al hans tid.

Efter krigens ophør genoptoges den danske skibsfart på Middelhavet og dermed også erlæggelsen af tribut til Barbareskstaterne. Beyen forlangte ikke blot forhøjede betalinger, men tillige at en væsentlig part

*Søløjtnant Didrik Wilhelm Holsten,
1794 - 1858.*

erlagdes i form af kanoner og ammunition, således som det var sket i Tripolis.

Den danske fregat Minerva aflagde flere besøg i Tunis i 1817 for at hjælpe forhandlingerne på gled. Vores flådeopbud virkede dog ingenlunde frygtindgydende, så det skyldtes nok i første række Gierlews forhandlingsevner, at problemerne fik en acceptabel løsning.

Det følgende år blev det fregatten Nymfen, som sendtes på togt for at vise flaget i Middelhavet.

Nymfens besøg i Tunis forløb meget vellykket. Danskerne blev modtaget næsten hjerteligt af beyen, som ved afrejsen som gave fournerede skibet med fem stude, ti får og masser af frugt og grøntsager. Som tak kvitterede Nymfen med på tunesisk facon at afgive en trefoldig kanon-salut.

En af skibets officerer var søløjtnant Wilhelm Holsten, Frederiks yngste broder, som blev modtaget med stor varme af Gierlew og hans engelske hustru. Hos dem tilbragte han al den tid, hans tjeneste tillod ham. Han kunne fortælle nyt både fra København og Dresden. Meddelelsen om Frederiks død havde været et meget hårdt slag for moderen til trods for den stamina, hun tidligere havde vist i lignende situationer. Wilhelm aftalte med sin søster, at han søgte orlov og bragte moderen til Dresden, så hun kunne have sine sidste år der. Hun nåede oplevelsen at blive bedstemor; men døde dernede kort før udløbet af 1818.

Inden besøget i Tunis havde Nymfen ganske kort anløbet Algier. Wilhelm havde med stor forventning set frem til besøget der, hvor broderen Andreas var blevet konsul. Han nåede imidlertid kun at få et kort glimt af Andreas uden at kunne veksle så meget som to ord med ham. En personlig uoverensstemmelse mellem skibschefen, kommandørkapitajn Hoppe og konsulen på stedet bevirkede, at Nymfen næppe havde ankret op på reden, før den igen stod til havs uden anden kontakt med land end en kort, meget lidt venlig ordveksling de to nævnte herrer imellem.

Gierlew traf heller ikke Andreas Holsten i Afrika. Han havde tidligere søgt om tilladelse til hjemrejse, så kort efter Wilhelms besøg forlod han Tunis med sin familie; der var nu to små piger.

Hjemkommen til København kom han på ventepenge og beskæftigede sig i nogle år med litterært arbejde, indtil han i 1831 blev generalkonsul i Kristiania, en post han beholdt til sin død i 1845, 71 år gammel.

I Tunis fungerede Peter Knudsen i embedet, indtil en nyudnævnt generalkonsul ankom. Det blev Christian Tuxen Falbe, tidligere søofficer; i 1811 var han Carl Holstens næstkommanderende under landgangen på Anholt, nu kendt for sin arkæologiske interesse og med forbindelse til prins Christian Frederik, hvilket med stor sandsynlighed viser, at stillingen altså oprindeligt var skrædersyet til Frederik. Nu blev det Falbe, som fortsatte undersøgelserne af Carthagos ruiner, iøvrigt med hjælp af den unge, franske vicekonsul Ferdinand Lesseps, ikke ukendt fra de senere kanalprojekter gennem tangerne ved Suez og Panama.

For resultaterne af Carthagoundersøgelserne gjorde Falbe rede i en lille bog, udkommet i Paris 1833 med titlen: *Recherches sur l'Emplacement de Carthage*.

Efter en periode som generalkonsul i Athen sluttede han af som antikvar for Christian VIII's fornemme møntsamling på Amalienborg.

ANDREAS HOLSTEN I ALGIER

1.

Da Frederik Holsten forlod den danske flåde for at rejse til Norge, forblev broderen Andreas endnu en tid i søetaten. I 1815 blev han kaptajnløjtnant; men som den danske flådes fremtid tegnede sig, måtte han søge andre muligheder, og ved årets udgang fik han af den afdeling af udenrigsdepartementet, som bar navnet Den kongelige afrikanske Konsulatsdirektion, meddelt ansættelse som konsul i Algier, hvilket betød, at han samtidigt blev afskediget fra søetaten med rang af kaptajn og med titlen Dannebrogsmænd knyttet til det Ridderkors, han tidligere havde modtaget.

Efter at være blevet udstyret med informationer og instrukser i konsulatdirektionen var han til afrejsesamtale med udenrigsminister Rosenkrantz og sluttelig i audiens hos kongen, inden han påbegyndte den lange rejse sydpå.

Andreas var nu 30 år gammel, som sine brødre et flot karlfolk, og som de fleste af tidens søofficerer - ofte med rette - selvbevidst og beundret. Som kanonbådschef havde han absolut været en succes. At holde mandstugt var ham intet problem; men måske, ville nogen nok mene, skyldtes det mere en lidt barsk stregthed end naturlig myndighed. Sammenlignede man ham med den lidt ældre broder, hvad vel ikke var helt retfærdigt, thi Frederik var særdeles veludrustet på snart sagt alle felter, men som det alligevel altid skete, så måtte det indrømmes, at han manglede lidt i henseende til humor og fantasi og, hvad man kunne kalde, intellektuel spændvidde.

Dog var han en handlekraftig, fornuftig officer af den type, udenrigsdepartementet ofte foretrak til de helt specielle opgaver i Barbaresken. Konsulerne havde exterritorialret, som mildt sagt kun blev delvis respekteret, hvad der i forbindelse med den langsommelige kommunika-

tion gjorde livet farligt. Man måtte være beredt på at handle hurtigt og på egen hånd.

Den konsul, som Andreas skulle efterfølge i Algier, Georg Frederik Ulrich, var da også kaptajn i søetaten. Han havde siddet i Algier siden 1805 og havde prøvet lidt af hvert. I 1808 måtte han lide at blive midlertidigt fængslet med slavearbejde og "tung lænke" efter en "venskabelig" samtale med landets overhoved, deyen. Årsagen var manglende indbetaling af tribut, hvad der på det tidspunkt var god forklaring på. Forbindelsen til Danmark var afbrudt efter udbruddet af krigen i 1807. Efter frigivelsen fik han i lange tider forbud mod at forlade Algier. Da han endelig kom hjem, sluttede han sin embedsmandskarriere under lidt fredeligere forhold som toldforvalter i Frederiksstad i Slesvig.

Andreas rejste uden hastværk, så han nåede at opleve Europa undervejs. I maj kom han til Livorno, hvor han slog sig ned og tog del i det livlige selskabelige samvær, der udfoldede sig mellem de skandinaver og tyske, som det forår ventede på skibslejlighed til de fjernere destinationer i Levanten og Afrika, og de ikke helt få, mere fastboende nordboer.

Det blev juni, inden han forlod Italien ombord i en genuesisk fragtfregat, som en halv snes dage senere fik landkending af Algier i form af kystbjergenes blødt konturerede silhouetter.

Snart så Andreas Algier by, der som en høj, hvid mur rejste sig op ad bjerget og med utallige kridhvide småfirkanter strøet ud på de grønne skråninger til siderne og oven for selve byen.

Som tiltrædende konsul medførte Andreas et Dannebrogflag, som skibet under overfart og indsejling førte på formasten. Hermed blev man varskoet i land, så da ankeret var gået på inder-reden, gik der kun kort tid, inden en chalup med tolv brune mænd ved åerne og det danske flag agterude gled op langs skibssiden.

En velkomstdelegation på tre kom ombord. Først den fungerende konsul, konsulatsekretær, tidligere kopist i departementet Hjort, mager, noget bleg og uden smil på de smalle læber, men helt åbenbart lettet ved at kunne byde den nye konsul velkommen. Den næste var mørklødet, med fez, blå uniformskjole, hvide, stærkt posede ankelpudderbukser og højkrøede tøfler. Det var havnekaptajnen, som bragte hilsner fra

marineministeren. Den tredje mand, endnu en algerer, hørte til konsulatets stab og havde til opgave at sikre sig bagagen.

På kajen indtog man et bæger kaffe i havnekaptajnens kiosk, inden konsulatsekretæren førte sin nye chef til de ventende heste, som var det eneste anvendelige transportmiddel i byens ganske snævre gyder, som ikke tillod passage af en hestevogn, heller ikke da der på grund af stærk skrånen her og der var indskudt trappetrin i brolægningen.

Konsulatet lå på en sådan skrånende vej, som tillod, at man fra det flade tag havde udsigt over den nedenfor liggende del af byen og i en vinkel mellem andre hvidkalkede huse over et udsnit af det dyblå hav.

Huset var i én etage, firlænget, uden vinduer til udsiden; men med en indre gård dækket af marmorfliser og kantet af en af slanke søjler båret buegang, hvorimod alle husets rum åbnede sig. De rummelige værelser med stenvægge og flisegulve var sparsomt møblerede, fortrinsvis med sofaer; til gengæld var der såvel på vægge som gulv talrige tæpper, som, det fortæltes, var gaver fra deyen i årenes løb.

Gennem et udmærket skriftligt materiale, som konsul Ulrich havde efterladt til sin efterfølger, og fra samtaler med sekretæren modtog Andreas en første orientering om stedet, embedet og de mennesker, han ville være omgivet af.

Hans første officielle handling skulle være tiltrædelsesaudiensen hos deyen; men der kunne gå meget lang tid fra anmeldelsen til det af deyen fandtes belejligt. I stedet aflagde han visit hos marineministeren. Hvilket indtryk Andreas måtte have gjort på denne høje embedsmand, vil for bestandigt være ukendt. Hertil gik konversationen for lidt i dybden.

Marineministeren: "Come sta?"

Konsulen: "Buono, Signore Effendi!"

Denne ordveksling fulgtes af en længere pause, inden spørgsmål og svar blev gentaget som tegn på, at samtalen var slut. Andreas var på forhånd advaret om det sandsynlige forløb, så han bevarede fatningen og fandt mulighed for at aflevere en present i form af en sølvsnustobaksdåse.

I Algier by var der ingen danske og iøvrigt kun meget få europæere bortset fra konsulatstabene med deres familier. Følgen var, at der på

trods af officielle modsætningsforhold endog fjendskab mellem nationerne herskede et helt nødvendigt sammenhold og ofte venskab mellem stabene på det mere personlige plan.

Andreas aflagde visitter rundt hos konsulkollegerne. Over alt blev han vel modtaget, hjerteligst hos svenskerne og briterne, hvad der kunne være flere årsager til. Blandt andet var disse to konsulators landsteder nærmeste naboer til det danske.

Andreas var ankommet i den varmeste tid, hvorfor han snarest muligt flyttede på landet, efter at han sammen med Hjort havde beset stedet. En halv times ridt øst for byen, på en jævnt skrånende bjergside lå landejendommen, hvortil hørte et mindre landbrug med bygavl og et beskedent husdyrhold med geder, får og fjerkræ foruden to stude til pløjning og de helt nødvendige rideheste. Til huset hørte en stor have med mange slags frugttræer samt kaktus og cypresser. Selve huset var smukt, overkommeligt af størrelse, åbent mod haven og med en vidunderlig udsigt over kystsletten, havet og mod øst Cap Matifou på den anden side af bugten.

Foruden en glimrende storstue med et hvælvet loft båret af søjler var der talrige sove- og gæsteværelser og ved siden af i haven et mindre hus, sekretærhuset kaldet. Landbruget passedes af fem daglejere tilhørende Algiers gamle bondebefolkning, kabyleme, som blev forfulgt af de herskende tyrker, således som de senere skulle blive det af franskmændene.

Husets tjenerskab, både herude og i byen, udgjordes af en italiener, den franske kok og så nordmanden Peter, en agterudsejlet sømand, som fra konsul Ulrichs tidligste år havde tjent i konsulatet og nu måtte anses for at høre til det faste inventar.

2.

Ved først givne lejlighed red Andreas i visittiden over til briternes landsted.

Den britiske konsul, Hugh MacDonnel, var som navnet tilsagde, skotte og midt i fyrrerne, godt og vel. Fem år tidligere var han kommet

til Algier, hvor hans kone kun kort efter havde mistet livet ved en rideulykke.

Deres børn var nu voksne og borte fra hjemmet med undtagelse af den yngste datter Harriet, som var femten.

Konsul Ulrich havde i Algier fire døtre, hvoraf de tre ældste blev gift dernede. Den ældste, Anna, fik den daværende sekretær, senere generalkonsul J. A. H. Carstensen. Nummer to blev gift med en britisk søofficer. Og endelig den tredie, Ida Louise, som kort før Ulrichs hjemrejse, og endnu før hun var fyldt sejsten, blev gift med den mere end et kvart århundrede ældre enkemand Hugh MacDonnel.

Ida og Harriet havde gennem opvæksten været hjerteveninder, indtil de så pludselig en dag var "mor og datter". Denne baggrund for den britiske konsulfamilie kendte Andreas på forhånd, da han trådte over tærskelen hos MacDonnells. I haven traf han konsulen, der kom imod ham med den højre hånd fremstrakt til hilsen; i den anden holdt han en kraftig beskærersaks.

Han var knap middelhøj, slank, med let ludende holdning og markerede ansigtstræk. Tindingerne var gråsprængte, men håret ellers lyst rødtligt af samme farve som øjenbrynene, der buskede sig over de vandblå øjne med de helt lyse vipper.

Han bød Andreas velkommen til Algier og til dette sted. Efter at han med let sarkasme havde beskrevet Barbaresken som det mest fortryllende af alle helveder på jorden, førte han Andreas rundt til samtlige havens rosensorter, - og der var mange. De ledsagende kommentarer lod ane, at helvedet dog ikke var uden lyspunkter. Først bagefter undrede Andreas sig over, at han, der aldrig havde haft noget forhold til blomster, efterhånden lod sig rive med.

Men den botaniske fascination blev brudt, da MacDonnel sagde: "- og her er så mine to sidste rosenknopper".

Ved et bord i skyggen på husets loggia sad to meget unge damer med hver sit håndarbejde, som de vist nok ikke havde været dybt beskæftiget med.

De var begge nærmest spinkle med mellemlønt hår, Harriet noget mørkere end Ida. De var begge klart ude over fnisealderen; men deres lette rødmen, da de hilste på Andreas, sandsynliggjorde, at de netop

havde afsluttet en ungdommelig, vurderende diskussion om den nyankomne. Ida, konsulinden, som tiltalte ham på fransk, rødmede igen, da han svarede hende i deres fælles modersmål. Med et anstrøg af overraskelse blandet med medfølelse konstaterede han, at hun var synligt gravid. Harriet hilste han også venligt på, men hendes tilstedeværelse medførte ingen tegn på emotionel reaktion hos ham.

Over flere glas Malagavin hørte Andreas på beretninger om livet på stedet, om forholdet til magthaveren, ikke mindst om MacDonnells personlige sammenstød med ham, hvad der havde medført forbigående fængsling og en endnu uløst krise i Algiers forhold til Storbritanien.

Denne krise fandt sin ganske dramatiske løsning senere på sommeren, da en engelsk-hollandsk flådestyrke den 26. august ankrede op i bugten og gjorde byen til genstand for et energisk bombardement, som anrettede store skader både på havnen og i byens beboelseskvarterer.

Også det danske konsulat, som heldigvis på grund af sommeren var ubeboet, ramtes af ødelæggelser, som dog senere medførte en erstatning for tab af bohaver på ét tusinde piastre.

At deyen overhovedet ydede erstatning viste, at Danmark her ligesom i Tunis nød en vis bevågenhed, når blot tributter og diverse gaver fandtes tilfredsstillende.

Andreas Holstens tiltrædelsespresent i form af et fransk bronzeur og en guldsnustobaksdåse blev i første omgang afvist, og først ved en audiens hen på vinteren kunne den nu med diamanter besatte gulddåse accepteres. Ved samme lejlighed rykkede deyen utålmodigt for presentskibets komme. Hans eventuelle sanktioner blev dog afværget, da Andreas kunne forsikre om, at årsagen til forsinkelsen var ønsket om, at kanonerne, som udgjorde en væsentlig del af tributten, skulle forsynes med "helt nye jernaksler". Den yderst våbenglade dey viste stor forståelse for en forsinkelse af den art.

3.

Allerede da Andreas ankom, var konsulatsekretæren syg og derfor hjemkaldt, så ved først givne lejlighed tiltrådte han hjemrejsen.

Hjorts efterfølger kom i slutningen af november. Det var den femogtyveårige, velbegavede købmandssøn fra København, Rudolf Bay, som efter at have været volontær i departementet blev udset til posten. I seks år havde han studeret teologi uden at tage den afsluttende eksamen dels som følge af for intens involvering i det københavnske selskabsliv, men også fordi hans rige musikalske evner for sang, violin- og klaverspil og ikke mindst komposition tog hans tid. I vore dage kendes endnu hans fædrelandssang Vift stolt på Codans bølge til Ingemanns tekst.

Endnu et talent, eller kald det måske hellere en færdighed, besad han, dog for bizar til at være et indkomstkort i selskabslivet. Han var en glimrende bugtaler.

Andreas Holsten og hans nye sekretær levede tæt op ad hinanden, ikke mindst i perioder, hvor konsulatet var mere eller mindre isoleret. De var mildt sagt meget forskellige. Andreas var den overlegne, selvsikre, dybt engageret i embedets politiske aspekter. Bay, som bestemt ikke var noget for øjet, var den studentikost muntre, men nok personligt usikre. Andreas følte sig beundret og underholdt. Bay var i al fald i starten den beundrende, efterhånden snarere misundelige, underbevidst vel egentlig foragtende, hvad der langt senere skulle blive ganske manifest.

Der er næppe tvivl om, at Andreas levede godt op til det, der var en Barbareskkonsuls hovedopgaver, gennem forhandling og diplomatisk snilde at holde betalingen til magthaveren på det lavest mulige niveau samt at søge opretholdt det bedste, helst venskabelige forhold til ham. Hertil hørte at overrække personlige gaver, hvor det måtte blive forventet. Af egentlige konsulære sager var der næppe mange, så overbebyrdet blev hverken konsul eller sekretær. Så meget mere tid var der til dyrkning af egne interesser og til socialt samvær.

Sidst på efteråret, da Andreas var kommet ind i dagligdagen i Algier, havde hans tanker mange gange strejft broderen og svogeren i Tunis. Men hans idé om at formå Frederik til at besøge sig her, blev indhentet af et brev fra Gierlew, som fortalte om Frederiks død, en tragisk hændelse, som hos Andreas efterlod en langt dybere mental ardannelse, end han selv blev bevidst om.

Da det blev vinter, holdt Andreas et middagsselskab for det konsulære korps, atten blev det ialt. Alle sejl var sat til. Husets egen dome-

stikstab var øget til 2 kokke og 8 tjenere. Der serveredes om ikke utallige retter så dog noget der henad, nemlig tredive. Hertil skænkedes champagne foruden spansk vin og claret. Efter middagen spilledes der, som det var coutume, Whist. Men med ankomsten af den nye, danske konsultssekretær blev kunstmusikken bragt ind i salonerne. Bay underholdt med både sang og violinspil. Af damerne dansedes Bolero under anvendelse af castagnetter, hvad den hollandske konsulinde og Harriet MacDonnel gav prøver på til den spanske læges guitarakkompagnement. Dansen beskrives som "kærlighedsfuld omend anstændig"; men af det første bar den høje, noget sværlemmede hollænderindes dans med den lille, spinkle skotte ikke tydeligt præg.

I det hele var den europæiske koloni ikke tynget af stor kvindelig ynde. Så selv om panteleg, den såkaldte Charade, forekom i selskabslivet, så trak herrerne sig som regel tilbage for sig selv, undtagen hos briterne, hvor så til gengæld damerne forlod middagsbordet som de første. Og selv om nogle, især de yngre herrer, red ture med damerne, så gik mændenes rideture oftest til jagtterrænerne. I Algier var byttedyrene nok så mangfoldige som i Europa, mest yndet var jagten på fuglevildt og vildsvin.

4.

Var der end til dagligt kun et beskedent arbejdspress, så indtraf der nu og da hændelser, som greb dybt ind i dagligdagen. Det britiske bombardement for eksempel. Og i 1817 ramtes Algier i begyndelsen af marts af et jordskælv, der dog hverken krævede mange dødsopfre eller forårsagede meget stor materiel ødelæggelse; men det er jo en viden, man ikke besidder, så længe rysterne står på.

Konfrontation med den mere end barske retshåndhævelse kunne ikke undgås, hvad flere konsulere havde helt personlige erfaringer for. Om den almindelige strafferetspleje vidnede et antal store, kraftige jernkroge, som var indsat i muren ved en af byportene. På disse hængtes gemene tyveknægte op, idet deres kroppe simpelt hen spiddedes. Nedtagningen skete først, når delinkventerne havde udåndet.

Få dage efter det omtalte jordskælv kom presentskibet, som havde været ventet så længe. Andreas følte sig lettet. Deyen var nu for en tid pacificeret, og der var længe til den næste tribut skulle erlægges.

En dag omkring midsommer observeredes fra landstedets tagterrasse en fregat, som førte Dannebrog, på vej ind mod inderreden. Andreas red sammen med Bay til byen, hvor man fik arrangeret standsmæssig velkomst. Med en 16 årsers chalup sejlede han selv ud til Minerva, som fregatten hed, og bød kommandørkaptajn J. Krieger velkommen. De efterfølgende festligheder måtte i hast ændres, da det viste sig, at kommandørkaptajnen var for svær til at ride, så konsulatet måtte for nogle dage flytte tilbage til byen. Krieger medbragte hilsner og nyheder både fra Danmark og fra Gierlew i Tunis. Andreas og Krieger fik foretræde for deyen, som var dem begge venligt stemt, ikke mindst da Krieger medbragte et personligt brev og en gylden present fra den danske konge.

Efter fire festlige dage tog man afsked, og Minerva stod ud af bugten under saluting. Flere timer efter kunne man fra terrassen se fregatten forsvinde ned bag kimingen på vej mod Gibraltar, som var det næste mål.

Sidst på sommeren kom de første meddelelser om pesttilfælde i Algier. Og som om det ikke var nok, udbrød en paladsrevolution, hvor soldaterne tvang den gamle dey, Omar, til at tage gift, og da giftvirkningen ikke indtraf hurtigt nok, blev han kort og godt stranguleret.

I sin indberetning til København skrev Andreas, at man trods alt måtte erkende, at Omar "ville sit folk det bedste", medens den nye dey, Aly, var en "særdeles obscur person, men ikke uden snilde".

Imens greb pesten om sig, og snart var antallet af døde hen ved eet hundrede om dagen alene i hovedstaden.

Andreas og Bay lukkede sig inde på landstedet. Der holdtes vagt ved porten døgnet rundt. Alt, som kunne tåle det, kom igennem "røgmaskinen", den tids desinfektionsovn, inden det slap videre ind i huset.

Trods isolationen holdtes dog kontakt med MacDonnells, hvor den unge kone havde fået en datter. Sekretær Bay, med en fortid som teologisk student, døbte den lille pige. Sammen med en hollandsk mademoiselle Fraissinet var Andreas fadder. Da en til damerne indforskrevet

musiklærer fra Marseille måtte sendes tilbage på grund af drikfædighed, overtog Bay musikundervisningen i det britiske konsulat, indtil der senere på året ankom en italiensk musiker med mere sobre livsvaner.

Uden for de snævre konsulatskredse trak det imidlertid op til uvejrh. Foruden pestens hærgen udøvede Aly, den nye dey, en sand terror, blandt andet med hæslige nedslagtinger af jøder. En samlet protest fra de udenlandske konsuler besvarede Aly sådan: "Konsulerne kan for mig gå ad helvede til".

Aly trak sig med sin livgarde tilbage til Cashbaen, den praktisk taget uovervindelige fæstning, som lå hævet op over byen. Herfra fortsatte han sit terrorregime. Det meldtes, at han personligt havde halshugget i hundredvis af modstandere.

En oprørshær havde dog sat sig i bevægelse mod hovedstaden og nærmede sig fra Constantine. Dens rute ville øjensynligt føre oprørerne tæt forbi det danske landsted.

Den sidste dag i november kom der ilbud fra naboen, det svenske konsulat: De kommer. Andreas, nordmanden Peter og den italienske kok forskansede sig ved porten udrustede med håndvåben. I et skydehul på første sal var Bay observatør. Ganske rigtigt, en højest spraglet styrke af oprørere rykkede frem fra øst på skråningen neden for landstedet. Først blev de mødt med artilleribeskydning fra fæstningen, dernæst med loyale tropper i et veritabelt slag for øjnene af danskerne. Oprørerne syntes at have fremgang; men den næste dag kunne man konstatere, at de i ly af nattemørket havde trukket sig tilbage, så freden ved landstederne var genoprettet, uden at konsulaterne var blevet direkte berørt. Selv om Aly ved en senere lejlighed truede med at slagte det konsulære korps, så blev det dog ved truslen.

Over for sine landsmænd nøjedes han ikke med at true. Myrderierne fortsatte med uformindsket styrke.

Kun pesten skelnede ikke mellem magthavere og undertrykte. Hen på vinteren fældede pesten deyen Aly. Mange trak vejret lettet. Så havde den lede pest da også sine lyse sider.

Iøvrigt syntes epidemien at stilne noget af, og den nye dey, Hussein, forekom af en fredeligere støbning, så foråret tegnede lysere, end man havde turdet håbe.

5.

I foråret 1818 havde Andreas været konsul i Algier i to år. Han havde klaret embedsforretningerne godt. Den afrikanske konsulatsdirektion i København var særdeles tilfreds med hans indberetninger, og kollegerne i Algier respekterede ham for hans politiske tæft.

Selskabeligt havde han nok været lidt af en skuffelse ikke mindst blandt damerne, som han kun havde vist beskeden courtoisi. Det var kendt, at hans interesse for kvinder ret hurtigt havde samlet sig om en yngre, vist nok vidt favnende, græsk købmandsenke, som afgjort ikke hørte til "kredsen", og som nu havde forladt Algier.

Andreas's grundstemning syntes at have fået en lidt mørkere tone, ikke at han var deprimeret, men lettere at irritere end tidligere.

Den - i al fald udadtil - oftest muntre sekretær Bay voldte hyppigere og hyppigere sin chefs ærgrelse. Således den evindelige musiceren, som i starten havde været et muntert indslag i hverdagen; men Andreas var i virkeligheden umusisk, hvad der inderst inde pinte ham. Hertil kom, hvad Frederiks død havde betydet, og de indhug pesten også her havde forårsaget inden for hans sfære.

Det var denne Andreas, som den 18. maj alene lod sig ro ud på bugten for at modtage fregatten Nymfen, som under kommando af den 46-årige kommandørkaptajn Johan Christoffer Hoppe udgjorde dette års officielle danske flådebesøg. Det er tidligere nævnt, hvor skævt det gik.

Wilhelm Holsten, som deltog i togtet som løjtnant, fik end ikke mulighed for at hilse på sin ældre broder. Og et af sekretær Bay bestilt piano, som Nymfen havde med fra Danmark måtte tage turen med tilbage.

Hvad skete der egentlig?

Da skibet kom, red Andreas straks til byen. Undervejs hørte han de traditionelle salutter både fra skib og land. Fra havnen så han skibet ligge for anker meget langt ude. Han sendte en mand ud med et brev, hvori der anmodedes om, at skibet blev lagt ind på "Bayen", som det var almindelig skik. Manden kom tilbage uden svar, og uden at skibet ændrede position. Andreas lod sig nu ro ud, og blev mødt af Hoppes bebrejdelser over, at han ikke straks var kommet selv. Mellem Hoppe

ved rælingen og Holsten i chaluppen ved skibssiden udviklede der sig et skænderi, der sluttede med, at Andreas, efter at have lovet et efter-spil, blev roet til land, mens Nymfen lettede anker og stod til havs på-ny.

Årets flådebesøg var afsluttet, før det var begyndt. Ved hjemkomsten til landstedet var Andreas voldsomt vred, bleg og med stramme læber. Han følte sig dybt forurettet, "hundsvotteret" kaldte han det i den klageskrivelse, han straks gik i gang med at udarbejde, og som via konsulat-direktoratet stiledes til admiralitetet.

Bays omtale af denne klageskrivelse i et brev til en ven hjemme siger noget om det slette klima på konsulatet:

Jeg godtede mig over skrivelsernes dårlige stil og bogstavering, karakteristisk for min Hr. principal.

Sagen blev behandlet såvel i udenrigsministeriet som i admiralitetet, hvor man kunne enes om, at gemytterne nok var kogt op hos begge de herrer, ikke mindst på grund af de ulykkelige tilstande i landet på det aktuelle tidspunkt bade politisk og sundhedsmæssigt. Med ønsket om, at gentagelser ikke ville forekomme, blev sagen henlagt, uden at den øjensynligt fik følger. Få år senere var Andreas udnævnt til generalkonsul, og Hoppe sluttede sin karriere som kontreadmiral.

6.

Meget kunne tyde på, at Andreas trængte til orlov hjemme eller blot et ophold uden for Afrika. Det blev imidlertid Bay, som senere på året fik bevilget permission, så han i næsten to år kunne opholde sig i Italien.

Selv om det var Andreas, der blev tilbage i Algier, virkede alene det, at Bay var borte, rekreative. Han blev hyppigere gæst hos briterne, hvor Ida MacDonnel nu havde to små døtre, som både hun og Harriet gik op i pasningen af med liv og lyst. Det vakte øjensynligt noget til live hos Andreas. Det var første gang, han opfattede Harriet som kvinde.

Om foråret kom der igen presentskib til Algier. Det var koffardiskibet Søblomsten, som foruden tributten medbragte gaver til den nye dey, som blev tydeligt tilfreds. Han forlangte imidlertid, at Søblomsten fort-

satte sørejsen med at sejle deyens egne gave. til sultanen i Konstantinopel, hvad Andreas ikke turde afslå, selv om det kom til at forlænge skibets rejse med mere end et år. I sin indberetning skrev han, at det til gengæld ikke ville blive nødvendigt at sende nyt presentskib før i 1822.

Det efterår søgte stormagterne, mens Algier var indviklet i et krigersk opgør med Tunis, at lægge pres på Barbareskstatene for at få dem til at anlægge en mere menneskevenlig kurs over for såvel udlændinge som egne borgere. En engelsk-fransk flådes besøg understregede alvoren - ikke helt uden effekt.

En virkning af en ganske anden art havde samme flådestyrkes mange unge officerers færden i konsulatet hos familien MacDonnel.

Som husets ugifte datter, et sted hvor der kun var få unge, europæiske damer i det hele taget, kunne Harriet ikke undgå at blive feteret, hvad der helt naturligt fik hende til at blomstre op med det forbløffende resultat, at Andreas måtte konstatere, at han var jaloux.

Den britiske eskadre var forlængst afsejlet; men Andreas bejlede nu ihærdigt til den nittenårige Harriet, som skiftevis gav ham håb og det modsatte - ikke af koketteri, men i stor tvivlrådighed. Helst ville hun nok hjem til det England, som hun ikke kendte. Hun havde sidst set det på et tidspunkt, da hun endnu knapt kunne gå. Men både hendes far og Ida animerede hende til ægteskab.

Harriets vaklen fik til sidst Andreas til at bruse op. Den allerede indgåede forlovelse blev hævet. Alt var forbi - eller var det?

Ikke mindst Ida MacDonnel pressede på for genoptagelse af forbindelsen. Hun kunne vel ikke sige sig fri for at nære sin egen form for jalousi og dermed ønsket om at få den jævnaldrende, men ubundne pige ud af hjemmet. Resultatet blev, at den svenske konsul i eftersommeren 1820 viede Harriet og Andreas i noget, der vist ikke indeholdt mange elementer af et inklinationsparti.

Andreas's vakte følelser fra tiden før brylluppet nåede næppe nogen-
sinde lidenskab; større evner for ømhed syntes han ikke at besidde - i al fald ikke over for Harriet, og opfattelsen af ægtemandens besidderret i forhold til hustruen passede alt for godt til hans temperament.

At Harriet reagerede heroverfor med lunefuldhed, som efterhånden afløstes af en fåmælt indadvendthed, kan næppe undre. En opvækst og

pubertet i den tids Algier under familiemæssige omstændigheder som Harriets måtte med overvejende sandsynlighed efterlade et ulykkeligt, uharmonisk individ. Kort efter brylluppet blev Harriet gravid. Den normalt forekommende morgenkvalme med opkastning bed sig fast og indtog større dele af dagtimerne. Det blev ikke nogen lykkelig ventetid.

I starten kom konsulkredsens kvinder på besøg med trøst og gode råd til Madame Holsten. Men det ophørte inden længe. Pesten blussede op påny, og andre sygdomme dukkede op i kølvandet af et jordskælv i slutningen af januar, hvor en forstad til Algier blev lagt fuldstændig i ruiner. Harriets far og Ida kom på afskedsvisit. De rejste på orlov - til England.

En efter en forsvandt de øvrige konsulfamilier, og da den spanske frøken med sin kammerpige også rejste, var Harriet den sidste kvinde fra kredsen tilbage i byen. Den eneste tilbageværende, europæiske læge, den franske, tilså hende dagen før, at også han rejste.

Kun én syntes at komme den modsatte vej. Konsulatsekretær Bay havde fra København fået ordre til at rejse tilbage til Algier, hvor han nødtvunget indfandt sig sidst på året i 1820. Han beboede nu sekretærhuset, det lille hus i landstedets have, mens konsulatet igen gik i frivillig karantæne.

Bay fordrev tiden med at spille på den Amativiolin, han havde lånt penge af konsulen til at betale, men som Madame Holsten derefter forærede ham, enten for at ærgre sin mand eller som tak for Bays små besøg.

Den femte juni fødte Harriet sin søn. Hvis hun på forhånd havde været skræmt, hvad hun, omstændighederne taget i betragtning, må have været, så må hun også være blevet glædeligt overrasket, for nok varede fødselen mere end et døgn, og nok havde smerterne vist været slemme, bagefter huskede hun det ikke så nøje. Men den lille dreng havde skreget hurtigt, og fødselens afslutning iøvrigt havde ikke voldt problemer. Fra det britiske konsulat havde man udlånt en sort kokkepige, som Harriet var fortrolig med fra barndommen, og som havde hjulpet til ved flere konsulinders fødsler. Hendes hjælp havde været uundværlig.

I de mange timer, fødslen stod på, havde Andreas røget cigarer i sekretærhuset sammen med Bay.

Da Andreas for første gang så sin nyfødte søn i Harriets arme, rørtes han dybt, og Harriet modtog ham med et smil, som udtrykte både håb og varme, følelser, som holdt sig hos begge i de nærmest følgende dage. Men så fik Harriet nogle dages kulderystelser og feber, og selv om temperaturen faldt, var hun træt, kunne ikke finde hvile og ikke sove. Appetitten svandt, og som dagene gik svandt også hendes interesse for omgivelserne, selv for barnet, som hun ikke havde mælk til. Andreas svarede hun kun med enstavelser, om overhovedet.

Harriets sorte fødselshjælper tog sig af sønnen, som var undervægtig fra fødslen. Desværre mistrivedes han og sløjede af. Gademælk kunne skaffes fra stedets egen lille besætning; men først da hun lod den lille die direkte hos geden, begyndte han langsomt at tage på. Modsat med Harriet. Som ugerne gik, sløjede hun af, bortvendtheden afløstes af mistænksomhed og regulær aversion. Efter en periode med vrangforestillinger, faldt hun hen i dyb apati gående over i bevidstløshed, inden hun døde tidligt om morgenen den 9. juli, godt en måned efter nedkomsten.

Andreas, som under sygdomsforløbet følte tiltagende magtesløshed, sad de sidste døgn uafbrudt hos sin døende hustru, som ikke længere formåede at afvise ham. I lang tid efter var Andreas som forstenet.

To dage efter sin død blev Harriet Holsten begravet. Tidlig morgen samledes landstedets beboere og deltagerne iøvrigt til morgenkaffe med brændevin. Klokkeren seks satte processionen sig i bevægelse. Efter stedets skik deltog Andreas ikke, han blev i hjemmet.

Allerforrest gik fire vagtmænd, som skulle jage folk foran processionen til side. Herefter kom til hest Rud. Bay sammen med de tilbageværende konsuler og vicekonsuler, en lille halv snes, alle i uniform med sørgeflor om armen. Foran kisten blev der båret et Dannebrog, strammet ud mellem fire bærere, og den sorte kiste blev båret af konsulaternes domestikker.

Sørgetoget, hvis afslutning udgjordes af to ridende, tyrkiske gardejner, gik til gravpladsen lige uden for Babalutporten. Her foretoges begravelsens kirkelige handling af den svenske konsul, som året før havde viet den afdøde. På begravelsespladsen hvilede i forvejen fem danske konsulinder. Graven var muret - mod hyænerne.

7.

I konsulatet diede den lille søn fremdeles sin ammeged. På hans dragt såvel som på faderens ærme var der fæstet sørgebånd, uden at nogen af dem vist rigtig forstod det tab, de havde lidt.

Sidst på efteråret vendte konsul MacDonnel og hans familie tilbage til Algier. De var i forvejen orienteret om de ulykkelige hændelser på stedet. Den 25. november holdtes barkedåb i det britiske konsulat, hvor sekretær Bay trådte i funktion som ved mange lignende lejligheder. Drengen opkaldtes efter begge sine bedstefædre. Han fik navnene Christian *Frederik* Hugh Holsten.

Da MacDonnells, som selv havde små børn, vendte tilbage, medbragte de en siciliansk barnepige. Ida MacDonnel var fornuftig nok til at indse det hensigtsmæssige i, at den lille Frederik blev passet i hendes børneflok, selv om det var yderst begrænset, hvor meget hun selv beskæftigede sig med ham. Til gengæld kastede kokkepigen, som havde stået bi ved hans fødsel og sørget for, at han slap levende gennem de første svære måneder, al sin kærlighed på den lille purk.

Andreas havde efter Harriets død lukket sig yderligere inde bag en tilknappet facade, som ikke levnedede mulighed for at de følelser, han måtte gå med inderst inde, slap ud.

Han kom atter hyppigt i det britiske konsulat; men ofte nåede han ikke længere end til domestikfløjen, hvor barnekamrene var placeret. Og efter nogen tid - ofte ganske længe - at have siddet og iagttaget Frederiks pludren og bearbejdning af sin kunstfærdigt udskårne, arabiske elfenbensringle, så forlod han tavst stedet og gik alene hjem over de kuperede marker.

8.

I vinterens løb var der tiltagende uro i området. Barbareskstatene, som mildt sagt enedes dårligt indbyrdes, skulle sammen stille skibe og tropper til sultanens nedkæmpelse af en græsk opstand; og hen på foråret dukkede en spansk-hollandsk flåde op i farvandet ud for Al-

gier til yderligere øgning af spændingen. Men netop på den tid fik Andreas placeret konsulatets årspresenter på de rette steder, så endnu engang var Danmarks forhold til potentaten rimeligt godt i en vanskelig situation.

For Bay lykkedes det igen at få permission, denne gang med tilladelse til besøg i Danmark. Han nåede netop at slippe ud på et tidspunkt, da pesten fik en særdeles kraftig opblussen. Alle de gammelkendte forholdsregler indførtes igen.

Selv om Andreas stort set levede isoleret med sin lille stab, så blev han dog syg midt i juni. De første dage virkede det helt fredeligt. Der var bedring at spore. Men så indtraf en dramatisk vending, og efter få dage var han dødssyg. Kort før midnat den 27. juni 1822 bukkede Andreas Holsten under som endnu et af pestens ofre.

Han døde 36 år gammel på et tidspunkt, da han endnu ikke havde nået at klare sit forhold til de følelser, som Harriets død havde udløst hos ham.

Tre dage senere, da den svenske konsul foretog jordpåkastelsen, ramte jorden kistelåget med en dump, lidt hul lyd. På samme tid frembragte Frederik til sin store fryd en fin ringlen med sit kæreste legetøj, mens han i barnekammeret blev puslet af sin sande ven, den sorte kokkepige.

CHRISTIAN FREDERIK HUGH HOLSTEN

1.

Den danske repræsentation i Algier blev midlertidigt overtaget af den britiske og den svenske konsul i fællesskab, indtil den nyudnævnte J. A. H. Carstensen i februar 1824 ankom, - iøvrigt sammen med Rud. Bay.

Før meddelelsen om Andreas Holstens død havde nået København, var årets presentskib Der Junge Heinrich med premierløjtnant Wilhelm Holsten som kaptajn afsejlet. Denne gang følte Wilhelm sig sikker på at møde sin broder.

Da presentskibet i oktober anduvede Malaga, fik Wilhelm den triste meddelelse om Andreas. Hvilke tanker og overvejelser Wilhelm gjorde sig, ved vi ikke; men i al fald afgav han i Malaga kommandoen over presentskibet og rejste hjem over land.

Ved nytårstid indberettede MacDonnel til det danske udenrigsministerium, at deyen i forbindelse med en strid med den lokale kabylerstamme havde krævet alle kabyler udleveret. Hos MacDonnel, hvis tjener netop var kabyler, havde deyens folk med magt tiltvunget sig adgang og fjernet tjeneren. Da konsulens protester viste sig nytteløse, forlod han landet efter at have meddelt, at britiske flådestridskræfter ville blokere havnen.

Madame MacDonnel, hendes egne børn og Frederik Holsten blev installeret på Malta, mens konsulen tog tilbage til Algier, efter det britiske flådeopbud havde tvunget deyen til at give sig.

Efter aftaler med søsteren i Dresden og med konsul MacDonnel rejste Wilhelm i 1826 til Algier for at bringe sin nu femårige brodersøn til hans fremtidige hjem hos familien v. Irgens-Bergh.

Da han tre-fire måneder senere nåede Algier, kunne konsulatsekretær Bay kun meddele ham, at MacDonnel havde forladt den britiske udenrigstjeneste og var flyttet med sin familie til Firenze.

Med første skibsløjlighed gik turen tilbage over Middelhavet. I Firenze fandt han ganske rigtigt familien boende i deres eget veritable palazzo-, Casa Anna Lena, beliggende i nærheden af Palazzo Pitti.^{*)} Han blev modtaget af husets danske frue, som dog kun formåede at tale med ham på fransk og iøvrigt hastigt trak sig tilbage, da konsulen kom ind fra rosenhaven og overtog samtalen.

Heller ikke i Firenze fandt Wilhelm den, han søgte; men konsulen hjalp ham dog på rette vej. For Ida McDonnel, som nu selv havde fire børn, var et femte, som oven i købet ikke var hendes eget, for meget - måske især fordi det var Harriets.

Under familiens ophold på Malta havde hun truffet en yngre, barnløs embedsmandsfamilie, hos hvem Frederik nu var anbragt, og som tog sig kærligt af ham.

Efter nødvendig ansøgning om forlænget orlov fra Marinen fortsatte Wilhelm sin Odyssé til Malta, hvor han endeligt fandt frem til Frederik hos en naval head-clerk og dennes hustru, som begge var tydeligt skuffede over at skulle miste drengen; men som dog medvirkede loyalt til, at afrejsen kunne blive så lempelig som mulig for ham.

Frederik, i hvem Wilhelm nok mente at kunne finde enkelte Holsten-træk, fremtrådte iøvrigt i alle henseender som en lille gentleman fra første underklasse i La Valettas meget engelske skole. Under onkelens og nevøens rejse op gennem Italien traf de på et albergo en fransk familie med en dreng omtrent jævnaldrende med Frederik. De kom aldrig til at lege sammen. Da Wilhelm spurgte hvorfor, kom svaret prompte. "I don't like playing with the French - they are too napoleonic to me."

*) Familien boede i mange år i Firenze. Af børnene havde den yngste, en datter, en umiskendelig lighed med en hyppig gæst i huset, hertug Alexandre Edmond Talleyrand-Perigord, som efter McDonnells død ægtede fruen.

Selv om opholdet på Malta var blevet forlænget flere gange, for at parterne kunne lære hinanden at kende inden rejsen, blev de vist begge sat på hårde prøver under turen til Dresden. Men det gik.

v. 1. Juni 1820

Johan Christian Dahl

1820

Johan Christian Dahl, 1820

Blandt Irgens-Berghernes venner i Dresden var den norske maler Johan Christian Dahl, som senere blev en af sit lands ypperste og gennem mange år professor ved Dresdnerakademiet.

1819 gæstede prins Christian Frederik Dresden og Irgens-Berghs.

Et besøg, som endte med, at Dahl blev inviteret til i det følgende år at studere og male i Italien som prinsens gæst. Inden afrejsen udførte Dahl de her gengivne afbildninger af venneparret - formentlig afventende droschen på vej til nytårspremieren i operaen.

2.

Mathias Irgens-Bergh havde ikke været længe i Dresden, før han indtrådte som medlem af kommissionen vedrørende Elbskibsfarten, hvis arbejde efter fire år resulterede i Elbtraktaten, en aftale om fri handel, besejling og varetransport på Elben for de lande, som strømmen berørte. Med vigtige flodhavne som Altona og Glückstadt havde det danske kongerige store interesser i sagen.

Foruden en række udenlandske ordner modtog Irgens-Bergh efter traktatunderskrivelsen udnævnelse til geheimelegationsråd, og i 1824 blev han kammerherre og samtidig optaget i den danske adelsstand med navnet von Irgens-Bergh, det sidste formentlig som fortjent tak for det fortsatte virke som kommissær i den permanente Elbkommission.

I forbindelse med den obligatoriske takkeaudiens, som Mathias måtte hjem til, besøgte han og Mathilde hans forældre, som stadig levede i Ringsaker uden for Kristiania.

I København besøgte de Varvara Rosenkrantz, enken efter deres velgører gennem mange år, den nyligt afdøde udenrigsminister, og også Mathildes sidste broder Wilhelm.

Med den gamle fru Holsten var det gået sådan: Sommeren 1817 ledsagede Wilhelm sin mor til Dresden, hvor hun fik ophold hos sin datter og svigersøn og nåede at opleve sit første barnebarn, en lille dreng, inden hun allerede det følgende år afgik ved døden.

Den førstefødte overlevede imidlertid kun sin bedstemoder med få måneder. Men Mathilde fik dog endnu to drenge, Alfred og Thorvald, så da den femårige, engelsktalende algierer kom til Dresden, mødtes han af en et år ældre fætter, som talte to helt uforståelige sprog og kun ganske lidt af hans eget, og i vuggen lå en anden, som kun kunne pludre. Ham mødte Frederik med kommentaren:

"Like his brother he doesn't speak properly. Will he ever be able to play?"

Det skulle, viste det sig, blive en lykkelig omplantning for Frederik, som faldt godt i med de to fostbrødre og sine nye næsten-forældre.

Ulykkeligvis var Mathias allerede forinden begyndt at skrante med umiskendelige tegn på brystsyge. Trods flere kurrejser til syden fik sygdommen overtaget, og marts 1828 havde Mathilde efterladt sin mor, sin førstefødte og nu også sin elskede mand på en kirkegård i Dresden for at drage til København med de tre drenge, som hun vedblev at være en god og kærlig mor for, til hun selv døde i 1861.

Gennem de mange år i København havde hun god støtte af Wilhelm, der livet igennem var en lidt tør og knirkende ungarl, som støt avancerede op igennem søetaten for at slutte som kommandørkaptajn efter en fredstjeneste, hvis højdepunkter lå i tiden, da han var chef for orlogsbriggen St. Jan i Vestindien.

Mathildes egne drenge studerede begge jura med heraf følgende ansættelse i statsadministrationen. Forinden havde de som landofficerer deltaget i vores første slesvigske krig. Om Frederik vides, at han blev uddannet som forstmand; men han ses ikke at have fået nogen formaliseret, dansk forstuddannelse. Det er tænkeligt, at han med sin skotske afstamning blev uddannet ved et skotsk skovbrugsakademi og derfor var borte fra Danmark under Treårskrigen, som han ikke synes at have deltaget i.

Dermed er det slut med formodningerne.

I 1855 blev baronesse Kirstine Rosenkrantz viet til forstkandidat Christian Frederik Hugh Holsten. Brylluppet fejredes på Rosenholm, brudens barndomshjem på Djursland. Det unge par rykkede ind på den østjyske hovedgård Sødringholm, som blev deres hjem i 52 år, og hvor Frederik Holsten især forstmæssigt bedrede driften anerkendelsesværdigt. Marginaljordene blev omdannet til et 800 tønder land stort skovdistrikt.

Kommer man vestfra ud mod Kattegat mellem Mariager og Randers fjorde, fra Dalbyneder forbi Demstrup, befinder man sig på kanten af et højdeplateau. Herfra er der milevid udsigt over en kystslette, hvis horizontale linier kun brydes ét sted. Det er ved den lave bakkeø næsten ude ved kysten, som er dækket af Sødringholm skov med sognekirkens kridhvide tårn i forkanten mod syd. Er man over sletten nået helt derud, findes kirkegården med et smukt stendige afgrænset fra Sødringholms have. Hovedbygningen, som er opført i 1755 af den daværende ejer

Niels N. Secher, er i én etage, hvidkalket og med rødt tegtag. Den består af et midterhus med lav frontispice og to sidefløje, stilen er ren og størrelsen bekvem.

Gennem de mange år var det scenen for et familieliv, som ikke altid var lutter lykke, men oftest præget af den varme, som var nægtet i Frederiks forældres korte samliv. Af deres fire børn mistede Kirstine og Frederik en søn af langvarig, svær sygdom få år efter, han var blevet forstkandidat som sin far, og deres første datter døde som barn. Den yngste datter overtog Sødringholm sammen med sin mand, Valdemar Buchwaldt. I tyve år drev de den; men efter mandens død blev ejendommen solgt. Deres eneste barn, en søn, efterlod sig ingen livsarvinger.

Kirstine og Frederiks førstefødte blev døbt og givet navnet Hans Henrik Holsten under stor festivitas på Rosenholm i nærværelse af faderens faster og farbroder, kommandør Holstens to sidst levende børn.

Under sin opvækst viste Hans Henrik ingen lyst, måske heller ikke evner til at lede en større landejendom. Han boede en årrække på en mindre gård i nabosognet, indtil han flyttede til Aalborg, hvor han levede som ugift rentier til sin død den 23. januar 1926 som

Slægtens sidste Mand.

FAMILIESKEMAER

SLÆGTEN HOLSTEN.

Christian Friderich Holsten, s.a. kapt. i ingeniørkorpset ~ Agathe Bex, 1720-1752.
1707-1761, kaptajn i søetaten.

Christian Frederik H., kommandør (1781) "Anna", Christiane Elisabeth Føye, Diderich Holsten, 1748-95,
17/3-1747 -7/8-1811. ~ 17/11-1761 -7/12-1818 i Dresden kaptajn i søetaten. (Se nedenst.)

Frederik, kapt. Andreas, kapt. Carl, p.m.lj. ~ Mathilde,
6/10-1783-31/10-1816 10/8-1785-1/8-1822 11/5-1787-27/3-1811 13/3-1791-5/6-1812 8/1-1793-21/4-1861 20/2-1794-14/3-1858.
d. i Tunis. d. på Arrhalt. d. i Tunis. ~ (1810)

Harriet McDonnell,
c.1801- 9/7-1821
d. i Algier.

Anders Ott. Gienlew,
generalkonsul,
25/8-1774-2/9-1846.

A.Ott.G. gift 2:
Elisabeth Robinson, d.a.
br. konsul i Tunis
Bryan V. Robinson.

~ (1816)

Mathias Friis Ingens-Bergh,
chargé d'affaires,
16/11-1786-8/3-1828 i Dresden.

Frederik, 12/9-1818-marts 1819.

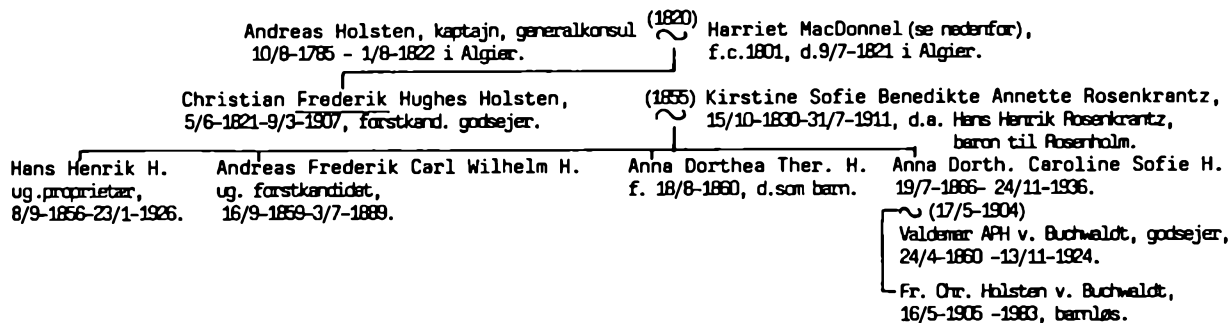
Alfr. Andr. Holsten v.I-8.
12/2-1820-25/5-1886
kaptajn og jurist.
~ Adalheid Behre.

Thorvald V. Ott. v.I-8.
10/4-1825-20/11-1908,
ritmester, exp.sekretær
i krigsministeriet.
~ Adelleide Petersdorff.

Diderich Holsten, 1748-95 ~ Petronella Behagen, 1763(62?)-1842.

Joachim Petronius Diderich H., løjtnant i søetaten,
1790 -1817, d. i dansk Vestindien.

SLÆGTEN HOLSTEN (fortsat).

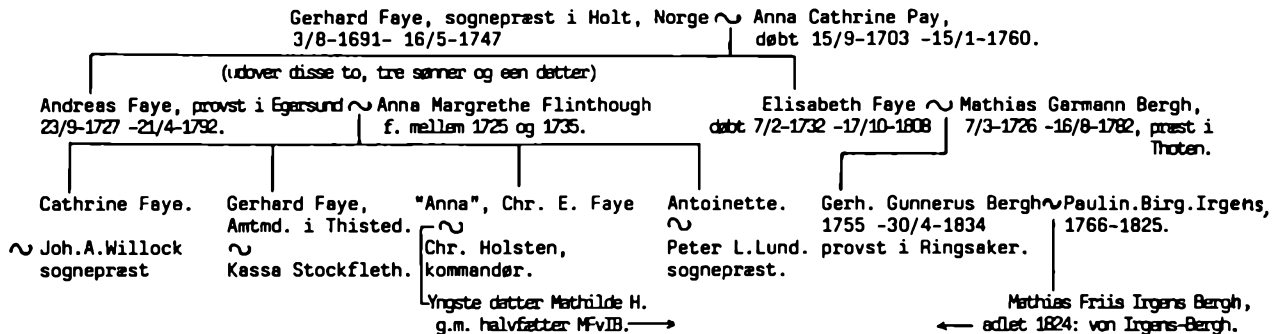
HUGH MACDONNEL (C.1765 -c.1850), britisk generalkonsul i Algier.

1° ~ ukendt.

Harriet MacDonnel (c.1801 -9/7-1821 i Algier), samt flere ældre søskende.

2° ~ Ida Louise Ulrich (1800 -1880)

- flere døtre, hvoraf den ældste, g.m. Marquis de la Marismas, blev hofdame hos kejserinde Eugenie.
- ældre søn: Sir Alexander F. MacD., død 1891.
- yngre søn: Hugh Guion MacD. (1832-1904), brit. diplomat med flere ambassadeposter, bl.a. i Kbhvn. 1888-93.

AF SLÆGTEN FAYE.

Generalkonsul i Algier 1805-17 Georg Frederik Ulrich ~ Gertrud Birgitte Kaas
I dette ægteskab fire døtre:

<p>1. Anna Magdalene U. ~ JAH Carstensen,
1794-1865 gen.kons. Algier 1823.</p>	<p>3. Ida Louise U. ~ Hugh MacDonnel.
1800-1880. ~ 2° Alexandre Edmond de Talleyrand-Perigord.</p>
<p>2. Charlot. Sofie U. ~ brit. kommandør Webb.
f. 1796.</p>	<p>4. Georgine Cornelia U.
~ Charles Frederik Mourier,
dansk kancellisekretær.</p>

LITTERATUR OG ANDRE KILDER

- Amburger, Erik: Die dänische Offiziere in Russlands Heer und Flotte unter Katharina II, Pers. hist. Tidssk. 1936, pagg. 172-202.
- Bille, Steen: Det danske Flag i Middelhavet i Slutningen af det 18. Aarhundrede, Københvn. 1840.
- Clausen, Julius & P. Fr. Rist (udg.): Memoirer og Breve:
bd. 4, Kbh. 1906, Thalbitzer, E.: Grandmamas Bekendelser.
bd. 9, Kbh. 1908, Paludan, Jens J.: Ungdomserindringer.
bd. 22, Kbh. 1920, Af Rud. Bays efterladte Papirer I: Sentimentalsk Rejse gennem Europa til Algier 1816.
bd. 23, Kbh. 1920, Af Rud. Bays efterladte Papirer II: I Algier og Italien 1816-21.
bd. 24, Kbh. 1920, Af Rud. Bays efterladte Papirer III: Musikalsk Rejse 1842-43.
- Dahlerup, Hans Birch: Mit Livs Begivenheder, 4 bd., Kbh. 1908-12. Danmarks Adelsaarbog, flere årgange.
- Dansk biografisk Leksikon, flere udgaver.
- Danstrup, John & Hal Koch (udg.): Danmarks Historie, bd. 10, Kbh. 1978. Bindets forfatter Jens Vibæk.
- Daae, Ludvig: Breve fra danske og norske især i Tiden nærmest efter Adskillelsen, Kbh. 1876. Afsnit: Af en dansk Diplomats (Irgens-Berghs) Papirer 1817-28.
- Dictionary of National Biography, Oxford University Press, since 1917.
- Falbe, Chr. Tuxen: Recherches sur l'Emplacement de Carthage, Paris 1833.
- Frisch, Hartvig: Kulturhistorie, bd. 3, Kbh. 1962.
- Garde, H. G.: Efterretninger om den danske og norske Sømagt, 4 bd., Kbh. 1833.

- Garde, H. G.: Den dansk-norske Sømagts Historie 1700-1814, Kbh. 1852.
- Generallisten for Officerer i Søkrigsetaten fra 1700 til 1829.
- Grand Larousse Encyclopédique, Paris 1964.
- Grey, Jan: Katarina den Store. Kbh. 1968, pag. 238 ff.
- Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg: Kartotek over skibsfarten fra København havn 1771-1840.
- Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, Årbog 1978, pag. 7 ff. (Om sejladsen på Indien).
- ibidem Årbog 1982, pag. 5 ff. (Om sejlads på Vestindien og Guinea 1671-1807).
- Hauch-Fausbøll, Th.: Slægtshaandbogen, Kbh. 1900, pagg. 1121-55, (Om slægten Ulrich).
- Hauch-Fausbøll, Th.: Af Slægten Browns Historie, Kbh. 1918.
- Heilskov, Chr.: Mindeblade om Gerhard Faye, Amtmand og Digter, Thisted 1925.
- Hedegaard, E. O. R.: Frederik 6. og "De røde Fjer", 2 bd., Kbh. 1975.
- Heiberg, Johanne Louise: Et Liv genoplevet i Erindringen, bd. 2 i 1944-udgaven, pagg. 200-201.
- Hjorth, Hans: Englænderne på Anholt, Grenå 1982.
- Holck, Harald: Carl Christian Holcks Dagbøger, Pers.hist.Tidssk. 1962, 82. årg.
- Københavns Stadsarkivs Folketællingslister.
- Landsarkivet i Viborg: Oplysninger fra kirkebøger og skifteretsprotokoller for Gjerlev Herred.
- Larsen, Kay: Danmarks Kapervæsen 1807-14, Kbh. 1972.
- Liebe, P. I.: Matroserne i Armeen, Tidssk. f. Søvæs. 1971, 141. årg., pag. 26 ff.
- Liebe, P. I.: Napoleons danske Hjælpetropper. Auxiliærkorpset 1813., Kbh. 1968.
- Linvald, Axel: Christian VIII, Den unge Prins, Kbh. 1943.
- Linvald, Axel: Christian VIII, Norges Statholder, Kbh. 1952.
- Linvald, Axel: Christian Frederik og Norge 1814. Kbh. 1962.
- Linvald, Axel, (udg.) Kong Christian VIII's Dagbøger og Optegnelser, bd. 1, 1799-1814, Kbh.1943.

- Lundbæk, Sofie Aubert: Moer Korens Dagbøger, 2 bd. Kristiania 1915.
- Lütken, Otto: De danske på Schelden, 1809-13, Kbh. 1888.
- Marquard, Emil: Danske Gesandter og Gesandtskabspersonale indtil 1814. Udg. af Rigsark., Kbh. 1952.
- Michelsen, Seier: Tilløb til en Familiekrønike, Skanderborg 1985.
- Michelsen, Seier: Flere Tilløb til en Familiekrønike, Vemmetofte 1989.
- Mykland, Knut: Norges Historie, bd. 9, Kampen om Norge 1784-1814, Oslo 1978.
- Nielsen, Ingvar: Christian Frederik 1813-14, Kristiania 1915.
- Norsk biografisk Leksikon, Oslo 1926: Artikler om prins Christian Frederik, Ludvig F. Brock og Niels Rosenkrantz.
- Nørregaard, G.: Danmark og Wienerkongressen, 1814-15, disp. Kbh. 1948.
- N., J.: De danskes Felttog i Aaret 1813 og i Begyndelsen af 1814, J. H. Schubothes Boghandling, Kbh. 1851.
- Richter, Vilhelm: Den Danske Landmilitæretat 1801-1894, bd. 1-2, København 1977-78.
- Rubin, Marcus: 1807-14, Studier i Københavns og Danmarks Historie, Kbh. 1892.
- Steensens, R. Steen (red.): Fra Flåden gennem 475 år, 2 bd., Kbh. 1974.
- Svensk Biografisk Leksikon.
- Teisen, Jørgen: Angrebet på Anholt 27. marts 1811, Tidssk. f. Søvær. 1961, pag.127.
- Teisen, J.: Rettelser og Tilføjelser til Topsøe-Jensen & Marquards Officerer i da. og da. no. Søetat, Pers. hist. tidsskr., årgang 104, 1984, pp. 183-217.
- Thorson, O. W.: Drammen. En norsk Østlandsbys udviklingshistorie, Drammen 1962.
- Topsøe-Jensen & Marquard: Officerer i den dansk-norske Søetat 1660-1814 og den danske Søetat 1814-1932, Kbh. 1935.
- Trap: Statstisk-topografisk Beskrivelse af Hertugdømmet Slesvig, Kbh. 1864.
- Trier, Herman: Fra Anno 1813, (Breve fra Feltprovst Strøm ved

- Auxiliærkorpset), Museum 1890, pag.622 ff.
- Universitetets Avissamling: Dødsannoncer i danske dagblade fra 18-hundredtallet.
- Wandel, C. F.: Danmark og Barbareskerne, 1746-1845, Kbh. 1919.
- Wandel, C. F.: Søkrigen i de dansk-norske Farvande 1807-14, Kbh. 1915.
- Wiberg, S. V.: Bidrag til en almindelig dansk Præstehistorie, Odense 1870-71.
- With, J. P.: Danske og Norske Søheltes Bedrifter fra 1793 til 1813, Kbh. 1819.

OM ILLUSTRATIONERNE

- 27 Nyholm og Flådens Leje set fra Nordre Toldbod.
Tegning af C. V. Eckersberg (1804).
Originalen i Dronningens Håndbibliotek.
- 28 Linieskibet Wagrien ud for Taffelbay.
Tuschtegning af forf.
- 31 Kaptajn i Søetaten Frederik Chr. Holsten (1783-1816).
Maleri af F. C. Gröger. Indehaver ukendt.
(Kgl. Bibl. Kort- og Billedafdeling, foto 4557).
Friedrich Carl Gröger (1766-1838), holstensk maler af stor anseelse i Hamborg og Danmark. Kaldtes til København i 1812 for at portrættere den kongelige familie og samtidig en række personer fra stadens patricierfamilier.
- 33 Kaptajn i Søetaten Andreas Holsten (1785-1822).
Maleri af F. C. Gröger. Indehaver ukendt.
(Kgl. Bibl. Kort- og Billedafdeling, 185045).
- 43 Kanonbåd på patrulje i Vadehavet.
Tuschtegning af forf.
- 46 Niels baron Rosenkrantz (1757-1824). Geheimestatsminister.
Stik af Chretiens, findes på det Kgl. Bibl.
(Kgl. Bibl. Kort- og Billedafdeling, foto 18840).
- 63 Christian Frederik, prins af Danmark.
Senere Christian VIII. (1786-1848).
Stik af Heur efter maleri af F. C. Gröger. Findes på det Kgl. Bibl. (Kgl. Bibl. Kort- og Billedafdeling, foto 91513).
- 66 Frederik, prins af Hessen (1771-1845). General for Auxiliær-korpset i 1813. Stik af ukendt kunstner.
(Findes i det Kgl. Bibl. Kort- og Billedafdeling, foto 508).
- 71 Slagmarken ved Sehestedt. Kortskitse tegnet af O. Hesselager.
(Fra Liebe, P. I.: Napoleons danske hjælpetropper.
Auxiliærkorpset 1813. Forlag Zac, Kbh. 1968).

- 98 De gengivne portrætter af Mathilde og Mathias von Irgens-
99 Bergh hidrører fra Fotoarkivet, Det Nationalhistoriske
Museum, Frederiksborg Slot (negativnr. 695a og 684a).
Hvor malerierne findes, er uoplyst, ligesom kunstneren er
ukendt (foto: Pacht & Crone).
- 109 Silhouetklip fra Orlogsmuseet - uden helt sikker identifikation -
af søløjtnant, senere kommandørkaptajn Didrik Wilhelm
Holsten (1794-1858). Oprindelse ukendt.
(Orlogsmuseet Reg. 381: 1963 Map C3).
- 131 Mathilde og Mathias von Irgens-Bergh, tegnet af J. C. Dahl.
Originalerne findes på Nat. Gal. i Oslo.
Kopier udlånt af fabrikant Ib von Irgens-Bergh, Virum.
(Reproduktion ved Scanart, 2670 Greve).

APPENDIX I

ISÆR OM KILDERNE

For år tilbage fandt jeg under personalhistoriske undersøgelser, at en af min søskendegenerations tipoldefædre, amtmand i Thisted Gerhard Faye, som var norsk, havde tre søstre. Heraf blev den ene gift med en dansk søofficer, med hvem hun fik fire sønner og to døtre.

Denne familie, hvis slægtsskabsforbindelse til forfatteren, som det ses, er beskeden, vækkede interesse og gav anledning til fortsatte undersøgelser.

Det efterhånden store kildemateriale gav mig lyst til at nedskrive familiens historie, hvad jeg har ment at kunne tillade mig efter fundet af gravskriften over slægtens sidste mand.

Uden at besidde historisk skoling har jeg anset det rimeligt - selv om dette ikke er tænkt som et egentlig historisk arbejde - at ofre nogle linier på en vis kildekritisk vurdering af det til grund liggende materiale og i samme forbindelse på en afvejning af forholdet mellem realitet og fiktion i mit eget arbejde.

Som helt dirkefrie kilder regner jeg originaldokumenter, kirkebøger og skifteprotokoller. Næsten lige så sikker har jeg fundet leksikal viden fra Topsøe-Jensen & Marquards Søofficersbiografier, Adelsårbogen samt dansk og norsk biografisk leksikon.

Trykte udgivelser af samtidige dagbogsnotater, optegnelser og breve er vel fuldt så gode kilder, hvad angår oplysning om skribentens egen oplevelse og vurdering af personer eller hændelser. Her tænker jeg ikke mindst på Christian VIII's dagbogsnotater. For disse kilders validitet taler også deres rimeligt høje grad af samtidighed.

Rudolf Bays meget omfangsrige korrespondance fra Italien og især Algier kommer meget tæt på en dagbog. Den afgiver så sandelig også

rigelig stof til en vurdering af brevskriveren selv, som jeg må opfatte som en velbegavet første generations akademiker uden embedseksamen med et øjensynligt forfængeligt håb om en karriere i udenrigstjenesten, en god del af en snob, som i begyndelsen af ansættelsen hos konsul Holsten omtaler sin chef med stor veneration, men, som tiden går, benytter enhver lejlighed til at misrekommandere ham. Herved demonstrerer han på den ene side et utvivlsomt mindreværds kompleks, og på den anden røbes et moralsk brist i den måde, han i sine breve til tredje mand plaprer ud med det, han mener at vide om Andreas Holstens private liv.

Det var derfor forfejlet, om man tog Bays udlægninger af de emotionelle spændinger og udladninger i Holsten/MacDonnel familierne for pålydende, og jeg har derfor i fuldt omfang benyttet Bays talrige og gode beskrivelser af konkrete forhold og hændelser; men derudover har jeg foretaget en vurdering af hans oplysninger (påstande) ud fra min egen viden om livet og med støtte i blandt andet arkivalia vedrørende Andreas Holstens tjenstlige forhold.

Dette fører direkte over til spørgsmålet om anvendelse af fiktion. Har man tilstrækkeligt længe beskæftiget sig med en gruppe mennesker, her en familie, som opfylder en, så vil man efterhånden se dem for sig, og vigtigere end det, man mener at kende dem og at vide, hvordan de kan have oplevet væsentlige livsøjeblikke. Når dette derefter skrives ned, så drejer det sig naturligvis om fiktion - og dog. Herudover rummer beretningen spredte, ikke væsentlige, fiktive træk, hvis eneste betydning har været at tilføre det skrevne en smule mere liv og farve (se appendix II). Lad mig om de anvendte kilder slutte med dette. En række historiske værker af faghistorikere og kendte land- og sømilitære skribenter er uden mindste betænkeligheder anvendt i skildringen.

APPENDIX II

OM DEN ANVENDTE FIKTION

Efternævnte episoder og unavngivne personer står helt for forfatterens egen regning:

- 16 Christian Holstens første besøg i Egersund præstegård.
- 26 Beskrivelse af familielivet på Christianshavn.
- 32 Frederiks tanker om Carthago.
- 34 Lærredsskjorterne fra moderen.
- 54 Konsulatets adresse i Gøteborg.
- 59 Om Anna Holstens forhold til døden er intet kendt nedskrevet.
- 68 Indkvarteringen på Rewentlowernes Altenhof er forfatterens gæt.
- 81 Selskabet hos Rosenkrantz.
- 91 Mødet mellem prinsen, P.O. Brøndsted og Frederik.
- 96 Brylluppet foregik i Holmens. Resten er fiktion.
- 101 Oplevelserne på rejsen til Tunis, udgravningsarbejdet ved Carthago, omstændighederne ved Frederiks død (bortset fra årsagen: 108 pesten).
Om forholdet mellem Andreas og Harriet er der skrevet ovenfor.
- 113 Andreas's rejse til Algier.
- 115 Andreas's første besøg hos MacDonnells.
- 122 Den vidtfavnende græske kvinde.
- 125 Den sorte kokkepige fra det britiske konsulat.
- 126 Harriets formentlige fødselspsykose.
- 127 Den arabiske rangle.
- 130 Flådeboghopperparret på Malta.
- 130 Frederiks engelske replikker.

NAVNEREGISTER

- Aall, Niels (1769-1854) no. statsråd, 87
Adler, Joh. Gunder (1784-1852) Eidsvollmand, kabinetsekr., 88, 97
Akeleye, Jens (Jan) Chr. (1744(42?) - 76) da. søoff., 13
Alexander I (1777-1825) zar af Rusland, 39, 61, 92, 93
l'Allemand, se Lallemand.
Aly, Dey af Algier, 120, 121
Anker, Carsten Tank (1747-1824) no. storkøbmd, 62, 78, 85
Arff, Joh. Gerhard (1723-81) da. admiral, 10, 12
Aschehoug, Hieronymus (1790-1850) da. no. søoff., 68
Augustenborg, Chr. Aug., hertug (1768-1810), br. t. nedenst, 53
Augustenborg, Frederik Chr., hertug (1765-1814) g. m. prinsesse
 Louise Augusta, 53
Baggesen, Jens (1764-1826) da. digter, 47
Baker, J., brit. seacaptain, 49
Basballe, Chr. Carl (1732-83) da. søoff., 10
Bay, Rudolf (1791-1856) da. kons.sekr. og komponist, 118-123,
 125-130
Bech, da. søljt., 49
Bendeke, Claus (1763-1828) no. amtmnd., Eidsvollmd, 84
Bennet, østr.ung. flådekapitajn, 19
Bergh, Gerhard (1755-1834) præst i Ringsaker, 60, 97, 138
Bergh, Irgens, se Irgens-Bergh, von.
Bergh, Mathias Garmann (1726-82) præst i Thoten, 138
Bernadotte, Karl Joh. (1763-1844) sv. tronfølger, 39, 53-55, 65, 69,
 70, 75, 78, 80, 84-89, 92-94
Bernstorff, Andreas Peter (1735-97) da. udenrigsmin., brorsøn af
 J. H. E. B., 13

Bernstorff, Chr. Günther (1769-1835) da. udenrigsmin, søn af
 A. P. B., 47, 94, 95
 Bernstorff, Joachim Frederik (1771-1835) da. gesandt i Wien, søn
 af A. P. B., 61, 94, 95
 Bernstorff, Johan Hartvig Ernst (1712-72) da. udenrigsmin., 13
 Bille, Andreas (1730-82) da. søoff., 19, 22
 Bille, Steen Andersen (1751-1833) da. admiral, 30, 36
 Bjelke, G.J. (1745-92) da. søoff., 19, 22
 Blach, Chr. Schaarup (1731-81) da. købmd, 23, 25
 Blicher, Steen Steensen (1782-1848) da. digter, 40
 Bombelles, Louis Phillip de (1780-1843) østr. gesandt i Dmk., 75
 Bonnichsen, Bonche (1756-1813), da. oberst, 74
 Bourcke, Edmund, greve (1761-1821) da. gesandt, 75
 Brock, Ludvig Fr. (1774-1853) da. no. major, 77, 87, 88, 91
 Brown, John (1723-1808) brit. købmd. i Danmark, 11, 23, 25
 Brown, William (1758-88), købmd., s. a. ovenst., 23
 Brøndsted, Peter Oluf (1780-1842) prof. i arkæologi, 91, 102
 Buchwaldt, Vald. Aug. P. Har. von (1860-1924) godsejer, 134
 Budde, Christopher (1730-84) da. søoff., 13
 Buhl, da. søljt., 45, 51
 Bülow, Frantz Christopher (1769-1844) gen.adj. hos Fr.VI, 56, 82
 Caroline Amalie (af Aug. borg) (1796-1881) da. dronning, 90
 Carstensen, Anna f. Ulrich (1795-1865) g. m. nedenst., 138
 Carstensen, Joh. Arnold Hieronymus (1783-1853) da. konsul i Al-
 gier, 129, 138
 Castlereagh, Henry Robert Stewart (1769-1822) brit. min., 61
 Charlotte (af Mecklenbg.-Schwer.) (1784-1840) da. prinsesse, 47
 Christian IV (1577-1648), 6, 18
 Christian VII (1749-1808), 12, 40
 Christian Frederik, senere Chr. VIII (1786-1848), 34, 47, 53, 56,
 61-65, 74, 75, 77-80, 82-92, 95, 105, 111, 131
 Christie, Wilh. F.K. (1778-1849) no. stortingspræs., 87
 Colbjørnsen, Chr. (1749-1814) no jurist, 26
 Collett, Johan (1772-1851) no. statsråd, 87
 Coninck, Frederic de (1740-1811) holl. da. gross., 23, 34, 35, 40

Coninck, Louis de (1788-1842) da. søljt., s. a. ovenst., 34, 35, 40
 Dahl, Johan Chr. (1788-1857) no. maler, 121
 Dahlerup, Hans Birch (1790-1872) østr. admiral, 16, 52, 55
 Davout, Louis Nicolas (1770-1823) fyrste af Eckmühl, fr. general,
 65, 69, 74
 Dircks, Chr. Adolf (1775-1837) no. stortingsmd., 84
 Dolgurukij, Jurij Vladim. (1740-1830) russ. ges.i Kbh., 61
 Dugdale, brit. søljt., 11
 Eckersberg, Christoffer Vilhelm (1783-1853) da. maler, 102
 Elphinstone, John (1722-85) brit. admiral, 10, 11
 Elphinstone, George, brit. købmd. i Helsingør, 11
 Elieson, no stortingsmd., 88
 Ellbrecht, Anton Günther (1757-1819) da. søoff., 32
 Engelsted, Niels (1759-1816) da. oberst, 74
 Erichsen, Erich (1752-1837) da. handelsagent, 23, 25
 Essen, Hans Henrik von (1755-1824) sv. feltmarskal, 78, 83-85
 Falbe, Christian Tuxen (1791-1849) da. søoff., arkæolog, 50, 51, 111
 Falsen, Chr. Magnus (1782-1830) Eidsvollmd., 79, 88
 Falsen, Jørgen Conrad (1785-1849) da. søoff., 41, 49-51
 Fasting, Thomas (1769-1841) no. da. søoff., 41
 Faye, Andreas (1727-92) no. præst, 15-17
 Faye, Anna Margrethe f. Flinthough, f. c. 1730, g. m. ovenst., 17
 Faye, Gerhard (1760-1845) da. no. amtmd. og digter, 15, 24, 59
 Flinthough, Abraham Nielsen, klokkestøber i Kbh., 26
 Flor, Lars (1789-1826) død på Java, da. søoff., 67, 73
 Fontenay, Carl Frederik le Sage de (1723-99), chef for søkadetakademiet, 9
 Franz I (1768-1835) kejser af Østrig, 93
 Frederik V (1723-66), 6
 Frederik VI (1768-1839), 24, 25, 35, 38, 39, 47, 53, 55, 56, 61, 65,
 75, 77-80, 85, 90, 92-94
 Frederik IX (1899-1972), 7
 Frederik da. arveprins (1753-1805), 12, 62
 Frederik af Hessen (1771-1845) prins, da. general, 65-74
 Frederik August I (1750-1827), konge af Sachsen, 97

Gerner, Henrik (1742-87) da. søoff., 30
Gierlew, Andreas Chr. (1774-1845), da. diplomat, 47, 48, 58, 59, 91,
101, 103-110, 118
Gierlew, Elisabeth f. Robinson, ACGs 2. hustru, 104-107
Gierlew, Wilhelmine f. Holsten (1791-1812) ACGs 1. hustru, 26, 37,
47, 48, 58, 59, 104
Gjedde, Ove (1594-1660) da. admiral, 18
Greig, Sir Samuel (1735-88) brit. admiral, 11
Grundtvig, NFS (1783-1872) da. præst og digter, 40
Gröger, Friedrich Carl (1766-1838), holstensk maler, 143
Gustav III (1746-92) sv. konge, 25
Gustav IV (1778-1837) sv. konge, afsat 1809, 53
Gyllemburg, Thomasine (1773-1856) da. forfatter, 76
Hannibal (247-183 f. kr.) karthagisk hærfører, 32
Hardenberg, Chr. H. A. Hardenberg-Reventlow (1775-1840), da.
adelsmand, 82
Harsdorff, Casper Frederik (1735-99) da. arkitekt, 25
Heiberg, Johanne Louise (1812-1890) da. skuespiller, 76
Hjort, da konsulatsekr. i Algier, 113, 115, 118
Holck, Carl Chr. (1758-1816) da. søoff., konsul i Tunis, 32
Holm, Hans Adolph (1793-1828) da. månedsljt., 45
Holst, Christian Christensen (1776-1817) da. præst, 38
Holsten, Agathe f. Bex (1720-52) g. m. Chr. Fridr. H., 8, 9
Holsten, Andreas (1785-1822) da. søoff., generalkons., 24-30, 32-34,
36, 37, 42, 43, 58, 68, 82, 105, 108, 110, 112-129
Holsten, Andreas Fr. C. W. (1859-89), forstkand. s. a. C. F. H. H.,
134, 137
Holsten, Anna Elisabeth f. Faye (1761-1818) g. m. Chr. H., 15-18,
20, 22-26, 28, 29, 36, 37, 58-60, 96, 132
Holsten, Carl Aug. (1787-1811) da. søoff., 25, 26, 30, 34, 36, 42,
48-52, 58, 111
Holsten, Christian Frederik (1747-1811) da. kommandør, 8-17, 19,
20, 22-26, 28, 30, 36, 48, 58, 59, 134
Holsten, Chr. Fr. Hugh (1821-1907) godsejer, 125-127, 129, 130,
132-134

Holsten, Chr. Friderich (1701-61) da. søoff., 8
 Holsten, Diderich (1749-95) da. søoff., 9
 Holsten, Frederik Chr. (1783-1816) da. søoff., generalkons. adj.
 hos kg. Chr. Fr. af Norge, 24, 26, 27, 29-32, 34-36, 40-42, 44,
 45, 47, 49, 53-58, 65, 67-69, 73, 81-89, 91, 101-108, 111, 112,
 118
 Holsten, Hans von (1758-1849) baron, da. søoff., 41
 Holsten, Hans Henrik (1856-1926) proprietær, 8, 134
 Holsten, Harriet f. MacDonnel (c.1801-1821), g. m. Andr. H., 116,
 117, 119, 123-126, 130
 Holsten, Joachim Petronius Diderich (1790-1817) da. søoff., 9
 Holsten, Kirstine Sofie Benedikte Anette f. baronesse Rosenkrantz
 (1830-1911) g. m. C. F. H. H., 133, 134
 Holsten, Petronella f. Behagen (1762(63?)-1842) g. m. D. H., 9
 Holsten, Wilhelm Diderik (1794-1858) da. søoff., 26, 36, 58, 109,
 110, 122, 129, 130, 132-134
 Hope, Sir James Archibald (1785-1871), brit. general, 82
 Hoppe, Johan Christoffer (1772-1835), da. ktr.admiral, 110, 122, 123
 Huitfeldt, Ivar (1665-1710) da. no. admiral, 6
 Hussein, Dey af Algier, 121
 Høegh-Guldberg, Ove (1731-1808) da. statsminister, 12, 13, 24
 Ingemann, B.S. (1789-1861) da. digter, 118
 Irgens-Bergh, Alfred Andreas von (1820-1896) ljt., jurist, 132, 133
 Irgens-Bergh, Mathias Friis von (1786-1828) da. no. diplomat,
 60, 81, 82, 93, 96, 97, 99, 100, 105, 131-133
 Irgens-Bergh, Mathilde Therese von, f. Holsten (1793-1861), g. m.
 ovenst., 26, 58-60, 96-98, 100, 105, 129, 131-134
 Irgens-Bergh, Thorvald von (1825-1908) ritmester, exp.sekr.,
 132-133
 Juel, Niels (1629-97) da. admiral, 6
 Karl XIII (1748-1818) sv. konge, 53
 Karl August, sv. tronfølger, se Chr. Aug. af Augustenborg,
 Karl Johan XIV, sv. konge, se Bernadotte.
 Katarina II (1729-1796), kejserinde af Rusland, 9, 10, 25
 Knudsen, Peter, da. konsulatssekr. i Tunis, 107, 108, 111

Koren, Christiane Birgitte f. Diderichsen (1764-1815) da. no.
 forfatterinde, 59
 Krabbe, Jürgen Chr. Carl (1794-1861) da. artil.ljt., 68
 Krieger, Johan Cornelius (1756-1824) da. søoff., 36, 120
 Krogh, no. stortingsmand, 88
 Kaas, Frederik Julius (1758-1827) da. statsminister, 55, 61
 Kaas, Wolfgang (1776-1840) da. søoff., 89
 Lallemand, Frederic Antoine (1774-1839) fr. general, 68, 73
 Lesseps, Ferdinand (1805-94) fr. ingeniør, 111
 Linvald, Axel (1886-1965) da. rigsarkivar, historiker, 82
 Liverpool, Robert Jenkinson Earl of (1770-1828) br. prem.min., 85
 Lund, Antoinette f. Faye (1769-1822) g. m. no. præst., 15, 59
 MacDonnel, Harriet, se H. Holsten.
 MacDonnel, Hugh, br. konsul i Algier, 115-117, 120, 124, 125, 127,
 129, 130
 MacDonnel, Hugh Guion (1832-1904) br. diplomat, s. a. ovenst., 137
 MacDonnel, Ida f. Ulrich (1800-80) g. m. H. McD., 116, 117,
 123-125, 127, 129, 130
 MacMorrier, John, br. gesandt i Norge, 85
 Malling, Peter (1781-1865) da. arkitekt, 102
 Maurice, James Wilkes (1775-1857) br. søoff., 48
 Melstedt, Ketil, død 26/3-1811, da. major, 49-51
 Metternich, Clement WLN, fyrste (1773-1859) østr. udrig.min., 93
 Moltke, Adam Gottlob, lensgreve (1710-92), da. statsmd., 11
 Moltke, Frederik, greve (1754-1836) da. geheimstatsmin., 56
 Morgenstjerne, Munthe af (1745-1810) da. no. søoff., 11
 Mykland, Knut, f. 1920, no. historiker, 55, 56, 77, 90
 Napoleon I (1769-1821) fr. kejser, 35, 39, 40, 42, 53-55, 61, 65, 69,
 75, 94, 95, 97, 101
 Nelson, Horatio (1758-1805) brit. admiral, 32, 36
 Nesselrode, Carl Robert (1780-1862) russ. udenrigsmin., 93
 Noble, James (1774-1851) brit. seacaptain, 35
 Nyerup, Rasmus (1759-1829) prof., regensprovst, 68
 Obel, Hans Jørgen, da. søoff., 50
 Omar, Dey af Algier, 120

Peter den Store (1672-1725) zar i Rusland, 10
 Peter III (1728-62) zar i Rusland, 9
 Petersen, Johan Dan. Fr. (1757-1816) no. off. og pol., 86
 Peymann, Heinrich Ernst (1735-1823) da. general, 38
 Pontecorvo, Jean Baptiste fyrste af, se Bernadotte.
 Prydz, Johan Lorents, død Anholt 1811, da. kapt. i hæren, 49-51
 Rahbek, Otto Holger, da. vicekonsul i Emden, 57
 Robinson, Bryan Valentine, brit. gen.konsul i Tunis, 104
 Robinson, Elizabeth, se Gierlew, d. a. ovenst.
 Rosen, Axel Pontus von (1773-1834) sv. landshøvding, 78
 Rosenkrantz, Kirstine baronesse, se K. Holsten
 Rosenkrantz, Niels (1757-1824) da. udenrigsmin., 46, 47, 54, 61, 81,
 82, 93, 94, 96, 97
 Rosenkrantz, Varvara f.Vjasemskaja, d. a. fyrste (1774-1849), g. m.
 ovenst., 47, 132
 Rosenkrantz, Marcus Gjøe (1762-1838) no. statsråd, 87, 88
 Rosenvinge, Sigvard Urne (1758-1820) da. søoff., 41
 Rosenørn, Henrik Chr. (1782-1847), senere baron R.-Lehn, 87
 Rubin, Marcus (1854-1923) da. nationalbankdir., 57
 Schimmelmann, Heinrich Ernst (1747-1831) da. finansmin., 24, 56,
 90
 Schmettau, greve, da. ty. off., 84
 Secher, Niels N. (1704-68) præst i Udby, Århus stift, 133
 Seifert, Caroline, wienerinde, 94
 Sköldebrand, C. E., sv. delegat til Norge 1814, 78
 Sneedorff, H.C. (1759-1824) da. kontreadm., 29, 34, 58
 Sommerhielm, Mathias Otto Leth (1764-1827), no. statsråd, 87
 Stang, Jesper, bådsmand i flåden, 45
 Stephansen, Hans (1773-1851) da. søoff., 41
 Stewart, J. P., brit. seacaptain, 49
 Struensee, Johan Friedrich (1737-72) ty. hoflæge i Kbh., 12, 13
 Strøm, Chr. Ludv. (1771-1859) præst i Kregme, 68, 69
 Sverdrup, Georg (1770-1850) prof., Eidsvollmd., 79
 Talleyrand-Perigord, Alexandre Edmond, hertug (1787-1872), 130
 Tavast, Johan Henrik greve (1763-1841) sv. gesandt i Kbh., 82

Thomsen, Peder, ordonnans for kommandør Holsten, 28
Thorvaldsen, Bertel (c.1768-1844) da. billedhugger, 102
Tordenskjold, Peter (1690-1720) da. no. admiral, 6
Torrens, brit. major, 48
Ulrich, Georg Frederik (1762-1830) da. søoff., konsul i Algier,
113-116
Walmoden, Ludvig Georg Thedel von (1769-1862) østr. general, 72
Weber, Carl Maria von (1786-1826) ty. komponist, 100
Wedel-Jarlsberg, Joh. C. H. (1779-1840) no. godsejer, politiker, 79
Wessel, Johan Hermann (1742-85) no. da. digter, 15
Willemoes, Peter (1783-1808) da. søljt., 35
Willock, Cathrine f. Faye (1758-1823) g. m. no. præst P. A. W.,
15, 59
Willock, Andreas (1785-1880) s. a. ovenst., no. søoff., 28, 81
Wulff, Peter Frederik (1774-1842) da. admiral, 45
Zinn, Johan Ludvig (1734-1802) da. handelsagent, 23
Ørsted, H. C. (1777-1851) da. fysiker, 47

I midten af syttenhundredtallet havde Danmark levet i fred med sine omgivelser i henved tredive år.

Nok havde hverken den skånske krig eller den store nordiske bragt os de tabte Skånelande tilbage; men den enevældige Frederik V's helstat, dobbeltmonarkiet Danmark-Norge og Hertugdømmerne, var fremdeles en betydende, europæisk magt med skibsfart og handel ikke blot i vor egen verdensdel, men i Middelhavet med Nærorienten og på Kinakysten, og med kolonier i Indien, på Afrikas vestkyst og i Vestindien mellem de to amerikanske kontinenter kunne Dannebrog ses overalt, hvor verdenshavene besejledes.

Den dansk-norske flåde, med ry efter Juel, Hvidtfeldt og Tordenskjold, besad ikke kun traditionerne, men også en betragtelig størrelse og styrke.

Tidsrummet for begivenhederne i denne beretning går i det væsentlige fra ca. 1750 og hundrede år frem. Det falder sammen med en periode i Europas historie med voldsomme og betydningsfulde hændelser og omvæltninger politisk, militært, socialt og åndshistorisk. Oplysningstiden eller rationalismen forud for den store franske revolution, efterfulgt af Napoleonskrigenes rasen og den samtidigt i litteraturen frembrydende romantik, alt dannede baggrund for den nationalisme, som satte sit præg på periodens slutning.

Familien Holstens medlemmer - søofficerer og diplomater - gik lige så lidt som tidens øvrige danske rundt med synlige afstemplinge af dette skiftende Europa. Men Europa var deres baggrund. Og ikke mange havde flere og bredere berøringsflader udadtil end de vågne blandt flådens officerer.